

ISSN 1840-0698
УДК: 351.74
Година XIII

ЧАСОПИС
МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

1/17

БЕЗБЈЕДНОСТ – ПОЛИЦИЈА – ГРАЂАНИ

БЕЗБЈЕДНОСТ ПОЛИЦИЈА ГРАЂАНИ

E-mail: mup@mup.vladars.net

1/17

БЕЗБЈЕДНОСТ
ПОЛИЦИЈА
ГРАЂАНИ

Бања Лука
Година XIII
Број 1/17

*Министарство унутрашњих послова
Републике Српске*

УРЕДНИШТВО

Издавач: Министарство унутрашњих послова Републике Српске

За издавача: Министар унутрашњих послова

Главни и одговорни уредник: Др Миле Шикман

Редакциони одбор: Др Бранка Савић, члан
Др Душко Вејновић, члан
Др Предраг Ђеранић, члан
Др Стево Иветић, члан
Др Горан Амићић, члан
Др Желимир Шкрбић, члан
PhD Marek Fałdowski, члан
Др Оливер Бачановић, члан
Др Саша Мијалковић, члан
Др Божидар Оташевић, члан
Др Зоран Ђурђевић, члан

Секретаријат: Мр Драгана Васиљевић,
Др Жана Врућинић,
Мр Свјетлана Драговић
Јелена Шкрбић

Технички уредник: Нада Вуга

Лектор: Јелена Шкрбић

Адреса уредништва: Булевар Живојина Мишића 10А
Бања Лука
Телефон: 051/333-666
Телефакс: 051/333-699
e-mail: casopis.bpg@education.muprs.org;
casopisvsup@ gmail.com

Тираж: 300 примјерака

Штампа: ППГП „Комесграфика“, Бања Лука

ISSN1840-0698

УДК:351.74

Рјешењем Министарства просвјете и културе Републике Српске број: 6-01-8-1/05 од 31.01.2005. године часопис „Безбједност–Полиција–Грађани“ Бања Лука, уписан је у Регистар јавних гласила под редним бројем 487.

Извјештајем Комисије за категоризацију научних часописа Министарства науке и технологије Републике Српске од 11.06.2013. године, часопис „Безбједност–Полиција–Грађани“ налази се у другој категорији научних часописа у Републици Српској.

САДРЖАЈ

НАУЧНИ РАДОВИ

СТАЊЕ И ТРЕНДОВИ ИМОВИНСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ <i>Доц. др Миле Шикман</i>	1
УЛОГА РЕВИЗИЈЕ ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЈЕШТАЈА У СУЗБИЈАЊУ РИЗИКА ПОСЛОВАЊА ИНСТИТУЦИЈА <i>Др Бранка Савић</i>	31
МИГРАНТСКА КРИЗА И СЛОБОДА КРЕТАЊА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ <i>Доц. др Мања Ђурић Џакић</i>	47
ТЕРОРИЗАМ У ЕВРОПИ И У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ <i>Др Желимир Б. Шкрбић</i>	59
HUMAN TRAFFICKING: A THREAT TO STATE SECURITY AND HUMAN SECURITY <i>Duško Peulić, M.A.</i>	69
ПОРЕСКА УТАЈА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ – ОСНОВНО КРИВИЧНО ДЕЛО ПРОТИВ ДРЖАВНИХ ФИНАНСИЈА И ПОСЕБНО КРИВИЧНО ДЕЛО ПРОТИВ ПРИВРЕДЕ <i>Доц. др Јоко Драгојловић</i> <i>Проф. др Јелена Матијашевић-Обрадовић</i>	81
КАЗНА МАЛОЉЕТНИЧКОГ ЗАТВОРА <i>Мр Тамара Марић</i>	101

СТРУЧНИ РАДОВИ

ШТА НОВО ДОНОСИ ЗАКОН О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ПРЕКРШАЈИМА? <i>Иван Д. Милић, Мср</i>	115
ОБУСТАВА ИСТРАГЕ <i>Мср Иван Мацура</i>	127

ИЗ СТРАНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

- САЈБЕР КРИМИНАЛИТЕТ – УПЕЦАНИ У МРЕЖУ НАПАДА ВИРУСА**
Миленко Мршић 147

ПРИКАЗИ

- ПРЕДСТАВЉАЊЕ УЏБЕНИКА „МЕЂУНАРОДНА ПОЛИЦИЈСКА САРАДЊА“**
АУТОРА ДР СТЕВЕ ИВЕТИЋА И СЛАВЕНА РОСИЋА
Др Желимир Б. Шкрбић 157

- WE MUST PROTECT, SECURE AND**
DEFEND THE REPUBLIC OF SRPSKA - UNITY NOW OR NEVER
Dusko Vejnović, PhD 161

- ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ „ГЕОПОЛИТИЧКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ САВРЕМЕНОГ**
СВЕТА“ АУТОРА ПРОФ. ДР ЗОРАНА КИЛИБАРДЕ, ПРОФ. ДР МИРОСЛАВА
МЛАДЕНОВИЋА И ВЛАДИМИРА АЈЗЕНХАМЕРА СА ФАКУЛТЕТА
БЕЗБЕДНОСТИ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ
Мсп Мартин И. Матијашевић 173

- УПУТСТВО АУТОРИМА-** 177

Поштовани читаоци,

Чини ми велико задовољство објављивање новог броја 1/2017 часописа "Безбједност – полиција – грађани". Као и претходно, и ово издање Часописа обилује како научним, тако и стручним радовима који су посвећени изучавању најсложенијих и најинтересантнијих безбједносних питања. Тиме је њихов научни и стручни допринос увелико већи. Публиковали смо радове који су посвећени изучавању привредног и имовинског криминалитета, тероризма, као и чланке који се односе на област правних наука. Посебно задовољство нам чини то што овај број Часописа обилује *Приказима*, а није изостала нити рубрика *Из стране литературе*.

Значајно је истаћи да је и овај пут уредништво Часописа несебично уложило и додатне напоре да се он побољша. Тако је Часопис добио нове чланове Редакционог одбора и Секретаријата. Јамчимо да ће квалитет научних и стручних радова и у будућем периоду бити императив, што значи да ће бити публиковати само они радови који задовољавају највише критеријуме науке и струке, укључујући и анонимне рецензије еминентних професора. Вјерујемо да у овом броју Часописа свако од заинтересованих може пронаћи нешто корисно за себе и упућујемо отворен позив свим заинтересованим научним и стручним радницима да публикују своје чланке у нашем Часопису.

У Бањој Луци, 04. 04. 2017. године

Главни и одговорни уредник

Доц. др Миле Шикман

НАУЧНИ РАДОВИ

СТАЊЕ И ТРЕНДОВИ ИМОВИНСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Доц. др Миле Шикман¹

Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука

Апстракт: Имовински криминалитет је врста криминалитета који је, криминолошки посматрано, вишеструко интересантан криминални феномен. Као прво, ријеч је о најмасовнијем криминалном феномену који партиципира више од 50% свих извршених кривичних дјела, при чему чини око 65% кривичних дјела општег криминалитета. У вези са тим је и највећи број пријављених лица, укључујући пунољетна и малољетна лица, као и повратнике у извршењу кривичних дјела имовинског криминалитета. Такође, највећи број извршилаца ових кривичних дјела јесу професионални извршиоци, али ова кривична дјела карактерише и значајан удио ситуационих извршиоца кривичних дјела, као и малољетних лица, којима су ово и прва извршена кривична дјела. Поред тога, структуру ових кривичних дјела карактерише изражена динамика, тј. промјене у обиму испољавања и разноврсност облика испољавања. Таква дистрибуција кривичних дјела имовинског криминалитета је и очекивана, јер су и различити облици понашања (радњи) којима се напада имовина других лица, као заштитни објект ових кривичних дјела. Циљ рада је да се путем доступних података сагледају стање и трендови имовинског криминалитета у Републици Српској у петогодишњем периоду (2011-2015). У ту сврху, користиће се статистички подаци о кривичним дјелима имовинског криминалитета који су садржани у подацима Министарства унутрашњих послова (евиденције, извјештаји о раду, информације) и подаци о броју пријављених, оптужених и осуђених пунољетних и малољетних лица садржани у

---

¹ Email: milesikman79@gmail.com

статистикама Републичког завода за статистику, који приказује обједињене податке тужилаштва и судова.

Кључне ријечи: криминалитет, имовински криминалитет, статика, динамика, типологија, евиденција, извјештај о раду, информација.

УВОД

Имовински криминалитет заузима централно мјесто у укупној структури криминалитета у Републици Српској. Наиме, висок удио ове врсте криминалитета у укупном криминалитету, чини га нарочито значајним како са аспекта објашњавања, тако и са аспекта спречавања и сузбијања. Сама чињеница да се ради о најчешћим (најмасовнијим) кривичним дјелима, наводи на закључак да највећи број пријављених лица јесу лица која су извршила неко од кривичних дјела имовинског криминалитета. У овој структури пријављених лица партиципирају не само пунољетна лица, већ и малољетници, а велики удио је и повратника у извршењу кривичног дјела. То надаље указује да се ради о професионалним учиниоцима кривичних дјела, које карактерише изразита специјалност у извршењу ових кривичних дјела (нпр. крађе проваљивањем, обијањем, специфични случајеви џепарења, итд), али и њихово удруживање ради заједничког вршења кривичних дјела (нпр. разбојништва, изнуде, итд). С друге стране масовност ових кривичних дјела и њихова разноврсна структура указују на још једну значајну димензију и то виктимолошку. Свакако да је највећи број лица оштећен кривичним дјелима имовинског криминалитета те, иако ова врста кривичних дјела не изазива пажњу шире јавности (на примјер, насилнички деликти), она значајно утичу на њу.

Узимајући у обзир наведено веома је важно сагледати стање и трендове имовинског криминалитета, како би се овај криминални феномен што боље објаснио (прије свега његови облици испољавања, трендови, тенденције), али и осмислили адекватни начини спречавања и сузбијања ових деликата. Ипак, треба нагласити да истраживања ове врсте нису честа, што, без обзира на све потешкоће и ограничења, нема адекватно објашњење. Управо је циљ овога рада да се путем доступних података сагледа стање, структура и трендови имовинског криминалитета у Републици Српској у периоду од пет година (2011-2015. година).² Заправо, амбиција аутора је да се подстакну даља детаљнија истраживања ове врсте криминалитета, чији би резултати

---

² Петогодишњи период се, у начелу, може сматрати поузданим у разматрању друштвених појава и извођењу релевантних закључака (Зеленика, 2000), а како се ради о *пилот* истраживању, због тога је као такав и одређен.

могли допринијети бољем разумијевању имовинског криминалитета, али и већ споменутом креирању адекватнијих стратегија превенције и репресије његових облика испољавања.

Као извор података о кривичним дјелима имовинског криминалитета коришћене су подаци Министарства унутрашњих послова Републике Српске [МУП РС], а о пријављеним, оптуженим и осуђеним лицима имовинских кривичних дјела коришћене су статистике Републичког завода за статистику [РЗС РС]. Тако су апсолутним бројевима изражени подаци о укупном броју пријављених кривичних дјела, затим односу укупног броја и броја пријављених кривичних дјела имовинског криминалитета, динамици, територијалној дистрибуцији и структури пријављених кривичних дјела имовинског криминалитета, док су релативним бројевима изражени подаци о тренду и квоти имовинског криминалитета. Поред тога исказани су подаци о пријављеним лицима за кривична дјела имовинског криминалитета, укључујући податке о старосној доби пријављених лица (малољетна и пунољетна лица), као и броју повратника у извршењу наведених кривичних дјела. Што се тиче правосудних статистика (тужилаштва и суда), дати су подаци о пунољетним и малољетним учиниоцима кривичних дјела имовинског криминалитета укључујући податке о броју пријављених, оптужених и осуђених лица и то по врсти одлуке тужилаштва и суда и изреченим санкцијама, а за малољетне учиниоце ових кривичних дјела, приказани су и подаци о њиховој старосној структури. Поред евиденција полиције, тужилаштва и суда које су коришћене у овом раду, за потпуну статистичку анализу имовинског криминалитета у посматраном периоду, на посматраној територији, потребно је сагледати и заводске статистике. На тај начин, поред података о кривичним дјелима, пријављеним, оптуженим и осуђеним пунољетним и малољетним лицима за кривична дјела имовинског криминалитета, добили би се подаци о лицима која се налазе на издржавању казне затвора за ова кривична дјела.³

СТАТИСТИКЕ КРИМИНАЛИТЕТА КАО ИЗВОРИ ПОДАТАКА

С обзиром на то да су као извор података коришћене евиденције полиције и правосудне евиденције, нужно је навести неколико важних напомена.

Прво, ове евиденције се сматрају значајним извором секундарних података о обиму, структури и трендовима криминалитета, као масовне друштвене појаве у Републици Српској. Наиме, полицијску (евиденције полиције) и правосудну статистику (тужилачке и судске евиденције),

---

³ Ипак, обим рада условио је ограничење само на евиденције полиције и правосуђа.

многи сматрају најважнијим средством сазнања о криминалитету⁴ (Игњатовић, 2011: 53). Поред тога што пружају податке о стању криминалитета на националном нивоу, криминалне статистике су значајне и за утврђивање разлика на међународном плану у погледу карактеристика и кретања регистрованог криминалитета⁵ (Николић-Ристановић, Стевковић, 2013: 374).

Друго, у полицијским статистикама (подаци МУП-а РС) евидентирани су подаци о кривичним дјелима и лицима која су пријављена полицији или их је полиција открила, при чему се ти подаци разликују од података који су евидентирани код тужилаштва (јавна тужилаштва у Републици Српској) и судова (судови у Републици Српској). У овом случају не ради се о логичном правилу „губљења злочина“,⁶ већ се разлика може сматрати као посљедица различитог начина прикупљања, обрађивања и приказивања података у статистичким евиденцијама. Тако, МУП РС у годишњим извјештајима приказује број пријављених кривичних дјела у тој години,⁷ док тужилаштва у укупном броју предмета исказују податке о броју предмета из ранијих година и броју примљених нових предмета.⁸ На сличан начин, податке приказују и судови, тако што

4 Тако, на примјер, основни извор података за статистичке евиденције криминалитета у Сједињеним Америчким Државама јесу Јединствени извјештаји о криминалу (Uniform Crime Reports – UCR) које прикупља Федерални биро за истраге путем полицијских станица из цијеле земље (Barkan, 2006: 59) и Национални преглед жртава криминала (National Crime Victimization Survey – NCVS) које прикупља и обрађује Биро за правосудну статистику (Schmallegger, 2006: 36). У Европи је то Европска збирка података о криминалитету и кривичном правосуђу (European Sourcebook of Crime and Criminal Justice) као обједињеног приступа прикупљању података о криминалитету и кривичном правосуђу на европском нивоу (Николић-Ристановић, Стевковић, 2013: 374).

5 У наведеном смислу, Николић-Ристановић и Стевковић (2013) наводе да посматрано са аспекта међународне упоредивости података о званично регистрованом криминалитету, искуства показују да су разлике у обиму криминалитета које се запажају међу различитим земљама вишеструко условљене (стр. 374).

6 Губљење злочина је у складу са универзалним правилом да број јединица (дјела и њихових учинилаца) које фигурирају у евиденцијама наведених органа опада (Игњатовић, 2011: 55). Тако, у евиденцијама полиције, фигурира и највећи број јединица, што је и логично ако се узме у обзир да се ради о подацима који су пријављени полицији или их је полиција открила. Тај број пријављених лица опада што резултира знатно мањим бројем оптужених лица (око 30%), што надаље опада у броју осуђених лица (испод 20%).

7 Нпр. види Информацију о стању безбједности у Републици Српској за период јануар - децембар 2015. године. Доступно путем интернет сајта Министарства унутрашњих послова Републике Српске <http://www.mup.vladars.net/index.php?vijest=50&vrsta=statistike&stat=1>.

8 Нпр. види Извјештај о раду Републичког тужилаштва Републике Српске и Извјештај о раду тужилаштва Републике Српске. Доступно путем интернет

прикажу број нерјешених предмета на почетку извјештајног периода и број примљених предмета у извјештајном периоду, чиме добијају укупан број свих предмета у раду.⁹

Треће, ове евиденције јесу користан и неопходан чинилац у креирању стратегијских, тактичких и методичких приступа супротстављању криминалитету.¹⁰ Наиме, да бисмо могли контролисати по друштво тако опасне појаве какви су злочини, морамо, прије свега, доћи до сазнања каква је њихова структура, ко их врши, ко су жртве таквих дјела и како на њих реагујемо (Игњатовић, 2012: 28). Управо подацима из наведених евиденција, долази се до сазнања о распрострањености криминалитета те се, на основу тога, могу планирати организационе и друге претпоставке за спречавање и сузбијање криминалитета. Заправо, утврђивање стања криминалитета представља један од највитаљнијих задатака кривичних наука у свим савременим државама (Игњатовић, 2012: 28). Процјена стања криминалитета на неком подручју требало би бити полазна основа за осмишљавање и структурисање криминалне политике која би требало обухватити знатно шире подручје од поштравања или ублажавања законских оквира кажњавања, на шта се, углавном, она своди (Ковчо-Вукадин, 2005: 280).

Са друге стране, истраживања заснована на подацима из ових извора оптерећена су и одређеним *органичењима* и *недостајима*. Тако, чињеница је да статистичке евиденције криминалитета, по својој природи, увијек представљају секундарни извор података о криминалитету, јер се примарно односе на активност органа поводом чије дјелатности се и воде (полиција, тужилаштво, суд), што значи да се промјена у интензитету ових активности може појавити као промјена у стању криминалитета, што не одговара или не мора да одговара, промјени реалног стања криминалитета (Соковић, 2012: 83). Наведено може довести и до манипулисања подацима, било с циљем „доказивања“

сајта Републичког тужилаштва Републике Српске <http://rt-rs.pravosudje.ba/vstv/faces/kategorije.jsp?ins=108&modul=6416&kat=6459>.

⁹ Поред тога, судови приказују и број ријешених предмета у извјештајном периоду, као и број неријешених предмета на крају извјештајног периода. Види нпр. Годишњи извјештаји са протоком предмета у Врховном суду Републике Српске, који су доступни путем интернет сајта Врховног суда Републике Српске <http://vsud-rs.pravosudje.ba/>.

¹⁰ Наиме, Мујановић и други (2012) исправно наводе да званични подаци о криминалитету могу послужити надлежнима да саставе програме разних активности на спречавању и сузбијању криминалитета те у ту сврху могу и основати или појачати посебна одјељења која ће пажњу посветити нарочито актуелним облицима криминалитета, те закључују да “организација, планирање, фокусирање на проблеме, кадровска попуњеност, финансијске могућности, методе рада, па и оцјена рада полиције, требало би се темељити управо на овим подацима” (стр. 10).

повећане ефикасности ових органа у откривању и расвјетљавању кривичних дјела или разлозима друге природе (на примјер, захтјеви за набавку материјално техничке опреме, организациони захтјеви и слично) (Игњатовић, 2011: 56). Не треба занемарити ни чињеницу да су у овим евиденцијама регистровани искључиво подаци о пријављеним кривичним дјелима и лицима, односно, да оне не садрже податке о свим извршеним кривичним дјелима. У питању је тамна бројка бројка криминалитета, која се исказује као разлика између стварно извршеног и званично евидентираног криминалитета¹¹ (Игњатовић, 2011: 56). Управо највећи дио нерегистрованог криминалитета чине дјела против имовине, нарочито она лакша, дјела извршена под нарочитим околностима, као и она у литератури професора Игњатовића (2011) названа „криминални паразитизам“ – код којих су жртве туристи, мигранти, дјеца, жене; знатан дио кривичних дјела извршен између сродника и брачних (ванбрачних) партнера остаје неоткривен, као и кривична дјела извршена у срединама чије чланове обједињава заједнички интерес, занимање или професионална солидарност (стр. 57). Поред наведеног, Френк Шмалегер (2006) наводи и друге разлоге непријављивања кривичних дјела, као што су 1) страх од извршиоца, 2) срамотра која може потицати од традиционалних ставова у вези са сексуалним деликтима, 3) страх код жртве да јој неће вјеровати да је извршено кривично дјело и 4) страх од каснијег учествовања у кривичном поступку (на примјер, свједочење против извршиоца и слично) (р. 38), што може имати и значајне импликације на кривична дјела имовинског криминалитета. Поред тога, на службену статистику, како наводи Ирма Квочо Вукадин (2011), првенствено утичу промјене у кривичном законодавству (које могу бити резултат медијски креираног конструкта опасности неке врсте криминалитета), у смислу промјена у дефиницијама кривичних дјела и у смислу промјена у општем дијелу који се односи на питања везана уз кривичноправне санкције, вољност жртве да пријави сопствену виктимизацију и спремност да сарађује с органима откривања и процесуирања, промјене у кадровским и организацијским условима рада органа, откривања криминалитета у различитим раздобљима и на различитим просторима те различит интензитет и смјер селекције тијела кривичног поступка од пријаве до правоснажне одлуке (стр. 361).

---

11 Поред тамне бројке криминалитета, у литератури се спомиње и сива бројка криминалитета коју чине сва пријављена дјела која нису расвјетљења. Размјере „тамног поља“ могу се само претпоставити, а нека истраживања упућују да се ради о омјеру 1:1, 3 до 1:13 па и више (Игњатовић, 2011:56).

ПОЈАМ, КАРАКТЕРИСТИКЕ И ТИПОЛОГИЈА ИМОВИНСКОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Кривична дјела имовинског криминалитета спадају у тзв. класична кривична дјела јер су настала са настанком приватне својине (Стојановић, Делић, 2013: 134). Карактерише их изразита динамика криминалног понашања са низом посебних форми и специфичностима у начину извршења, нападним објектима, остављеним траговима и криминалистичким мјерама откривања. Међутим, без обзира на криминолошку, кривично-правну и криминалистичку разноликост, сва та кривична дјела повезује мотив учиниоца за стицањем имовинске користи (с тим што мотив за прибављање имовинске користи понекад није примарни, а ни основни у оквиру мотивационог процеса конкретног учиниоца) (Симоновић, 2004: 584). Дакле, ова кривична дјела су уперена против имовине, а њихов извршилац настоји да дјелом себи или другом прибави корист или да некоме проузрокује штету (Игњатовић, 2011: 109). У том смислу, објекат заштите код ових кривичних дјела је имовина, без обзира на њен својински облик (Бабић, 2008: 270). Постојање намјере да се себи или другоме прибави противправна имовинска корист указује на то да се ова дјела чине из користољубља (Ђорђевић, 2009: 107) које представља похлепну тежњу, жудњу за сопственим богаћењем, за увећање сопствене имовине, за задовољавање своје имовинске похлепе (Бабић, 2008: 270). Ипак, код мањег броја кривичних дјела, та намјера не постоји (на примјер, код кривичног дјела одузимања туђе ствари), а код неких постоји тзв. крађа употребе, односно, нема намјере присвајања кодучиниоца, већ само намјера да се ствар употреби (нпр. одузимање возила) (Стојановић, Делић, 2013: 134), односно, ова кривична дјела се врше и ради тога да се задовољи и нека неопходно обична потреба (Бабић, 2008: 270). Значи, субјективну страну свих кривичних дјела против имовине чини умишљај, јер кривично право не штити имовину од нехатних напада (Бабић, 2008: 271). Поред тога, ова кривична дјела карактерише наглашена склоност ка понављању кривичних дјела (рецидивизам),¹² њихова масовност,¹³

---

12 Према постојећим статистичким извјештајима МУП-а РС, удио повратника у структури извршилаца кривичних дјела износи око једне трећине, с тим што је перцепција да је он много већи по одређеним врстама криминалитета, попут имовинског криминалитета и нарко-криминалитета (Висока школа унутрашњих послова, 2014). Тако је од 8.352 пријављених лица за учињења кривична дјела општег криминалитета у 2015. години, 1.888 рецидивиста, што износи 22,60%, што је представљало смањење од 15,1% у односу на 2014. годину. (МУП РС, 2016). Сличан или већи удио повратника у укупном броју пријављених лица је евидентиран и ранијих година.

13 Масовност је посебно изражена код имовинских кривична дјела, што је видљиво и из статистичких података приказаних у наставку рада.

тамна бројка ових кривичних дјела, професионално вршење кривичних дјела као коначна криминална оријентација, специјализација и тежња за изграђивањем специфичног начина извршења, те вршење имовинских кривичних дјела као основног облика малољетничке делинквенције, и често почетак криминалне каријере професионалног делинквента (Симоновић, 2004: 584), која подразумијева рационално напредовање кроз одређене фазе са неким врстама планирања или формализованој логици у напредовању¹⁴ (Schmallegger, 2006: 372).

Различите су подјеле кривичних дјела имовинског криминалитета, што је и логично с обзиром на његове карактеристике (масовност, динамичност, структуру извршилаца ових кривичних дјела итд.). Према мишљењу америчког криминолога, Стивена Баркана (2006) најопштија подјела би била на два основна типа: *аматерски* и *професионални* имовински криминалитет (р. 359). Исти аутор наводи да су већина делинквентата који врше кривична дјела имовинског криминалијета аматери или почетници у вршењу кривичних дјела, који користе повољну прилику за вршењем кривичних дјела која им се указала, при чему врше кривична дјела са ограниченим вјештинама и планирањем криминалне активности, док је прибављена имовинска корист мање вриједности. На другој страни су професионални извршиоци кривичних дјела које карактерише вршење кривичних дјела као занимања, планирање и коришћење стечених вјештина у вршењу кривичних дјела, али и стицање противправне имовинске користи веће вриједности (Barkan, 2006: 359). Слично, Френк Шмалегер (2006) прави разлику између *упорних* и *професионалних* извршилаца кривичних дјела имовинског криминалитета (р. 371). У том смислу, иако су многи од њих упорни криминалци, то не значи да су у исто вријеме и професионални извршиоци кривичних дјела. Тако упорни криминалици врше различите типове имовинских деликата, за разлику од професионалних који се најчешће специјализују у вршењу појединих облика ових кривичних дјела, посебно оних који им доносе навјећу имовинску корист (Schmallegger, 2006: 371). У наведеном контексту, може се посматрати и подјела имовинског криминалитета коју даје Игњатовић (2011) на *ситуациони*, *конвенционални* и *професионални* (стр. 110). Ситуациони имовински криминалитет чине актери код којих учинилац (најчешће аматер) користе прилику за вршење дјела која им се изненада указала (због чега се и назива ситуациони), у конвенционални спадају дјела која

---

14 У криминолошкој литератури се наводе три фазе криминалне каријере учинилаца кривичних дјела имовинског криминалитета: *прва фаза* почиње када се млади људи посвећују вршењу све већег броја кривичних дјела, при чему истражују различите врсте криминалитета. Ова фаза обично започиње када су лица још малољетна и траје 10 до 12 година. Другу фазу карактерише стабилан период криминалне каријере, који започиње око 30. године и траје наредних десетак година. Трећа фаза започиње око 40. године живота и обиљежава је опадање криминалне активности (према Blumstein, et.al, 1986, цитирајући Schmallegger, 2006: 372).

врше лица чије личне црте су између аматера и професионалаца због чега се и сматрају „полупрофесионалцима“, док професионални имовински криминалитет карактерише измјена неких битних личних црта у циљу, али и као посљедица вршења кривичних дјела. Поред наведеног, исти аутор у имовински криминалитет убраја и криминалитет позива, укључујући и криминалитет бијелог оковратника, криминалитет корпорација и организовани криминалитет (Игњатовић, 2011: 110).

Поред наведеног, класификација имовинских деликата може се извршити и према критеријумима као што су начин извршења, објект радње (својство заштитног објекта), намјера учиниоца и посљедица кривичног дјела. У том смислу, разликују се она кривична дјела против имовине по основу:

а) радње извршења, према којем се разликују кривична дјела одузимања (нпр. крађа, одузимање туђе ствари), кривична дјела присвајања (нпр. утаја), кривична дјела која се врше употребом силе или пријетње (нпр. разбојништво, изнуда, уцјена), кривична дјела обмањивања или коришћењем, односно, злоупотребом неке околности (нпр. превара, уговарање несразмјерне имовинске користи), кривична дјела код којих штетно располагање са имовином предузима сам оштећени (нпр. превара, изнуда, уцјена), кривична дјела којима се не иде за присвајањем ствари, већ само за њеним оштећењем или уништењем (нпр. оштећење туђе ствари, оштећење туђих права);

б) објекта радње- према својствима заштитног објекта, ова кривична дјела се могу подијелити на: кривична дјела код којих је тај објект туђа покретна ствар (крађа, тешка крађа, разбојништво, разбојничка крађа, утаја, одузимање туђе ствари, одузимање возила на моторни погон и друго) и кривична дјела чији објекти радње су имовинска права и интереси (превара, оштећење туђе ствари, злоупотреба повјерења, оштећење туђих права, прикривање, уговарање несразмјерне имовинске користи, уцјена и друго);

в) посљедице кривичног дјела, услијед које се разликују кривична дјела повреде и кривична дјела угрожавања,

г) субјективног елемента (кривична дјела против имовине код којих код извршиоца постоји намјера прибављања себи или другоме противправне имовинске користи и кривична дјела код којих ова намјера не постоји) (Чејовић, 2006; Стојановић, Делић, 2013).

Кривична дјела против имовине дефинисана су у Глави 23. Кривичног закона Републике Српске¹⁵ која садржи законски опис 24 кривична дјела против имовине (члан 231 – 254), а најзначајнија међу њима су: крађа, тешка крађа, разбојништво, разбојничка крађа, одузимање моторног

---

15 Кривични закон Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, бр. 49/03,108/04, 37/06 и 70/06, 73/10, 1/12 и 67/13. Током децембра 2016. године представљен је нацрт новог Кривичног закона Републике Српске, те је изражено очекивање да ће исти у редовној процедури бити усвојен током 2017. године.

возила, а потом оштећење туђе ствари, превара, изнуда и уцјена. Иако прихватимо подјелу по којој је разбојништво врста имовинског криминалитета, остаје дилема да ли објекат заштите треба да буде имовина, као код нас¹⁶ или личност, живот и тијело као што је у неким другим државама (Енглеска и Велс,¹⁷ Чешка¹⁸). Уколико би се разматрало питање хијерархије објеката кривичноправне заштите, сигурно су личност (живот и тијело) на вишем нивоу него имовина. Поставља се питање, због чега онда наши кривични закони у основ заштите стављају имовину? Зар није логично да се код сложеног кривичног дјела најприје штити објекат који се налази на вишем нивоу хијерахије друштвених вриједности? У случају разбојништва, то би били живот и тијело жртве (Симоновић, Шикман, 2014: 251).

ПОДАЦИ О ИМОВИНСКОМ КРИМИНАЛИТЕТУ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Подаци о кривичним дјелима и учиниоцима имовинског криминалитета за период 2011-2015. година

Као извор података о кривичним дјелима имовинског криминалитета, коришћени су подаци МУП-а РС и то извјештаји о раду МУП-а РС за 2011, 2012, 2013, 2014. и 2015. годину. У изради извјештаја, Министарство унутрашњих послова Републике Српске користи статистичке показатеље рада Министарства, показатеље и оцјене садржане у аналитичко-информатичким документима, периодичним извјештајима о раду организационих јединица, анализама, процјенама и другим релевантним изворима. Приликом прикупљања и обраде података, користе UNODC и EUROSTAT стандарде (МУП РС, 2016).

Према наведеним подацима, у којима је јединица посматрања пријављено кривично дјело, датих у табели 1, структуру укупног

---

16 Наша теорија кривичног права ставља акценат код овог кривичног дјела само и искључиво на мотиве користољубља. Сила или пријетња јесте конститутивни елемент кривичног дјела, али она се види, препознаје, искључиво у функцији прибављања противправне имовинске користи (Симоновић, Шикман, 2014: 250).

17 У Енглеској и Велсу, употреба силе или пријетње кључни су елемент који разликује разбојништво од осталих имовинских деликата (нпр, крађе) због чега је разбојништво и класификовано као облик насилничког криминалитета (Theft Act 1968 Article 8 (1), Crime in England and Wales, 2008/09).

18 У Чешкој се разбојништво налази у оквиру групе кривичних дјела против слобода личности (Кривични Закон Чешке прописује разбојништво у члану 234). По њиховој теорији, суштинска карактеристика разбојништва није имовинска корист, већ примјена силе и напад на личност. Имовина као објекат напада има код овог кривичног дјела другоразредну вриједност у односу на напад на личност, живот и физички интегритет личности, сматрају чешки аутори (Rozum, Kotulan, Tomasek, 2006: 51).

криминалитета у Републици Српској чине: општи криминалитет, злоупотреба опојних дрога, привредни криминалитет, кривична дјела у области безбједности саобраћаја¹⁹ и остала кривична дјела. Укупан број евидентираних кривичних дјела креће се од 11.413 у 2012. години па до 9.783 у 2015. години, када је евидентирано најмање кривичних дјела у анализираном периоду, из чега се види тренд опадања пријављених кривичних дјела. Највећи удио у укупној структури криминалитета чине кривична дјела општег криминалитета са преко 85% учешћа, затим кривична дјела привредног криминалитета (између 5% и 7%), кривична дјела у области безбједности саобраћаја (око 5%), злоупотреба опојних дрога (између 1,5% и 2%), те остала кривична дјела.

Табела 1. Преглед структуре укупног криминалитета у периоду 2011 – 2015.

	Структура укупног криминалитета	2011	2012	2013	2014	2015
1.	Општи криминалитет	8.909	9.999	9.935	9.159	8.352
2.	Злоупотреба опојних дрога	219	199	190	192	201
3.	Привредни криминалитет	660	698	664	550	722
4.	КД у области безбједности саобраћаја	524	506	451	440	508
5.	Остала кривична дјела	28	11	12	6	0
	Укупан број кривичних дјела	10.340	11.413	11.252	10.347	9.783
	<i>Број кривичних дјела на 100.000 становника²⁰</i>	<i>883,5</i>	<i>975,1</i>	<i>961,4</i>	<i>884,1</i>	<i>835,9</i>

Извор: МУП РС, Извјештај о раду за 2011, 2012, 2013, 2014, 2015.

Када је ријеч о броју кривичних дјела на 100.000 становника,

¹⁹ У ову категорију укључена су сама кривична дјела против безбједности саобраћаја, али не и прекршаји из те области. Иначе, методологија прикупљања података из области безбједности саобраћаја је различита, од тога да одређене земље у статистике криминалитета уопште не укључују саобраћајне деликте (Белгија, Данска, Француска, Њемачка, Малта, Енглеска и Велс), па до тога да су у податке за одређене земље укључени и саобраћајни прекршаји (Бугарска, Кипар, Португал, Шведска) (Квачо-Вукадин, 2011: 365).

²⁰ Број кривичних дјела на 100.000 становника утврђен је као однос укупног броја извршених кривичних дјела и укупног броја становника, увећан за 100.000. Према резултатима пописа становника из 2013. године, укупан број становника у Републици Српској је 1.170.342 (РЗС, 2017: 12).

учава се релативна стабилност и тренд смањења, с обзиром на то да се тај број креће од 975,1 када је имао највећу стопу 2012. године па до 835,9 кривичних дјела који је евидентиран у 2015. године, са најнижом стопом у посматраном периоду. Уколико се тај број упореди са подацима из Европске збирке података о криминалитету и кривичном правосуђу (European Sourcebook of Crime and Criminal Justice) објављеном 2014. године,²¹ онда се може сматрати да је у Републици Српској ниска стопа укупног броја евидентираних кривичних дјела на 100.000 становника. Иако не постоји јасна веза између броја полицијских службеника и укупног броја евидентираних кривичних дјела,²² може се закључити да је у оним земљама у којима је ниска густина полицијских службеника (нпр. Шведска, Финска) на исти број становника повећан укупан број евидентираних кривичних дјела, односно, у оним земљама у којима је висока густина полицијских службеника (нпр. Кипар, Грузија, Украјина), ниво укупног евидентираних криминала је низак²³ (European Institute for Crime Prevention and Control, 2014: 31-32).

Пријављена кривична дјела општег криминалитета у Републици Српској за анализирани период (табела 2) варирају од 9.999 у 2012. години када је пријављено највише ових кривичних дјела, па до 8.352 кривична дјела 2015. године, што је најмањи њихов број, што се може сматрати значајним смањењем броја евидентираних података од 16,47%. Структуру кривичних дјела општег криминалитета у највећем обиму чине кривична дјела имовинског криминалитета (од 62% до 64%), затим кривична дјела која су сврстана у категорију осталих кривичних дјела (око 27%) те кривична дјела против живота и тијела (око 7%) и кривична дјела против полног интегритета (до 1%). На основу ових података, видљиво је да је удио имовинских кривичних дјела висок, што се одражава и на његов удио у укупном криминалитету (око 55%), који је виши од половине свих пријављених кривичних дјела. Трендови

---

21 Према наведеним подацима, просјечан број извршених кривичних дјела на 100.000 становника за 2011. годину био је 3.612 кривичних дјела, при чему је минималан број од 508 кривичних дјела евидентиран у Арменији, док је највећи број кривичних дјела од 15.042 кривична дјела евидентиран у Шведској (European Institute for Crime Prevention and Control, 2014: 31-32).

22 Густина полицијских службеника одређује се у односу на укупан број становника увећан за 100.000 и подијељена је у пет група: испод 200, од 200 до 299, од 300 до 399, од 400 до 499 и 500 и више. Република Српска са 447 полицијских службеника на 100.000 становника (према подацима за 2015. годину), била би у четвртој групи заједно са Хрватском, Грчком, Малтом, Португалом, Србијом, Словачком и Сјеверном Ирском (према подацима за 2011. годину).

23 Нпр. у 2011. години број полицијских службеника на 100.000 становника у Финској је износио 150 полицајаца, а те године је евидентирано 8.525 кривичних дјела на исти број становника. Насупрот томе, у Грузији је број полицијских службеника износио 970 полицајаца, а евидентирано је 722 кривична дјела на 100.000 становника (European Institute for Crime Prevention and Control, 2014: 31-32).

имовинског криминалитета су у складу са генералним трендовима укупног и општег криминалитета, с тим да се код ове врсте кривичних дјела уочава извјесна осцилација по годинама евидентирања: повећање прве три године анализираног периода (2011, 2012. и 2013), а затим тренд смањења од 17,9% у 2015. годину у односу на 2013. годину када је и евидентирано највише кривичних дјела имовинског криминалитета (6.596). Број извјештаја о почињеном кривичном дјелу поднесених тужилаштвима, прати трендове евидентираних кривичних дјела и креће се од 8.909 у 2012. години па до 7.476 извјештаја који су поднесени 2015. године.

Табела 2. Структура општег криминалитета у периоду 2011 – 2015.

	Структура општег криминалитета	2011	2012	2013	2014	2015
1.	Општи криминалитет	8.909²	9.999	9.935	9.159	8.352
	<i>Број кривичних дјела на 100.000 становника</i>	774,6	854,3	848,8	782,5	713,6
1а.	Имовинска кривична дјела	5.835	6.289	6.596	5.906	5.415
1б.	Кривична дјела против живота и тијела	661	681	663	637	599
1ц.	Кривична дјела против полног интегритета	37	29	37	47	30
1д.	Остала кривична дјела општег криминалитета	2.376	3.000	2.639	2.569	2.308
2.	Број извјештаја	7.910	8.886	8.968	8.297	7.476
3.	Број пријављених лица	7.145	7.711	7.588	6.981	6.228
3а.	- малољетника	488	545	531	355	298
3б.	- повратника	2.304	2.397	2.435	2.224	1.888
	<i>Коефицијент укупне расвијетљености (%)</i>	72,2	72,4	72,8	69,8	70,9
	<i>Коефицијент расвијетљености по НН (%)</i>	58,5	57,3	57,3	53,9	55,9

Извор: МУП РС, Извјештај о раду за 2011, 2012, 2013, 2014, 2015.

Из података о броју пријављених лица, видљив је тренд њиховог опадања, с обзиром на то да је највећи број лица пријављен 2012. године, када је пријављено 7.711 лица, а најмањи 2015. године у којој је пријављено 6.228 лица. Значајан удио пријављених лица чине повратници у извршењу кривичног дјела и тај проценат се креће између 32,24% пријављених

повратника у 2011. години, па до 30,31% истих лица у 2015. години. Учешће малољетника у структури пријављених лица за кривична дјела општег криминалитета биљежи тренд значајног опадања (од скоро 40%) и креће од 8,82% малољетника која су пријављена 2011. године, па до 4,73% пријављених малољетних лица 2015. године. Коефицијент укупне расвијетљености²⁴ показује раст прве три године анализираног периода и креће се од 72,2% (2011), преко 72,4% (2012) па до 72,8% 2013. године, када је евидентирана и највећа расвијетљеност, а затим биљежи пад од скоро 3% (2014.), који се смањује у 2015. години. Коефицијент расвијетљености по непознатом извршиоцу показује тренд опадања са 58,5% у 2011. години, када је тај удио био и највећи па на 53,9% у 2014. години, када су евидентирани најниже вриједности расвијетљености по непознатом учиниоцу.

У табели 3. приказана је структура кривичних дјела имовинског криминалитета у Републици Српској за период 2011-2015. Очигледно је да највећи број кривичних дјела имовинског криминалитета, око 80% њих, чине кривична дјела крађе и тешке крађе. У том смислу дјела, најзаступљеније је кривично дјело тешке крађе,²⁵ које у прве три године посматраног периода показује релативно стабилан удио у имовинском криминалитету, док посљедње двије године има тренд опадања, што је посебно изражено у 2015. години, када је забиљежен пад од 24,51% у односу на 2012. годину када је евидентиран највећи број тешких крађа (2855). Сљедеће по висини удјела су крађе које у овом периоду показују сличан тренд као и тешке крађе. Кривично дјело оштећења туђе ствари је сљедеће по удјелу у имовинском криминалитету и ова кривична дјела показују тренд повећања које се креће од 5,23% кривичних дјела која су пријављена 2013. године, па до 8,31% истих дјела евидентираних у 2015. години. Са удјелом између 2% и 3%, испољавају се кривична дјела разбојништва²⁶ и преваре, с тим што кривично дјело разбојништва има тренд смањења, док кривично дјело преваре показује стабилан тренд

---

24 Коефицијент расвијетљености је однос броја расвијетљених кривичних дјела (укључујући и расвијетљена кривична дјела пријављена у ранијим периодима) и броја пријављених кривичних дјела у извјештајном периоду увећан за расвијетљена кривична дјела из ранијег периода (МУП РС, 2016).

25 Према подацима МУП-а РС за 2015. годину, најчешћи објекти напада приликом извршења кривичног дјела тешких крађа биле су куће и станови (904), трговинско – угоститељски објекти (353), гараже, подруми и шупе (277), јавне установе (167), возила (121) и друго. Према изјавама оштећених, укупна материјална штета настала извршењем кривичних дјела тешка крађа износи 6.823.932,00 КМ (МУП РС, 2016).

26 Према подацима МУП-а РС за 2015. годину, најчешћи објекти напада код разбојништва су биле трговине (30), спортске кладионице (20), бензинске пумпе (16), куће и станови (9), возила (4) и остали објекти (18). Према изјавама оштећених, укупна материјална штета настала извршењем кривичног дјела разбојништва износи 1.358.269,00 КМ (МУП РС, 2016).

раста до 2014. године, када је евидентиран значајан пад ових кривичних дјела у 2015. години од 15,1%. Кривично дјело утаје испољава се у обиму од 1,55% који је евидентиран 2011. године, па до 2,73% у 2015. године, што је повећање од скоро 40% ових кривичних дјела. С друге стране, са приближно истим удјелом, али у правцу опадања, приказује се кривично дјело прикривања, којих је 2015. године извршено 73, за разлику од 2013. године када је евидентирано 101 кривично дјело. У структури имовинских кривичних дјела, вриједно пажње је истаћи кривична дјела одузимања моторног возила која показују осцилације у евидентирању и крећу се у удјелу од 1,01% ових кривичних дјела у 2012. години, затим биљеже тренд опадања у удјелу са 0,78% 2013, односно, 0,76% 2014. године, да би након тога био евидентиран тренд повећања њиховог удјела на 1,14% у 2015. години. Уколико би се ови подаци исказали по стопи криминалитета за ово кривично дјело, онда се може констатовати да је стопа одузимања моторног возила пет возила на 100.000 становника, што је, у односу на упоредне податке исказане у Европској збирци података о криминалитету и кривичном правосуђу, у границама минимума и представља ниску стопу ових кривичних дјела.²⁷

Табела 3. Структура кривичних дјела имовинског криминалитета у периоду 2011 – 2015.

	Имовинска кривична дјела	2011	2012	2013	2014	2015
1.	Крађа	1.963	2.320	2.427	2.143	2.086
2.	Тешка крађа	2.812	2.855	2.841	2.501	2.155
3.	Разбојничка крађа	4	2	5	4	2
4.	Разбојништво	144	133	124	108	97
5.	Превара	145	149	147	172	146
6.	Изнуда	38	47	28	33	27
7.	Уцјена	4	9	12	9	6
8.	Прикривање	93	70	101	68	73
9.	Утаја	91	92	104	125	148
10.	Оштећење туђе ствари	364	385	381	439	450
11.	Одузимање моторног возила	-	64	52	45	62

²⁷ На примјер, у 2011. години стопа отуђених моторних возила била је највиша у Шведској (366), Француској (294) и Данској (271), док је најмања евидентирана у Арменији, Грузији и Србији са по два отуђена возила на 100.000 становника (European Institute for Crime Prevention and Control, 2014: 47).

Шикман, М. (2017). Стање и трендови имовинског криминалитета у Републици Српској. *Безбједност, полиција, грађани*, 13(1), 1–30.

	Паљевина	-	0 ³	29	35	33
12.	Остала имовинска КД	177	163	345	224	130
	Укупно имовинских КД	5.835	6.289	6.596	5.906	5.415
	<i>Коефицијент укупне расвијетљености (%)</i>	58,7	58,2	60,7	57,0	58,9
	<i>Коефицијент расвијетљености по НН (%)</i>	52,8	51,9	52,5	50,1	51,7

Извор: МУП РС, Извјештај о раду за 2011, 2012, 2013, 2014. и 2015.

Подаци о територијалној дистрибуцији пријављених кривичних дјела имовинског криминалитета садржани су у табели 4. у којој је наведен укупан број пријављених кривичних дјела по центрима јавне безбједности и то: Бања Лука, Приједор, Добој, Бијељина, Источно Сарајево и Требиње.²⁸ Подаци по појединим центрима прате глобални тренд пријављених кривичних дјела уочен у табели 2. и 3, тако да је највећа фреквенција кривичних дјела евидентирана током 2012. године, а од тада се биљежи благи тренд пада евидентирања ових кривичних дјела.

Табела 4. Територијална дистрибуција пријављених кривичних дјела имовинског криминалитета у периоду 2011 – 2015.

		2011	2012	2013	2014	2015	Укупно
1.	Бања Лука	2962	3.107	3.191	2.254	2.178	13.692
2.	Приједор	0	0	130 ⁴	691	560	1.381
3.	Добој	1250	1.440	1.308	1.150	1.028	6.176
4.	Бијељина	989	1.159	1.320	1.297	1.123	5.888
5.	Источно Сарајево	415	413	470	366	409	2.073
6.	Требиње	219	170	177	148	117	831
	Укупно КД	5835	6.289	6.596	5.906	5.415	30.041

Извор: МУП РС, Извјештај о раду за 2011, 2012, 2013, 2014, 2015.

²⁸ Треба нагласити да ће новом организацијом од марта 2017. године Министарство унутрашњих послова Републике Српске, ван сједишта, бити организовано путем полицијских управа са сједиштем у: Бања Луци, Добоју, Бијељини, Источно Сарајево, Требињу, Приједору, Зворнику, Градишци, Мркоњић Граду и Фочи.

Као подручја с најмањим бројем пријављених кривичних дјела у анализираном периоду (2011-2015), истиче се Центар јавне безбједности Требиње са 831 кривичним дјелом, док се највећи број пријављених кривичних дјела истиче у Центру јавне безбједности Бања Лука, са 13.692 кривична дјела. Оваква дистрибуција је логична и очекивана, с обзиром на величину територије и број становника²⁹ за који су надлежни. Иако, апсолутни подаци исказани на овај начин се не могу сматрати потпуно релевантним за анализу, њих потврђују и релативни подаци исказани путем стопе пријављених кривичних дјела по упоређеним центрима (Требиње и Бања Лука). Тако је, за 2015. годину, у ЦЈБ Требињу евидентирана најнижа стопа кривичних дјела имовинског криминалитета која износи 178,4 пријављена кривична дјела на 100.000 становника, док у истом периоду, тај број износи 580,3 пријављена кривична дјела на подручју које је у оквиру надлежности ЦЈБ Бања Лука.

Подаци о пријављеним, оптуженим и осуђеним пунољетним и малољетним учиниоцима кривичних дјела имовинског криминалитета за период 2011-2015. година

Подаци о пријављеним, оптуженим и осуђеним пунољетним и малољетним учиниоцима кривичних дјела имовинског криминалитета добијени су статистичким извјештајима које подносе јавна тужилаштва, основни и окружни судови у Републици Српској, а који путем јединствене методологије обједињава Републички завод за статистику.³⁰ Обухватност података је потпуна јер су укључени сви пунољетни и малољетни учиниоци кривичних дјела имовинског криминалитета против којих је надлежном тужилаштву поднијета кривична пријава и према којима је у надлежном суду вођен и правоснажно завршен законом утврђен поступак. Као извор података, коришћен је Статистички годишњак³¹

29 Нпр. ЦЈБ Требиње надлежан за подручје града Требиња и општина Билећа, Гацко, Невесење, Берковићи и Љубиње, на којем према Попису становништа из 2013, живи 65.458 становника. С друге стране, ЦЈБ Бања Лука, надлежан је за подручје града Бања Лука и општина Градишка, Прњавор, Лакташи, Србац, Кнежево, Челинац, Котор Варош, Мркоњић Град, Рибник, Језеро и Шипово, са бројем од 375.263 становника (РЗС, 2017).

30 Подаци се од 2011. године прикупљају путем методолошких упутстава Републичког завода за статистику.

31 Види опширније: Статистички годишњак Републике Српске 2012, стр. 386-394; Статистички годишњак Републике Српске 2013, стр. 388-397; Статистички годишњак Републике Српске 2014, стр. 474-484; Статистички годишњак Републике Српске 2015, стр. 494-504; Статистички годишњак Републике Српске 2016, стр. 498-508. Доступно путем интернет странице Републичког завода за статистику: <http://www.rzs.rs.ba/front/category/8/?page=1>.

у којем су приказани подаци за посматрани период, као најважнија и најобухватнија публикација Републичког завода за статистику. Коришћени су само они подаци који се односе на имовинска кривична дјела те су у том смислу прилагођене табеле у односу на начин на који су приказани у Статистичком годишњаку. Евиденције које воде органи правосуђа у Републици Српској, тужилаштво³² и суд³³ коришћене су да би се упоредили подаци и извршио увид у методологију прикупљања и обраде података.

У табели 5. дати су подаци о пунољетним пријављеним учиниоцима кривичних дјела имовинског криминалитета и врсти одлуке тужилаштва за анализирани период. Тако се може уочити тренд смањења пријављених пунољетних лица за прве три године, након чега слиједи повећање тог броја, при чему су његове вриједности највише у 2015. години (13.966) у односу на посматрани петогодишњи период. Уочљиво је да доминирају пријављена лица за кривична дјела имовинског криминалитета која чине удио од скоро половине пријављених лица и крећу се од 45,38% (2015) па до 49,1% (2011). Такође, значајно је указати на омјер прјављених познатих и непознатих учинилаца. Тако је и даље изузетно висок удио непознатих лица која су пријављена за учињено кривично дјело имовинског криминалитета који, ипак, показује тренд смањења са 53,78% пријављених непознатих учинилаца 2012. године, на 44,77% те категорије у 2015. години. Ово смањење је толико значајније уколико се доведе у корелацију са повећањем укупног броја пријављених лица исте године.

Табела 5. Пунољетни пријављени учиниоци кривичних дјела имовинског криминалитета и врсти одлуке тужилаштва 2011-2015.

	2011	2012	2013	2014	2015
Кривичне пријаве – укупно	13.169	12.448	11.901	13.808	13.966
Кривична дјела против имовине	6.467	5.898	5.637	6.634	6.338
Укупно познатих учинилаца	3.222	2.726	2.749	3.493	3.500

32 Евиденције тужилаштва односе се на подигнута оптужења против извршилаца кривичних дјела. Њих је увијек мање од кривичних пријава, јер кривична пријава може бити одбачена уколико пријављено дјело нема елемената кривичног дјела или је кривично гоњење искључено или истрага може бити обустављена.

33 Евиденције суда односе се на податке о осуђеним учиниоцима (пунољетним и малолетним лицима) кривичних дјела и изречене санкције.

Жене	249	179	190	259	305
Неспровођење истраге	298	320	396	433	414
Прекинута истрага	2	2	1	2	-
Обуспављена истрага	790	556	485	962	976
Поднијета оптужница	2.177	1.841	1.857	2.074	2.094
Кривично гоњење уступљено другој држави	15	7	10	22	16
Учиниолац непознат	3.245	3.172	2.888	3.141	2.838

Извор: РЗС РС, Статистички годишњак, 2012, 2013, 2014, 2015. и 2016.

За свако треће кривично дјело имовинског криминалитета поднијета је оптужница, при чему се уочавају осцилације по годинама за анализирани период. Тако, највећи удио пријављених лица евидентиран је 2011. године са 33,66%, затим у наредној години (2012) слиједи пад на 31,21%, потом повећање на 32,94% (2013), па опет смањење од 31,26% (2014) и, на крају, повећање удјела поднијетих оптужница у 2015. години на 33,03%. Много веће осцилације биљеже се у обуставама истрага против пријављених пунољетних лица за кривична дјела имовинског криминалитета, од 8,60% обустављених истрага 2013. године, па до 15,39% у 2015. години.

У табели 6. приказани су подаци о пунољетним оптуженим за учиниоце кривичних дјела имовинског криминалитета за анализирани период. Уочава се да од укупног броја оптужених пунољетних лица, свако треће лице је оптужено за кривично дјело имовинског криминалитета, што је ниже у односу на број пријављених лица, који се креће од 21,78% у 2011. години, па до 28,33% 2013. године, уз уочљив тренд поновног опадања у 2014. (24,25%) и 2015. години (25,19%). У односу на број оптужених пунољетних лица за кривична дјела против имовине, убједљиво највећи број њих је и проглашен кривим са изузетно високим удјелом од 88,72% 2015. године па до чак 92,91% лица која су оглашена кривим 2014. године.

Табела 6. Пунољетни оптужени учиниоци кривичних дјела имовинског криминалитета и врсте одлуке суда 2011-2015.

	2011	2012	2013	2014	2015
Оптужења – укупно	4.426	4.717	4.386	4.354	4.416
Кривична дјела против имовине	1.409	1.610	1.597	1.609	1.597
Жене	116	93	84	82	95
Проглашен кривим	1.296	1.493	1.499	1.495	1.417
Није проглашен кривим	113	117	98	114	101
Обустављен поступак	23	24	10	11	13
Одбачена оптужба	7	4	8	-	-
Ослобођен од оптужбе	40	48	46	72	59
Оптужба одбијена	43	41	34	31	29

Извор: РЗС РС, Статистички годишњак, 2012, 2013, 2014, 2015. и 2016.

Наведени тренд код оптужења, прати и тренд пунољетних осуђених учинилаца кривичних дјела имовинског криминалитета (табела 7), тако да свако треће лице које је осуђено, осуђено је за неко кривично дјело имовинског криминалитета. У структури санкција, доминира условна осуда која партиципира са удјелом већим од половине свих санкција за кривична дјела имовинског криминалитета и показује тренд повећања њеног удјела (од 55,39% 2012. године када је тај удио био најмањи па до 59,55% 2015. године, када је он био највећи). Затим слиједи затвор који од 2012. године показује тенденцију смањења изречених ових санкција, а које у односу на 2015. годину износи смањење за 26,57%. Више од половине казни затвора изречено је у трајању до 6 мјесеци затвора, док је свака четврта казна била у опсегу од 6 мјесеци до 2 године затвора, док казне затвора од 2 до 5 година партиципирају у обиму од 10% изречених казни затвора, а, преко пет година, тај удио опада до 2% изречених ових казни.

Табела 7. Пунољетни осуђени учиниоци кривичних дјела имовинског криминалитета и изреченим санкцијама 2011-2015.

	2011	2012	2013	2014	2015
Осуде – укупно	4.072	4.294	4.081	4.026	4.091
Кривична дјела против имовине	1.296	1.493	1.499	1.495	1.471
Жене	111	86	77	79	90
Затвор	277	380	362	322	279
Преко 5 година	4	7	11	12	4
Од 2 до 5 година	24	30	27	14	18
Од 6 мјесеци до 2 године	88	102	105	74	65
До 6 мјесеци	161	241	219	232	192
Новчана казна	246	283	278	276	312
Условна осуда	759	827	859	886	876
Судска опомена	12	2	-	1	3
Проглашено кривим и ослобођено од казне	-	1	-	-	1

Извор: РЗС РС, Статистички годишњак, 2012, 2013, 2014, 2015. и 2016.

У табели 8. приказани су подаци о малољетним пријављеним учиниоци кривичних дјела имовинског криминалитета према старости и полу и врсти одлуке тужилаштва у посматраном периоду. Тако, од укупног броја пријављених малољетних учинилаца кривичних дјела, највећи број је пријављен управо за кривична дјела против имовине који ипак биљежи значајан пад овог удјела, са 75,07% у 2012. години на 61,15% у 2014. години, што је опадање од 7,92%. Дистрибуција старосне структуре је очекивана и највећи број малољетника јесу они чија је старост 17-18 година, затим 16-17 година, 15-16 година и, на крају, најмањи удио је старосне доби од 14-15 година. У више од половине случајева, припремни поступак није ни покренут, док је у осталим случајевима, припремни поступак обустављен или је поднијет приједлог за изрицање санкција. Изузетак је 2013. и 2015. година у којој је евидентирано нешто изнад 30% поднијетих приједлога за изрицање санкција.

Табела 8. Малољетни пријављени учиниоци кривичних дјела имовинског криминалитета према старости и полу и врсти одлуке тужилаштва, 2011-2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Укупно	216	353	277	339	356
Кривична дјела против имовине	159	265	195	244	218
Жене	15	8	5	10	10
14. година	24	39	29	33	22
15. година	47	63	32	47	38
16. година	40	79	61	72	66
17. година	48	84	67	86	86
Припремни поступак није покренут	83	184	101	133	131
Припремни поступак обустављен	42	59	10	11	13
Поднијет приједлог за изрицање санкције	34	22	84	10	74

Извор: РЗС РС, Статистички годишњак, 2012, 2013, 2014, 2015. и 2016.

У табели 9. приказани су малољетни оптужени учиниоци кривичних дјела према врсти криминалитета и врсти одлуке суда за посматрани период (2011-2015). Из табеле је видљиво да је највише оптужених малољетника за кривична дјела против имовине, при чему тренд осцилира од 61,76% 2011. године, преко 71,21% током 2012. године, након чега је забиљежен највећи пад оптужених малољетника на 52,23% у 2013. години, након чега је услиједио тренд раста прво на 61,9% 2014. године, па до 69,81% у 2015. години. За највећи број оптужених малољетних лица, изречене су кривичне санкције, док је 2011. године, тај омјер у негативној корелацији са обустављеним поступцима према малољетницима.

Табела 9. Малољетни оптужени учиниоци кривичних дјела према врсти кривичног дјела и врсти одлуке суда 2011-2015.

	2011	2012	2013	2014	2015
Укупно	102	66	67	42	53
Кривична дјела против имовине	63	47	35	26	37
Жене	2	-	-	-	2
Изречене кривичне санкције	29	34	26	25	32
Обустављен поступак према малољетнику	33	13	9	-	5
Изречене мјере безбједности без изрицања казне	2	-	-	1	-

Извор: РЗС РС, Статистички годишњак, 2012, 2013, 2014, 2015. и 2016.

У табели 10. приказани су малољетни осуђени учиниоци имовинских кривичних дјела и изреченој кривичној санкцији за посматрани период (2011-2015.). Видљив је сличан тренд као у случају оптужених малољетних лица, али умањен за око 10% у односу на кривична дјела имовинског криминалитета. Ипак, и даље се ради о удјелу преко 60% маољетних лица осуђених за имовинске деликте у укупној структури осуђених малољетних лица, изузев 2013. године, када је тај удио износио 46,42% осуђена малољетна лица за имовинска кривична дјела. У односу на број оптужених малољетних лица, број осуђених партиципира са високим удјелом који осцилира по годинама. У правилу се изриче васпитна мјера као кривична санкција (изузев 2011. године када је изречена једна казна малољетничког затвора у трајању до двије године). У оквиру ових санкција, најчешће се изричу мјере упозорења и усмјеравања које значајно осцилирају по годинама и мјере појачаног надзора, које биљеже већи удио у односу на претходне наведене посљедње двије године анализираног периода.

Табела 10. Малољетни осуђени учиниоци кривичних дјела имовинског криминалитета и изреченој кривичној санкцији, 2011-2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Укупно	51	51	56	41	48
Кривична дјела против имовине	29	34	26	25	32
Жене	1	-	-	-	2
Малољетнички затвор	1	-	-	-	-
Од 5 до 10 година	-	-	-	-	-
Од 2 до 5 година	-	-	-	-	-
До 2 године	1	-	-	-	-
Васпитне мјере	28	34	26	25	32
Упозорења и усмјеравања	16	12	13	7	12
Појачан надзор	10	19	12	15	18
Заводске мјере	2	3	1	3	2

Извор: РЗС РС, Статистички годишњак, 2012, 2013, 2014, 2015. и 2016.

ЗАКЉУЧАК

На основу прикупљених и дјелимично анализираних података о кривичним дјелима имовинског криминалитета те пријављеним, оптуженим и осуђеним лицима, за период 2011-2015. на подручју Републике Српске, могу се извести и одређени закључци:

- потврђена је теза да се ради о најмасовнијим облицима криминалитета, с обзиром на њихов висок удио у општем (преко 65%), а самим тим и у укупном криминалитету (преко половине свих кривичних дјела);

- тренд ових кривичних дјела прати општи тренд смањења евидентираних кривичних дјела у Републици Српској и износи 16,47% у анализираном периоду, уз истовремено ниску стопу криминалитета у односу на европски просјек;

- у структури ових кривичних дјела, доминирају кривично дјело тешке крађе и крађе, која чине око 80% свих имовинских деликата. Затим слиједи кривично дјело оштећења туђе ствари које показује тренд

повећања, док кривично дјело разбојништва и преваре партиципирају у приближно истом удјелу (од 2% до 3%), али са различитим трендом (разбојништва имају тренд опадања, а преваре повећања удјела);

- наведена кривична дјела су територијално дистрибуирана на начин да се највећи број њих евидентира за подручје ЦЈБ Бања Лука, а најмањи за подручје ЦЈБ Требиње. Оваква дистрибуција потврђена је и релативизацијом броја извршених кривичних дјела на 100.000 становника, тако што је највећа стопа криминалитета пријављена за ЦЈБ Бања Луку (580,3), а најмања за ЦЈБ Требиње (178,4);

- у складу са наведеним трендовима смањења броја евидентираних кривичних дјела, јесу и трендови смањења броја пријављених лица. Исто тако, удио у структури криминалитета, прати и удио у структури пријављених лица, у смислу да је скоро половина пријављених пунољетних лица, пријављена за кривична дјела имовинског криминалитета. Међутим, забрињава и даље висок удио пријављених непознатих учинилаца кривичних дјела који чини скоро половину пријављених пунољетних лица за ова кривична дјела. Поред тога, значајан је удио повратника у извршењу кривичног дјела, јер је свако треће пријављено лица, заправо, повратник;

- тренд оптужених и осуђених пунољетних лица прати општи тренд пријављених лица, са очекиваним опадањем броја оптужених и осуђених лица у односу на број пријављених. Забрињавају подаци да од броја пријављених лица, оптужено буде свега око 20%, с тим што је удио осуђених још нижи. Ипак, охрабрује чињеница да је висок проценат осуђених лица за наведена кривична дјела, која са преко 80% паритиципира у погледу врсте одлуке суда. У структури кривичних санкција доминирају условне осуде које су изречене код више од половине осуђених лица, док је казна затвора преко пет година изречена код мање од 1% осуђених лица;

- када је ријеч о малољетним учиниоцима кривичних дјела, уочава се смањење њиховог учешћа у овој врсти криминалитета. Ипак, неспорна је чињеница да су малољетници и даље највише пријављивани управо за кривична дјела имовинског криминалитета. Према врсти судске одлуке, изречене санкције партиципирају са половином учешћа, док обустава поступака према малољетницима биљежи значајан пад од 80% у 2015. години. Васпитне мјере јесу главне санкције које се изричу и то упозорење и усмјеравање, као и појачан надзор.

Приказани подаци у погледу стопе имовинског криминалитета (која је ниска у односу на европски просјек) и тренда (који је у границама општег тренда опадања броја евидентираних кривичних дјела) указују да се његово стање може оцјенити повољним. Ипак, треба бити опрезан, јер су неки важни параметри неповољни, као што су број непознатих учинилаца кривичних дјела у структури пријављених лица (око 50%),

затим број повратника у извршењу ових кривичних дјела (око 30%), као и изражен феномен “губљења злочина”, с озбиром да око 20% пријављених буде и осуђено. Уколико томе додамо и тамну стопу криминалитета, која у значајном обиму пратиципира и код ове врсте криминалитета, онда је јасно у којим правцима треба усмјеравати активност агенција за спровођење закона када су у питању кривична дјела имовинског криминалитета.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабић М. (2008). *Кривично право – општи и посебни дио*, Бања Лука: Правни факултет.
2. Barkan, S. (2006). *Criminology – A Sociological Understanding*. New Jersey: Upper Saddle River.
3. Blumstein, A., Cohen, J., Roth, J.A., Visher, C.A. (Eds). (1986). *Criminal Careers and „Career Criminals“* 2 vol. Washington, DC: National Academy Press.
4. Висока школа унутрашњих послова, (2014). *Извјештај о истраживању - Рецидивизам извршилаца кривичних дјела – анализа стања, узроци и превенција*. (уредник Миле Шикман). Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова.
5. Ђорђевић, Ђ. (2009). *Кривично право - посебни део*, Београд: Криминалистичко – полицијска академија.
6. European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations – HEUNI. (2014). *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2014*, 5th edition, Helsinki: European Institute for Crime Prevention and Control
7. Зеленика, Р. (2000). *Методологија и технологија израде знанственог и стручног дјела*. Ријека: Економски факултет.
8. Игњатовић, Ђ. (2012). Поређење стопа пријављених учинилаца кривичних дела: Србија – остале европске земље. У: Ђорђе Игњатовић (уредник), *Казнена реакција у Србији*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, (18-49).
9. Игњатовић, Ђ. (2011). *Криминологија*. Београд: Досије.
10. Ковчо Вукадин, И. (2011). Анализа динамике и структуре криминалитета у Републици Хрватској у раздобљу између двију великих реформи казненог законодавства (1997-2011). *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, 18(2), 359-416.
11. Ковчо Вукадин, И. (2005). Стање и кретање криминалитета у Републици Хрватској, *Хрватски љетопис за казнено право и праксу*, 12(2), 279-325.

12. Кривични закон Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, бр. 49/03, 108/04, 37/06 и 70/06, 73/10, 1/12 и 67/13.
13. Министарство унутрашњих послова Републике Српске. (2016). *Извјештај о раду Министарства унутрашњих послова за 2015. годину*. Бања Лука: Министарство унутрашњих послова.
14. Министарство унутрашњих послова Републике Српске. (2015). *Извјештај о раду Министарства унутрашњих послова за 2014. годину*. Бања Лука: Министарство унутрашњих послова.
15. Министарство унутрашњих послова Републике Српске. (2014). *Извјештај о раду Министарства унутрашњих послова за 2013. годину*. Бања Лука: Министарство унутрашњих послова.
16. Министарство унутрашњих послова Републике Српске. (2013). *Извјештај о раду Министарства унутрашњих послова за 2012. годину*. Бања Лука: Министарство унутрашњих послова.
17. Министарство унутрашњих послова Републике Српске. (2012). *Извјештај о раду Министарства унутрашњих послова за 2011. годину*. Бања Лука: Министарство унутрашњих послова.
18. Мујановић, Е., Датзер, Д., Будимлић, М. (2012). Имовински криминалитет у Босни и Херцеговини према званичним статистикама. *Криминалистичке теме*, 12(1-2), 1-27.
19. Николић-Ристановић, В., Стевковић, Љ. (2013). Европска збирка података о криминалитету и кривичном правосуђу: карактеристике и значај за развој евиденција криминалитета у Србији. *Социолошки преглед*, 48(3), 373–400.
20. Републички завод за статистику. (2017). *Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године, Резултати пописа - градови, општине, насељена мјеста*, Бања Лука: Републички завод за статистику.
21. Републички завод за статистику. (2016). *Статистички годишњак*. Бања Лука: Републички завод за статистику.
22. Републички завод за статистику. (2015). *Статистички годишњак*. Бања Лука: Републички завод за статистику.
23. Републички завод за статистику. (2014). *Статистички годишњак*. Бања Лука: Републички завод за статистику.
24. Републички завод за статистику. (2013). *Статистички годишњак*. Бања Лука: Републички завод за статистику.
25. Републички завод за статистику. (2012). *Статистички годишњак*. Бања Лука: Републички завод за статистику.
26. Rozum, J., Kotulan, P., Tomasek, J. (2006). Robberies in Prague, *European Journal on Criminal Policy and Research*, 12(1), 49–60.
27. Schmalleger, F. (2006). *Criminology Today: An Integrative Introduction*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson/Prentice Hall.

Шикман, М. (2017). Стање и трендови имовинског криминалитета у Републици Српској. *Безбједност, полиција, грађани*, 13(1), 1–30.

---

28. Симоновић, Б., Шикман, М. (2014). Мултидисциплинарни приступ у контроли разбојништва. *Правни живот*, (9), 249-263.
29. Симоновић, Б. (2004). *Криминалистика*. Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу.
30. Соковић, С. (2012). Пенитерсијарне статистике: мера криминалитета и/или више од тога. У. Весна Николић Ристановић (уредница). *Евидентирање криминалитета – искуства из света и Србије*. Београд: Прометеј, (83-105).
31. Стојановић, З., Делић, Н. (2013). *Кривично право – посебни део*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
32. Чејовић, Б. (2006). *Кривично право - општи и посебни део*, Београд: Досије.

STRUCTURE AND FORMS OF EXPRESSION PROPERTY CRIME REPUBLIC OF SRPSKA

Mile Šikman³⁴, PhD,

Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska, Banja Luka

Abstract: Property crime is a type of crime that is, in criminological perspective, very interesting criminal phenomenon. Firstly, it is the most massive criminal phenomenon, which participates in more than 50% of all committed criminal offenses, and in about 80% of ordinary crimes. This phenomenon is also connected with large number of registered persons, including adults and minors, as well as returnees in the commission of the crimes of property crime. Also, large number of perpetrators of these crimes are professionals, but also situational criminal offenders and minors. In addition, the structure of these crimes is dynamic. Such a distribution of property crime offenses is also expected, since there are various forms of behavior (actions) when attacking the property of others. The purpose of the paper is to examine the data available through the structure of property crime in the Republic of Serbian, and then to describe the main forms of its manifestation in the five-year period (2011-2015). For this purpose, we will use statistics on the number of reported, accused and convicted adult and juvenile for criminal offenses of property crime, which are contained primarily in the Ministry of Interior (records, reports, information), prosecutors and the courts, of course, taking into account all the limitations and disadvantages of this type of research.

Keywords: crime, property crime, statics, dynamics, typology, records, report, information.

---

³⁴ Email: milesikman79@gmail.com

УЛОГА РЕВИЗИЈЕ ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЈЕШТАЈА У СУЗБИЈАЊУ РИЗИКА ПОСЛОВАЊА ИНСТИТУЦИЈА

Др Бранка Савић¹

Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука

Апстракт: У савременим условима пословања ревизија има велики значај, јер она потврђује да су рачуноводствени искази реално и истинито приказани. У циљу разумијевања потребе за ревизијом, полазимо од процеса настајања и презентације рачуноводствених информација крајњим корисницима. Примарни ток овог комуникацијског процеса је конвертовање рачуноводствених података у корисне рачуноводствене информације о финансијском извјештавању, резултатима пословања и новчаним токовима и преношење тих информација крајњим корисницима тих извјештаја. У овом случају, ревизија се посматра као „веза која ствара повјерење“ између лица која припремају финансијске извјештаје и корисника тих информација. Проблем истраживања у раду јесте ревизија финансијских извјештаја институција, са посебним освртом на интерну контролу и екстерну ревизију.

Кључне ријечи: ревизија, интерна контрола, екстерна контрола, финансијски извјештаји институција.

Увод

Ријеч ревизија потиче од глагола „revidere“, што у преводу с латинског значи поново видјети. У литератури постоји много дефиниција ревизије, мада међу њима нема неких битних разлика. Према Стевану Куколечи, ревизија је свака системска и детаљно проведена накнадна контрола пословања привредне организације и врши се када је потребно прецизно расвијетлити право стање, када се сумња на постојање финансијских злоупотреба, итд².

1 Email: branka.Savic@mup.vladars.net

2 Доступно путем интернет сајта: <http://ekonomijanovisad.googlepages.com/> Ревизија, 2010, приступљено 15.02.2017.

Том Ли ревизију дефинише на сљедећи начин: „Ревизија је средство помоћу кога се једно лице увјерава од стране другог лица у квалитет, стање и статус неког предметног питања које је ово друго лице испитивало“.

На основу ових дефиниција ревизије, можемо закључити како она није ништа друго него испитивање финансијских извјештаја, података о пословању, пословних књига и других докумената с циљем добијања поузданог мишљења о економском и финансијском положају клијента. Предмет ревизије су информације о пословним трансакцијама и догађајима који се могу квантификовати, док информације које се не могу квантификовати нису предмет ревизије.

Ревизија финансијских извјештаја

Према Правилнику о ревизији финансијских извјештаја у Републици Српској,³ ревизија финансијских извјештаја представља испитивање финансијских извјештаја ради давања мишљења о томе да ли он објективно и истинито приказује стање имовине, капитала и обавеза, као и резултата пословања правног лица, у складу са Међународним рачуноводственим Стандардима (МРС), односно Стандардима за финансијско извјештавање (МСФИ) и другим прописима Републике Српске.

Према Међународним стандардима ревизије, циљ сваке ревизије финансијских извјештаја је прибављање мишљења ревизора. Мишљење зависи од резултата ревизије и указује да ли се финансијски извјештај презентује у складу са МРС/МСФИ. Значи, циљ сваке ревизије је саопштавање мишљења о сагласности финансијских извјештаја са установљеним критеријима заинтересованим корисницима. То саопштавање формализује се кроз Извјештај ревизора.

За ревизију је карактеристично (Спремић, 1995: 11):

1. накнадно испитивање финансијских извјештаја или финансијских информација када је такво испитивање потакнуто од стране субјекта или представља законску обавезу,
2. ревизију обављају независне и стручне особе,
3. ревидирањем се жели утврдити приказују ли предочени финансијски извјештаји реално и објективно финансијско стање и резултат пословања субјекта,

---

³ Правилник о ревизији финансијских извјештаја у Републици Српској, „Службени гласник Републике Српске”, број 120/06,

4. објективност и реалност финансијских извјештаја утврђује се према дефинисаним критеријима,
5. критеријуми за оцјену објективности и реалности финансијских извјештаја морају бити унапријед познати, а њих чине: рачуноводствена начела, МСФИ, законски прописи и усвојене рачуноводствене политике,
6. ревизија се обавља у скаладу са Међународним стандардима ревизије, поштујући Кодекс професионалне етике ревизора,
7. мишљење о реалности и објективности финансијских извјештаја потписује овлашћени ревизор,
8. ревизорски извјештај с мишљењем темељи се на објективним доказима и доставља се заинтересованим корисницима,
9. ревизорски извјештај о објективности и реалности финансијских извјештаја доступан је јавности.

Ревизија треба да буде планирана и да има формулисану стратегију. Планирање и стратегија су два веома битна сегмента ревизије, јер доказе ревизије треба одабрати и процијенити у односу на специфичне циљеве ревизије који су међусобно повезани. Стратегија сваке ревизије мора бити пажљиво осмишљена и флексибилна.

Свака погрешна пословна одлука има своју цијену која се на тржишту мора платити. Управо због тога, да би се избјегле погрешне пословне одлуке, управљање мора бити утемељено на реалним и објективним информацијама. У контексту тих информација потребно је истакнути да врло важно мјесто припада рачуноводственим, тј. финансијским информацијама садржаним у финансијским извјештајима, а за реалност и објективност тих информација задужена је ревизија.

Да бисмо што боље схватили значење ревизије у савременим условима пословања, неопходно је да знамо шта је њена улога.

Улога ревизије састоји се у сљедећем (Жагер, Жагер, 1999: 129):

1. заштита интереса власника капитала,
2. стварање реалне и објективне информационе подлоге за управљање и
3. помоћ у прибављању додатног капитала смањењем ризика улагања.

Најзначајнији корисници финансијских извјештаја и ревизорских извјештаја (Жагер, Жагер, 1999: 129):

- a. власници (заштита интереса власника капитала);
- b. менаџмент (реалне и објективне информације за управљање, одговорност менаџмента за финансијске извјештаје);
- c. садашњи и потенцијални кредитори и инвеститори (оцјена оправданости улагања у неки пројекат);
- d. пословни партнери (оцјена бонитета);
- e. влада и владине институције (алокација капитала, фискална политика...);

- f. јавност (заштита интереса малих акционара, финансијски извјештаји су јавни документи и слобода располагања информацијама).

Веома је важно да знамо зашто нам је ревизија уопште потребна. Поред мишљења независног ревизора, које омогућава екстерним и интерним корисницима доношење одлука које су засноване на непристрасним информацијама, постоје још двије групе разлога због којих је потребна ревизија и ревизорско мишљење. То су интерни и екстерни разлози.

У групи интерних разлога истиче се да ревизор треба да упозори шта није у реду са пословањем клијента и његовим рачуноводственим системом и на тај начин створи претпоставке за квалитетније пословање у будућности. Потребно је да да приједлоге који ће отклонити постојеће недостатке у пословању и створити претпоставке за квалитетније пословање у будућности. У групи екстерних разлога који условљавају потребу за ревизијом истичу се: удаљеност пословања, пристрасност и мотиви.

Ревидирани финансијски извјештаји реално и објективно приказују стање имовине, обавеза и капитала, резултат пословања и новчани ток, те из тих разлога ревизија повећава вриједност финансијских извјештаја. Информације садржане у ревидираним финансијским извјештајима представљају подлогу за пословно одлучивање.

На основу свега наведеног, постоје четири разлога због којих корисници информација не могу самостално да изврше верификацију финансијских извјештаја, а то су (Трацу, 1994: 102): конфликти интереса, посљедице, комплексност и удаљеност.

Конфликти интереса

Између менаџера и корисника извјештаја постоји конфликт интереса. Менаџер је одговоран за састављање финансијских извјештаја и у таквој ситуацији постоји могућност манипулације финансијским извјештајима од стране менаџера. Пошто менаџер контролише цјелокупни рачуноводствени процес у предузећу, постоји могућност да рачуноводствене процесе усклади са својим интересима. Власници предузећа на основу увида у финансијске извјештаје доносе одлуке и о судбини менаџмента, па се може десити да презентују финансијске извјештаје који ће их приказати у што бољем свјетлу. Корисници финансијских извјештаја су свјесни могућег конфликта интереса који доводи у питање непристрасност финансијских извјештаја и зато ангажују овлашћеног ревизора који ће дати кредибилитет тим извјештајима и повећати вриједност финансијских извјештаја.

Посљедице

Одлуке које доносе корисници финансијских извјештаја имају значајне економске посљедице. Због тога су корисници извјештаја спремни да одвоје одређена новчана средства за екстерну верификацију, јер ће тиме добити сигурност да су информације ослобођене пристрасности и непотпуности.

Комплексност.

Што су процеси превођења пословних трансакција у рачуноводствене информације комплекснији, корисницима тих информација је теже да сами процијене квалитет добијених информација, а постоји и вјероватноћа ненамјерних грешака.

Удаљеност.

Чак и када корисници имају способност да самостално доносе закључке о квалитету добијених информација, они могу бити спријечени да изврше директну верификацију због удаљености пословних трансакција и процеса њиховог обухватања.

Допринос ревизије процесу финансијског извјештавања има двије димензије, а то су контрола и кредибилитет информација. Финансијски извјештаји постају финансијски извјештаји у правом смислу те ријечи тек када на њих свој потпис стави овлашћени ревизор. Ревизија штити интерес власника капитала, помаже у прибављању додатног капитала и осигурава реалне и објективне информације за управљање. Зато је веома важна у савременој економији. Зависно од тога ко врши ревизију, у институцијама су заступљене интерна контрола, те интерна и екстерна ревизија.

Екстерна ревизија

Основна сврха екстерне ревизије је да обезбиједи доносиоце одлука изван ње, мишљење стручњака о исправности финансијских извјештаја. Под појмом „исправан” подразумијева се да су финансијски извештаји потпуни, поуздани, непристрасни и презентивани у складу с општеприхваћеним рачуноводственим начелима. Да би мишљење ревизора имало снагу, морају бити независни од институције која

презентује финансијске извјештаје и њеног менаџмента и имати чврсту основу за своје мишљење. Израз ревизија означава испитивање које врше ревизори како би добили поуздану основу за своје валидно мишљење.

Екстерни ревизори проучавају и оцјењују ефикасност организације интерне контроле у свакој организацији. На основу тога долазе до „осјећаја“ за тачност и поузданост рачуноводствених информација.

За подручја у којима је интерна контрола слаба, ревизори морају сакупити више доказа, јер имају мање разлога за ослањање на информације добијене из рачуноводства клијента. Уз поткрепљивање ставки презентираних у финансијским извјештајима, екстерни ревизори изводе поступке ради одређивања да су финансијски извјештаји и припадајуће забиљешке потпуне (на примјер, поступци који су обликовани тако да расвјетле било које неевидентирани обавезе).

Екстерни ревизори након закључивања испитивања издају ревизорски извјештај, изражавајући своје мишљење о исправности финансијског стања клијента. Они исто тако издају извјештај за менаџмент клијента – који се често зове писмо за менаџмент – описујући у детаље препоруке за побољшање ефикасности организације интерне контроле. Екстерни ревизори имају богато знање из подручја интерне контроле, пошто стално проучавају и оцјењују ефикасност организације интерне контроле различитих институција.

По себи се подразумијева да корисници финансијских извјештаја треба да схвате да екстерни ревизори не могу у потпуности гарантовати да су они „тотално“ без грешке и неправилности. Већина ревизорских поступака је заснована на узорцима, тако да није изводљиво провјерити све трансакције које су пратиле пословање. Због тога, увијек постоји могућност да се појаве грешке или неправилности код трансакција које нису прегледали екстерни ревизори. Посебну пажњу ревизори треба да обрате на оне грешке или неправилности које су значајне са гледишта доношења исправних одлука корисника финансијских извјештаја клијента ревизије.

Ако екстерни ревизори обављају ревизију с дужном професионалном пажњом, нису одговорни за штете које произилазе из грешака или неправилности које су неоткривене. Уколико се ревизија врши на немаран начин, они се могу сматрати финансијски одговорним за губитке које су претрпјели корисници тих извјештаја (у оквиру ревизије, немар је правни појам који значи пропуштање извршавања с обавезном професионалном пажњом). Сматра се да су, и поред тога што ревизије не дају апсолутно јемство о поузданости, ревидирани далеко поузданији од неревидираних финансијских извјештаја. Цијена тога је плаћена провизија екстерним ревизорима. У сваком погледу, екстерна ревизија мора бити трошковно ефикасна.

По природи ствари неминован је тзв. ревизијски ризик, тј. ризик

да ће ревизор нетачно, погрешно издати „мишљење са резервом” на финансијске извјештаје који су материјално криво наведени. Он је комбинација три ризика: инхерентни ризик (садржајни ризик) – нетачно наведена материјална ставка у оквиру финансијских извјештаја, контролни ризик – унутрашња контрола није успјела да открије и исправи нетачно наведену ставку, и детекциони ризик (ризик откривања) – ревизор није успио открити и исправити нетачно наведену материјалну ставку унутар финансијских извештаја. У току ревизије, поред ревизијског ризика, јавља се и пословни ризик ревизије, тј. могућност да ревизор претрпи штету или губитак професионалне праксе, слиједом оптужби или нежељеног публицитета у вези са обављеном ревизијом.

Развијени су посебни ревизорски стандарди у циљу унапређења ефикасности вршења екстерне ревизије. Они имају карактер, „водича” и значајан су фактор реалности извршене ревизије финансијских извештаја.

У институцијама као што су банке, се врши, поред ревизије финансијских извештаја, и ревизија пословања – фокусирана на ефикасност и ефективност пословања. Ревизија пословања обухвата проучавање, тестирање и оцену пословних поступака и интерних контрола које се односе на одрђену јединицу (одјељење) унутар банке, као што су: одјељење кредита, одјељење за камате, девизно одјељење, одјељење за ванбилансно пословање, лизинг одјељење, одјељење за осигурање, одјељење за рачуноводство итд. Сврха тога је направити препоруке менаџменту банке за побољшање пословне ефикасности одјељења које се посматра. Резултати ревизије пословања појединих одјељења банке се нормално не саопштаву екстерним доносиоцима одлука. Све је већи значај ревизије пословања, јер доприноси снижењу трошкова и повећању укупне ефикасности пословања банке.

У новије вријеме, ревизија у банци посебну пажњу посвећује контроли ризика пословања свих врста, посебно каматном, кредитном, девизном, ризику капитала и ванбилансном. У већим банкама формирају се посебна одјелења за управљане ризиком пословања. Све се више практикује да се уз основне презентира и извештај о ризику.

Карактеристично је за банкарство да једну те исту банку контролишу супервизија, интерна контрола и ревизија, екстерна ревизија и државна ревизија. Пожељно је да између њих постоји извјестан степен координаности.

У банкарском систему ревизија, како екстерна, тако и интерна, има велики значај, те се највише осврћемо на ревизију банака као финансијских институција.

Саставни дио контроле у банци је етичко питање. С обзиром на то, у даљим излагањима третиране проблематике укратко ћемо се осврнути и на њега.

Поред подјеле на субјекте који врше ревизију, имамо још и подјелу на типове ревизије.

Постоје три основна типа ревизије, а то су⁴:

- a. Ревизија финансијских извјештаја, одређује да ли су финансијски извјештаји неког тијела које се ревидира приказани у складу са општеприхваћеним рачуноводственим начелима, и придржава ли се то тијело закона и регулативе предвиђених за те трансакције и за догађаје који могу значајно утицати на дате финансијске извјештаје.
- b. Ревизија пословања (оперативна ревизија), анализира организацијску структуру, интерне системе, ток радног процеса, и резултате менаџмента. Овај тип ревизије бави се свеукупним остварењем циљева, ефективношћу пословних поступака и интерне контроле, резултатима појединих менаџера, и другим нефинансијским аспектима пословања одређене организације.
- c. Ревизија сагласности са правилима и прописима, има за циљ да провјери да ли организације поштују одређене поступке, правила и прописе, дефинисане од стране више инстанце. Провјерава се да ли особље у рачуноводству ради у складу са рачуноводственом и пословном политиком коју је одредила управа предузећа, да ли се поштују прописани закони, као и друга правила и прописи.

У савременим условима међународног пословања, ревизор не врши само ревизију финансијских извјештаја, већ директно или индиректно, и ревизију интерне контроле, ревизију усклађености са политикама, и ревизију сагласности са законом, правилима и прописима. Без обзира на циљ ревизије или на оно што ревизор треба да докаже, поступак ревизије мора да се изводи по строго дефинисаној методологији (Филиповић, 2008: 11).

Тестирање појединачних елемената финансијских извештаја путем механичке провјере тачности података, прегледом документације, упоређивањем салда са салдима главне књиге и сл.

Ревизија потраживања од купаца

Ревизија потраживања од купаца представља поступке испитивања интерне контроле које обухвата контролу издавања фактура, документата о испоруци робе и/или услуга и других доказа о потраживањима од купца са циљем да утврди степен тј. адекватност интерне контроле продајних трансакција и купаца, исправност и

---

4 Доступно путем интернет сајта: <http://www.vpskp.edu.rs>, 2010, pristupljeno 15.02.2017.

ажурност књижења потраживања од купаца, степен наплативности потраживања, као и тачност прокњижених износа реализације и прихода од камата. Како не постоји јединствен начин организовања продаје, тако не постоји ни универзални систем интерне контроле продајних трансакција и потраживања од купаца.

Добра и јака интерна контрола продаје у великој мјери смањује могуће губитке који могу настати из више разлога (продаја извршена купцима чија кредитна способност није задовољавајућа, фактуре садрже грешке у цијенама и количинама и сл.) и најбоље се остварује помоћу одговарајуће подјеле рада, и то на начин да различита одјељења или лица буду задужена и одговорна за (Мартић, 1987: 102–109): припремање налога за продају; одобравање кредита купцима; издавање робе из магацина, испорука; фактурисање, провјеравање исправности фактура; контрола рачуна купаца; вођење књиговодства купаца; одобрење повраћаја и попушта купцима; и овлашћења за потписивање сумњивих и ненаплативих потраживања.

Ревизорско испитивање и оцјењивање система интерне контроле која се односи на продају и купце обухвата контролу:

- пријема поруџбина и издавање налога за продају;
- евидентирање испоручене робе и извршених услуга;
- контрола излазних фактура и налога за задужење – одобрење купаца; преглед неупарених евиденција о отпремљеној роби и услугама; усаглашавање главне књиге са аналитичким евиденцијама;
- наплата реализованих производа и услуга;
- утврђивања сумњивих, спорних и ненаплативих потраживања и отписивања.

Ревизија обавеза према добављачима

Ревизија обавеза према добављачима обухвата процедуре испитивања усаглашености аналитичке и синтетичке евиденције, тестирање појединих улазних фактура у смислу узорковања као и дио салда који произилази из набавке, усаглашавање тестираних салда са извештајима добављача, испитивање листе дуговних салда, као и спорних обавеза према добављачима и исти се документују од стране ревизора на тзв. радним листовима који утичу на коначно ревизорско формирање мишљења о извршеној контроли над комплетним финансијским извештајима.

Циљеви ревизије обавеза према добављачима представља (Андрић, Крсмановић, Јакшић, 2002: 301):

- потврду да су све постојеће обавезе на дан састављања биланса стања исправно евидентиране;
- потврду да су сви износи из биланса стања настали на конзистентним основама и да су правилно класификовани;
- потврду да су поступци ревизије обухватили и испитивање кредитора;
- потврду да су обавезе за роком доспевања дужим од годину дана правилно класификоване.

Ревизија новчаних средстава

Ревизија готовине и хартија од вриједности које представљају дио опште финансијске ситуације привредног друштва обавља се са циљем да се утврди да ли је њихова вриједност реално исказана на дан/и у билансу стања. Једна од могућности представља да је реални износ готовине мањи од исказаног износа у билансу, док је разлика правдана фиктивним чеком и сл.

Неопходност ревизора у приступу верификацији новчаних средстава представља опрезност од могућих потцјењивања новчаних примања или прецјењивања новчаних издатака у циљу откривања прикривених проневјера готовине које у првој фази обавља путем проучавања и оцјеном система интерне контроле новчаних трансакција и утврђивањем да ли је износ готовине реално исказан у билансу. Након тога, ревизор приступа испитивању појединачних новчаних трансакција (продаја, наплата, издаци, благајна и сл.) путем одређивања подручја (у зависности од квалитета интерне контроле над новчаним средствима) и величине узорка за испитивање који му користе у увјеравању поузданости књиговодствених евиденција.

За вршење провјере исказаних износа готовине у билансу стања ревизор приступа са посебном пажњом и детаљним испитивањем, зато што готовина представља најликвиднији дио средстава и постоји велика могућност проневјере од стране запослених, при чему ревизор користи адекватне поступке међу које је уврштено пребројавање готовине у благајни, потврђивање износа депозита путем дикретног контакта са банком и сл.

Приликом оцјењивања рада интерне контроле новчаних трансакција, ревизор је вођен чињеницом да идеалан систем треба да обезбиједи сљедеће услове:

- Да су сва готовинска потраживања примљена; тачно и ажурно прокњижена;
- Новчани издаци учињени за прописане пословне сврхе; тачно и ажурно прокњижени;

- Готовина у благајни и банци тачно утврђена и адекватно обезбјеђена;
- Салда новчаних средстава одржавају у адекватним износима (Мартић, 1987: 98–99).

Поступци у испитивању реалности салда обухватају провјеру новчаних средстава на текућим рачунима и то путем поређења кроз усаглашеност стања одговарајућих аналитичких рачуна са стањем на изводима, као и вршење провјере усаглашености стања аналитичке и синтетичке евиденције новчаних средстава и хартија од вриједности и износа исказаних у билансу стања.

Увидом и упоређивањем пописних листа са стањем по књигама провјерава се вјеродостојност стварног стања у односу на књиговодствено стање. Такође, врши се провјера да ли су инструменти плаћања наведени у прегледима; упоређивање података (назива, бројева, износа); испитује се карактер ставки у смислу припадања пословној трансакцији, као и документовања истих. Врши се провјера да ли су девизна средства плаћања прерачуната у валути по важећем курсу на дан ставаљања биланса стања тј. 31. 12. и др. вршење провјера у сврху верификовања квалитета контроле готовине и хартија од вриједности.

Ревизија залиха

Ревизија залиха готових производа обухвата провјеру стања и кретања залиха готових производа. Врши се провјера да ли се вриједносно залихе крећу у просјеку по предвиђеном плану организације. У случају повећања стања готових производа врши провјеру разлога, тј. узрока настанка повећања готових производа на стању. Такође, врши се провјера квалитета појединих производа, као и поређење продајних цијена у односу на цијене истих производа на тржишту.

Ревизија залиха недовршене производње и полупроизвода укључује контролу стања и кретања недовршене производње и полупроизвода по вриједности, контролу норматива, као и кретање залиха недовршене производње и полупроизвода у односу на предвиђене планове организације.

Ревизија стања залиха материјала обухвата провјеру сировине и материјала; да ли се залихе воде по набавној вриједности или по унапаријед одређеним (планским) цијенама. Ревизија обухвата и провјеру документације набавке материјала, исправност запримљене робе као и усаглашеност количине сировине и материјала у складишту са нормативима из организације и у односу на грану дјелатности. Такође, уколико су цијене материјала заведене по планским цијенама врши се провјера исправности књижења одступања од планских цијена.

Ревизијом ситног инвентара контролоше се да ли се води аналитичка евиденција ситног инвентара, задуженост радника за алат и др., као и исправност у вршењу отписа над њим.

Ревизија шкарта, квара и лома обухвата преглед наведених трошкова; да ли се исти крећу у границама норматива, као и да ли се настали трошкови временски разграничују у књиговодству (Крал, 1965: 98–101).

Ревизија основних средстава

Код већине привредних друштва, највећи дио укупне имовине чине основна средства (некретнине, постројења, опрема) и нематеријална улагања (оснивачки улог, улагања у развој, патенти, лиценце и др.). Како су промјене на рачунима основних средстава релативно ријетке у односу на промјене обртних средстава, ревизор утроши релативно мало времена на њихову контролу, а провјера се своди на провјеру промјена у току године зато што су почетна салда на рачунима некретнина, постројења и опреме провјерени током ревизије претходних година.

Такође, треба истаћи да су основна средства мање подложна незаконитом присвајању или криминалним радњама у односу на обртна средства; да је питање разграничења трансакција од мањег значаја, као и лакше утврђивање њихове текуће, дневне или тржишне вриједности у односу на ревизију обртних средстава (Милојевић, 2008: 233).

Циљеви ревизије основних средстава представља:

- испитивање адекватности система интерне контроле основних средстава;
- утврђивање постојања и власништва над основним средствима;
- провјера исправности кориштења метода билансирања основних средстава;
- испитивање режима амортизације или отписивања основних средстава.

Остали циљеви ревизије финансијских извјештаја када су у питању основна средства се остварују поступцима прије краја пословне године и на крају пословне године.

У поступке прије краја пословне године спада разврставање основних средстава по групама и стопама амортизације, контрола правилности примјене изабраних метода отписивања основних средстава, усаглашавање вриједности (набавних, отписаних и ревалоризованих) основних средстава са главном књигом, преглед аналитике инвестиција и контролу структуре трошкова или цијене коштања основних средстава.

Док у поступке који се обављају на крају пословне године спадају провјера исправности обрачуна и књижења амортизације, оправки и одржавања основних средстава; провјеру стицања и отуђења основних средстава, анализа пописа основних средстава, провјера основних средстава ван употребе, контрола свих инвестиционих улагања у току године, провјере опреме примљене у лизинг или закуп (Радовановић, 1999), као и сву документацију везану појединачне поступке спроведене у ревизији основних средстава.

Ревизија прихода и расхода

Ревизија прихода и расхода обухвата анализу структуре прихода и трошкова представљених кроз остварење финансијског резултата, као приказ из које врсте прихода и расхода потиче фин. резултат.

У вршењу анализе укупних прихода осим висине и структуре важно је и које ставке су доминантне. Како структура укупних прихода обухвата редовне приходе као основни предмет пословања привредног друштва и то путем продаје производа и услуга у земљи и иностранству, он би требало да буде доминантан у укупним приходима.

Осим редовних прихода, у укупним приходима садржани су и приходи од финансирања, као и ванредни приходи. Приходи од финансирања потичу од пласмана финансијских средстава, док ванредни приходи нису пожељна ставка зато што представљају одраз лошег пословања привредног друштва. Распоред прихода укључује и зависне трошкове, тј. трошкове садржане у цијени коштања продатих производа и услуга.

Уједно, и расходи обухватају подјелу на редовне расходе који укључују трошкове материјала, запослених, енергије, амортизације и др., расходе по основу финансирања и ванредне расходе. „Анализа структуре финансијског резултата приказује колико је резултата остварено из редовног пословања, колико по основу пласмана и позајмљивања новца, дакле разлике примљених и плаћених камата, колико је финансијског резултата остварено по основу ванредних прихода и ванредних расхода“ (Андрић, 1999:321).

Процјена адекватности интерних контрола прихода и расхода са становишта завршне ревизије тј. ревизије финансијских извештаја укључује контролу документације који се односе на трансакције прихода и расхода; контролу исправности тј. математичке тачности документације и др. контролу документације која је директно или индиректно везана за пословне догађаје који обухватају анализирани пословни период⁵.

---

5 Исто, стр 320–322.

ЗАКЉУЧАК

Испитивање редовних годишњих финансијских извештаја тј. спровођење ревизије над рачуноводственим подацима ради давања мишљења о њиховој исправности обавља се путем најуобичајеније и најчешће екстерне финансијске ревизије која се дефинише као системско испитивање финансијских извјештаја, књижења и пословних промјена са циљем да се створи увид у подударност са опште прихваћеним рачуноводственим принципима, политикама рачуноводства или утврђеним захтјевима.

Ревизијом се уочавају и пропусти, тј. грешке (уколико постоје) у подацима из финансијских извјештаја у односу на податаке из пословања. Уочени пропусти презентују се путем ревизорског извештаја и предочавају менаџменту, и то са јасним смјерницама о начину дјеловања у наредном периоду са циљем непонављања уочених грешака из претходног извештајног периода.

Ревизорски извјештај заснива се на чињеницама утврђеним приликом ревизорског увида у периодично пословање привредног друштва и пружа мноштво корисних пословних информација – како за рачуноводствени надзор који информације користи у сврху контроле и утврђивања остварених у односу на планиране активности, за менаџмент у доношењу и спровођењу пословних одлука; тако и за остале интерне и екстерне кориснике података из финансијских извјештаја. Гдје се важност ревизорског извјештаја огледа у јасно и недвосмислено формираном ревизорском мишљењу, као реалном приказу истинитих рачуноводствених информација доступних заинтересованим корисницима.

Улога ревизије јасно је дефинисана по глобализацији тржишта капитала и представља ефикасно средство путем којег се повећава кредибилитет финансијских извјештаја и посебну улогу има у компанијама које тргују акцијама на међународним тржиштима капитала. Ревизорски извештај представља неку врсту заштитног знака квалитета и поузданости информација садржаних у финансијским извештајима и незаобилазан је начин за утврђивање и очување пословног повјерења.

ЛИТЕРАТУРА

1. Андрић М., Крсмановић Б., Јакшић Д. (2002). *Ревизија – теорија и пракса*, Бечеј: Пролетер.
2. Андрић М. (1999). *Ревизија рачуноводствених исказа*, Суботица: Економски факултет.

3. Филиповић И. (2008). *Ревизија*, Сплит: Свеучилишни студујски центар за стручне студије.
4. Мартић С. (1987). *Контрола и ревизија*, Београд: Универзитет у Београду – економски факултет.
5. Милојевић С.Д. (2008). *Финансијска ревизија и контрола*, Београд: Београдска пословна школа.
6. Крал В. (1965). *Интерна контрола и ревизија пословања предузећа*, Загреб: Одбор за издавање скрипата високе привредне школе у Загребу.
7. Радовановић Р. (1999). *Биланси предузећа и банака*, Београд: Савремена администрација.
8. Спремић Ј. (1995). *Ревизија*, Загреб: Хрватско удружење ревизора.
9. Трацу, Ј.А. (1994). *Како читати и разумјети финансијски извјештај*, Загреб: Јакубин и син & ТЕБ.
10. Жагер, К., Жагер, Л. (1999). *Анализа финансијских извјештаја*, Загреб: Масмедиа.
11. <http://ekonomijanovisad.googlepages.com/Revizija>, 2010.
12. <http://www.vpskp.edu.rs>, 2010.
13. Правилник о ревизији финансијских извјештаја у Републици Српској, „Службени гласник Републике Српске”, број 120/06.

ROLE OF THE REVISION OF THE FINANCIAL STATEMENTS IN CONTROLLING THE RISK OF BUSINESS OF INSTITUTIONS

Branka Savic, PhD⁶

The Ministry of Internal Affairs of the Republic of Srpska, Banja Luka

Abstract: In modern business conditions, revision has a great significance, because it confirms that the accounting statements are presented truthfully. In order to understand the need for revision, we start from the process of creation and presentation of accounting information to the users. The primary flow of this communication process is to convert accounting data into useful accounting information on financial reporting, results of operations and cash flows and the transfer of that information to end users of these statements. In this case revision is seen as a „relationship that creates trust“ between the people who prepare financial statements and users of such information. The main research point of the paper

---

⁶ Email: branka.Savic@mup.vladars.net

is the revision of financial statements of the institutions, with special emphasis on internal control and external revision.

Keywords: revision, internal control, external control, the financial statements of institutions.

МИГРАНТСКА КРИЗА И СЛОБОДА КРЕТАЊА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Доц. др Мања Ђурић Цакић¹

Факултет политичких наука, Универзитет у Бањој Луци

Апстракт: Аутор рада анализира однос између мигрантске кризе и слободе кретања у Европској унији, као и њене последице на ову слободу. У анализи аутор је користио историјски метод, метод анализе и синтезе, индукције и дедукције и метод компилације. Полазећи од хипотезе да је мигрантска криза угрозила и ограничила примјену слободе кретања у Европској унији и Шенгенском простору уопште, аутор анализира појмовно дефинисање слободе кретања у Европској унији, однос ове слободе са европским грађанством, Шенгенским простором и мигрантском кризом. Резултати рада јасно указују да је мигрантска криза у комбинацији са оправданим страхом од терористичких напада довела до ограничавања слободе кретања у Европској унији и Шенгенском простору кроз привремено увођење унутрашњих граничних контрола. С друге стране, мигрантска криза може имати и позитиван ефекат кроз повећање радне снаге и допринос економском развоју држава чланица ЕУ.

Кључне ријечи: слобода кретања, мигрантска криза, шенгенски простор, грађанство ЕУ.

УВОД

Слобода кретања лица, заједно са слободом кретања робе, услуга и капитала, представља основне слободе које су кључне за формирање заједничког тржишта. У почетку је то била прије свега слобода кретања радника, да би се кроз постепену еволуцију претворила у слободу кретања и других лица. У регулисању ове слободе дали су свој значај Оснивачки уговори и Повеља Европске уније о основним правима,

---

¹ Email: sainttropez83@yahoo.com

али и низ аката секундарног карактера. Не само да се о овој слободи говори директно кроз ове акте, него се и индиректно говори о њој кроз успостављање везе између грађанства ЕУ са овом слободом. Велику улогу у реализацији ове слободе има и формирање Шенгенског простора кроз укидање унутрашњих граничних контрола. Нажалост, усљед мигрантске кризе, ова слобода је озбиљно уздрмана, што намеће питање какав је однос између мигрантске кризе и слободе кретања у Европској унији, као и њене посљедице на ову слободу. Вођени овим питањем, у овом раду бавићемо се дефинисањем слободе кретања у Европској унији, односом слободе кретања и грађанства Европске уније, односом са успостављањем Шенгенског простора и на крају видјети како је мигрантска криза утицала на ову слободу.

СЛОБОДА КРЕТАЊА У ЕВРОПској УНИЈИ

Правна основа ове слободе налази се у члану 3 Уговора о Европској унији² (чл. 3 ст. 2 Уговора о ЕУ и чл. 21 Уговора о функционисању ЕУ). Слободу кретања и боравка такође гарантује и Повеља Европске уније о основним правима. Она прописује да се сваки грађанин ЕУ има право слободно кретати и боравити на државном подручју држава чланица, а ова слобода се може додијелити и држављанима трећих држава који законито бораве на државном подручју неке државе чланице³ (чл. 45, Повеља ЕУ о основним правима).

Анализом ове слободе, можемо рећи да се она састоји од права на излазак из државе чланице чији је држављанин грађанин ЕУ, права на улазак на територију државе чланице чије држављанство нема грађанин ЕУ и право на боравак у држави у коју је ушао грађанин ЕУ.

Једно од права која уживају грађани ЕУ јесте право на излазак из своје државе ради путовања у другу државу чланицу ЕУ. Ово право не

---

² У члану 3 став 2 Уговора о Европској унији је прописано да Унија својим грађанима нуди подручје слободе, безбједности и правде, без унутрашњих граница, на којем је обезбијеђено слободно кретање лица, заједно са одговарајућим мјерама у погледу надзора спољних граница, азила, усељавања, те спречавања и сузбијања криминала. Уговор о Европској унији, доступан на интернет страници: https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (11.01.2017).

³ Погледати чл. 45 Повеље Европске уније о основним правима. Слободу кретања и боравка је била прописана и чл. II – 105. Уговора о Уставу за Европу. Види М. Јањевић, Устав Европе, Службени гласник, Београд, 2005. година. Повеља Европске уније о основним правима, доступна на интернет страници:

http://arsbih.gov.ba/wpcontent/uploads/2014/01/POVELJA_O_OSNOVNIM_PRAVIMA_EVROPSKE_UNIJE.pdf (11.01.2017.)

доводи у питање право сваке државе чланице да захтијева од својих држављана да имају одговарајући идентификациони документ, као што су лична карта или путна исправа (чл. 4 Директиве 2004/38/ЕЗ). С друге стране, истовремено постоји и комплементарно право на улазак у другу државу чланицу које мора да поштује држава чланица на чију територију грађанин ЕУ улази.⁴

Грађанин ЕУ са важећим идентификационим документом има право да борави на територији друге државе чланице три мјесеца без посебних формалности (Вукадиновић, 2006: 349). Да би се задржао дуже од три мјесеца, потребно је доказати да је грађанин ЕУ запослен у држави домаћину, или да располаже са довољно средстава за издржавање себе и своје породице и да су сви здравствено осигурани у држави домаћину, или да се налази на школовању у држави домаћину (уз доказ да располаже са довољно средстава за издржавање и доказ о здравственој заштити) или да се ради о члановима породице грађанина ЕУ који испуњава један од предходних услова (чл. 7 Directive 2004/38/EC). У случају када се ради о боравку грађанина ЕУ на територији друге државе чланице дуже од три мјесеца захтијева се пријава надлежним органима уз достављање одговарајућег доказа о испуњености услова који су постављени за боравак. У случају да грађанин ЕУ законито борави на територији друге државе чланице дуже од пет година, он стиче право на стални боравак.⁵ О овом праву се издаје исправа од стране надлежних органа државе домаћина на захтјев грађанина ЕУ.

Слобода кретања грађана ЕУ може бити ограничена због разлога који се тичу јавног поретка, јавне безбједности и јавног здравља. Да би се утврдило да постоје разлози јавног поретка или јавне безбједности, мора се узети у обзир понашање појединца, које мора бити окарактерисано тако да представља стварну пријетњу некој од основних вриједности и интереса друштва (чл. 27. Directive 2004/38/

4 Право на излазак и улазак се односи и на чланове породице грађанина ЕУ. Ако чланови породице грађанина ЕУ немају држављанство једне од држава чланица ЕУ, од њих се тражи да прибаве улазне визе у складу са Уредбом Савјета број 539/2001 од 15. марта 2001. године о попису трећих земаља чији држављани морају имати визу при преласку вањских граница и земаља чији су држављани изузети од тог захтјева. COUNCIL REGULATION (EC) No 539/2001 of 15 March 2001 listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement, доступна на интернет страници: (11.01.2017) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:081:0001:0007:EN:PDF>

5 Право на стални боравак је могуће остварити и прије истека рока од пет година под одређеним условима које то оправдавају. Види чл. 17 Директиве 2004/38/ЕЗ.

ЕС). Када су у питању разлози јавног здравља, онда се обично ради о тешким заразним и потенцијално епидемиолошким болестима које оправдавају ограничење слободе кретања грађана ЕУ како би се заштитили властити држављани.

ОДНОС СЛОБОДЕ КРЕТАЊА И ГРАЂАНСТВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Историјски гледајући, слобода кретања у ЕУ се првобитно везивала за слободу кретања радника (Тодић, Грбић и Антевски, 2014: 203-204). Тек ступањем Уговора из Мастрихта на снагу, уводи се грађанство ЕУ које за себе везује слободу кретања и боравка свих лица. Грађанство уније није замјена за национално држављанство, него његова својеврсна допуна (Кошутећ, 2006: 69-70). Према Хиксу грађанство Европске уније „није у потпуности исто што и национално држављанство, на тај начин што не успоставља потпуна и једнака економска, политичка, грађанска и социјална права за све појединце, без обзира на то гдје су настањени у Европској унији,“ (Хикс, 2007: 331). Да би неко имао грађанство ЕУ, потребно је право да има држављанство државе чланице. Грађанство ЕУ подразумева⁶:

1. слободу кретања и боравка на територији држава чланица ЕУ,
2. активно и пасивно бирачко право на изборима за Европски парламент и на локалним изборима у држави чланице боравишта,
3. право на дипломатско-конзуларну заштиту у дипломатским представништвима држава чланица у државама нечланицама ЕУ, под условом да држава чији је држављанин грађанин ЕУ нема своје дипломатско-конзуларно представништво,
4. право на подношење петиције Европском парламенту, право на обраћање Европском омбудсману, институцијама и савјетодавним органима ЕУ на службеним језицима ЕУ и право на одговор на истом језику.

Као што видимо, један од елемената грађанства ЕУ је слобода кретања и боравка. Оснивачки уговори су направили везу између ове слободе и грађанства ЕУ и на овај начин додатно дали значај овој слободи. У овом случају, слобода кретања и боравка није директно регулисана, како што је то учињено кроз друге одредбе Оснивачких уговора и

---

⁶ Види чл. 9 Уговора о Европској унији и чл. 20 Уговора о функционисању Европске уније. Уговор о Европској унији, доступан на интернет страници: https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (11.01.2017). Уговор о функционисању Европске уније, доступан на интернет страници:

http://www.azzk.me/1/doc/Ugovor_o_funkcionisanju_EU.pdf (11.01.2017).

Повеље Европске уније о оснивању, него је је то учињено индиректно, смјештајући је у оквир грађанства ЕУ.

СЛОБОДА КРЕТАЊА И ШЕНГЕНСКИ ПРОСТОР

За слободу кретања посебну улогу има Шенгенски простор. Шенгенски простор је успостављен Шенгенским споразумом из 1985. године и Конвенцијом о спровођењу Шенгенског споразума из 1990. године.⁷ Међутим, тек Уговором из Амстердама из 1997. године шенгенски *acquis* (аки) постаје дио *acquis communautaire* (аки коминотер).

Шенгенски простор обухвата територију држава потписница Шенгенског уговора према којем су укинуте унутрашње граничне контроле уз задржавање граничних контрола према трећим државама које нису потписнице овог Уговора. (Прокопијевић, 2009: 245) Шенгенски простор не обухвата само државе чланице ЕУ, него и државе које нису у саставу ЕУ. У Шенгенском простору се налази територија 22 државе чланице ЕУ. Од чланица ЕУ у овом простору нису Велика Британија, Ирска, Бугарска, Румунија, Кипар и Хрватска. У шенгенском простору се налази територија Норвешке, Исланда, Швајцарске и Лихтенштајна.⁸

Примјењивање шенгенског акија је имало за посљедицу да се уведе заједничка визна политика према држављанима трећих држава којима је дато право на јединствену шенгенску визу (Вукмирица и Шпирић, 2005: 146), која им омогућава улазак и кретање по цијелом шенгенском простору⁹ (Уредба Савјета број 539/2001).

---

7 Agreement between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders, Schengen, 14 June 1985; Convention implementing the Schengen agreement of 14 June 1985 between the governments of the states of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders (with final act, procès-verbal and joint declaration), Schengen, 19 June 1990. Конвенција је ступила на снагу 1995. године а доступна је на интернет страници: (11.01.2017).

[http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:42000A0922\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:42000A0922(02)&from=EN)

8 Према неким процјенама, Шенгенски простор обухвата преко 400 милиона људи.

9 Види Уредбу Савјета број 539/2001. COUNCIL REGULATION (EC) No 539/2001 of 15 March 2001 listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement, доступна на интернет страници: (11.01.2017).

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:081:0001:0007:EN:PDF>

Поред наведеног било је потребно ојачати правосудну и полицијску сарадњу између држава чланица шенгенског простора због укидања унутрашњих граничних контрола.¹⁰

Када су у питању земље Балкана, можемо рећи да држављани Србије, Црне Горе и Македоније од 2009. године, а држављани Босне и Херцеговине и Албаније од 2010. године могу ући у шенгенски простор без визе.¹¹

СЛОБОДА КРЕТАЊА И МИГРАНТСКА КРИЗА

Три најчешће кориштена термина у оквиру мигрантске кризе су избјеглице, мигранти и азиланти. Конвенција УН о статусу избјеглица¹² дефинише избјеглицу као некога ко је бјежао због основаног страха од сукоба или прогона због своје расе, вјере, националности, припадности одређеној друштвеној групи или политичког мишљења и ко тражи уточиште преко међународних граница. Мигрант је неко ко чини свјестан избор да оде из матичне земље због бољег квалитета живота или економске добити у земљи у коју одлази. Разликује се и термин тзв. нелегални мигранат. То је особа којој недостаје правни статус у земљи кроз коју се пролази или земљи домаћину због неовлаштеног уласка, кршења услова за улазак или истека визе. Поред наведених термина, сусрећемо се и са термином азилант. Азилант је неко ко је поднио захтјев за азил у земљи која није његова и чека одлуку о захтјеву за избјеглички статус према релевантним међународним и националним инструментима. У случају да је захтјев одбијен, лице мора напустити земљу или може бити протјерано¹³.

Страх од мигрантских кретања у Европској унији је постојао и прије мигрантске кризе. Ово је посебно било изражено приликом пријема десет нових држава чланица у Европску унију у 2004. години, чији држављани нису одмах добили слободу кретања по читавој

---

10 Између осталог, ово је претпостављало успостављање Шенгенског информативног система.

11 Косово још увијек није обухваћено визном либерализацијом, иако је дијалог Европске комисије и Косова започео по овом питању 2012. године.

12 Конвенција УН о статусу избјеглица је доступна на страници: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=47135f802>, (11.01.2017).

13 Више о терминима избјеглица, мигрант и азилант види у публикацији под називом *Managing the EU migration crisis – From panic to planning*, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-managing-the-eu-migration-crisis/\\$FILE/ey-managing-the-eu-migration-crisis.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-managing-the-eu-migration-crisis/$FILE/ey-managing-the-eu-migration-crisis.pdf), (11.01.2017).

Европској унији. Високо развијене чланице Европске уније, као што је нпр. Њемачка, прибојавале су се економских миграната из нових држава чланица чији економски степен развита је био на далеко нижем нивоу у односу на старе чланице Европске уније (Хикс, 2007: 328). Не можемо рећи да тај страх није био оправдан, али то се не може поредити са мигрантском кризом која је ескалирала у задњих неколико година и проблемима које је донијела.

Усљед ратних сукоба и сиромаштва дошло је до покрета великог броја избјеглица и миграната¹⁴ из Азије и Африке чији циљ је био доспјети у ЕУ, посебно у поједине њене државе чланице које су због њиховог економског просперитета привлачне избјеглицама. Број избјеглица и миграната је толико порастао да је за посљедицу имао увођење унутрашњих граничних контрола у шенгенском простору. Поред тога, и стална пријетња од терористичких напада, а посебно напади у Паризу и Бриселу су довели до тога да се прибјегне увођењу унутрашњих граничних контрола и на тај начин да се ограничи слобода кретања унутар шенгенског простора. Граничне контроле су увеле Аустрија, Данска, Норвешка, Њемачка, Пољска и Шведска. Овим државама додајемо и Француску, која је такође увела унутрашње граничне контроле након увођења ванредног стања због терористичког напада у Паризу.

Суочени са проблемима уласка и проласка кроз Европску унију, мигранти предузимају опасна путовања преко Медитерана, често уз помоћ кријумчара. То је довело до тога да је у 2015. и 2016. години на хиљаде људи изгубило живот у потрази за бољим животом. Италија, Грчка, Малта и Кипар, Мађарска и Хрватска имају велике проблеме као транзитне земље. Европска комисија је у својој економској прогнози крајем 2015. године навела да би до краја 2017. године у Европу могло стићи три милиона људи.¹⁵

Посматрајући државе чланице ЕУ, Њемачка је добила највише захтјева за азил у 2015. години због повољне политике према

---

14 Број миграната који улазе у земље чланице Европске уније је повећан од 2008. године, али је рекордан ниво постигнут 2015. усљед већег броја Сиријаца, Ирачана, Либијаца, Авганистанаца и Еритрејаца који су бјежали од рата, етничких конфликта или економских тешкоћа.

Eurostat– статистичка канцеларија Европске уније, документ је доступан на интернет страници: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics, (11.01.2017).

15 О очекиваном новом валу миграната погледати документ Европске комисије: European Commission – Economic and Financial Affairs, European Economic Forecast, Institutional paper 011, november 2015, документ доступан на страници: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eefp/pdf/ip011_en.pdf. (11.01.2017).

мигрантима и азилантима и релативно здраве економије. Многи економисти тврде да миграција представља потенцијално рјешење за Европску унију у погледу проблема старења становништва Европе. „Пројекције демографских кретања до 2060. године указују на даљи пад стопе наталитета, продужење очекиваних година живота, пораст броја најстаријих старих и повећање коефицијента зависности“ (Вуковић, 2011: 51).

Демографске промјене према Дренки Вуковић карактерише све израженије старење становништва, као резултат смањења стопе фертилитета, пада морталитета и раста очекиваних година живота. Просјечна старост на простору Европске уније кретаће се од 40,4 година у 2008. години до 47,9 година у 2060. години (Вуковић, 2011). Према овим подацима, Европска унија ће се све више ослањати на мигранте који су најчешће млади људи који могу дати допринос економском расту и развоју. Мигранти могу допринијети економији Европске уније као радници, порески обвезници и потрошачи, могу повећати тражњу за робом и услугама.

ЗАКЉУЧАК

Иако се у литератури најчешће говори о слободи кретања, прецизније је говорити о слободи кретања и боравка, јер се ова слобода састоји од права изласка из своје државе, права на улазак у државу чланицу ЕУ и права на боравак у држави чланици на чију територију смо ушли. Ова слобода је добро регулисана како Оснивачким уговорима и Повељом Европске уније о основним правима, тако и секундарним законодавством. Додатни значај овој слободи је дат кроз њено повезивање са грађанством ЕУ. Допринос у реализацији ове слободе имају и шенгенски споразум и Конвенција заједно са Шенгенским актијем. Успостављање шенгенског простора је имало за посљедицу промјене у области визне политике и појачане сарадње држава чланица тог простора у области правосуђа и полицијске сарадње. Ова слобода може бити ограничена из разлога који се везују за јавни поредак, јавну безбједност и јавно здравство. Ти разлози морају бити оправдани, стварни и у интересу држављана државе која их привремено успоставља. Ограничења слободе кретања прије мигрантске кризе су везана за оправдан страх од прилива економских миграната из недовољно развијених чланица ЕУ у високоразвијене чланице ЕУ. Појавом мигрантске кризе у задњих неколико година, ова слобода је поново угрожена због оправданог увођења привремених граничних контрола између чланица ЕУ, односно чланица шенгенског простора. Ова ограничења су уведена због заштите јавног поретка и јавне безбједности.

Томе посебно треба додати оправдани страх од терористичких напада, с обзиром да је кретање терориста олакшано кроз ЕУ једном када уђу у шенгенски простор. Као посљедицу овог стања мигрантске кризе и пријетње тероризмом, дошло је до ограничавања слободе кретања у Европској унији и шенгенском простору кроз привремено увођење унутрашњих граничних контрола. С друге стране, мигрантска криза може имати и позитивне ефекте кроз интеграцију миграната у државе чланице ЕУ који могу допринијети повећању радне снаге и економском развоју.

ЛИТЕРАТУРА

1. Agreement between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders, Schengen, 14 June 1985, преузето 11.01.2017. са сајта:
2. [http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:42000A0922\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:42000A0922(02)&from=EN)
3. Вукадиновић, Р. (2006). *Право Европске уније*. Крагујевац: Центар за право Европске уније Правног факултета у Крагујевцу и Канцеларија Србије и Црне Горе за придруживање Европској унији.
4. Вукмирица, В., Шпирић, Н. (2005). *Економска и монетарна интеграција Европе*. Лакташи: Графомарк.
5. Вуковић, Д. (2011). *Социјална политика Европске уније*. Београд: Факултет политичких наука.
6. Directive 2004/38/ec of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004, преузето 11.01.2017. са сајта:
7. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:en:PDF>
8. Европска комисија - Боље управљање свим аспектима миграција: Европски миграциони програм, Брисел, 13. мај 2015. публикација Европске уније преузета 11.01.2017. са сајта:
9. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4956_hr.htm
10. Eurostat – статистичка канцеларија Европске уније, преузето 11.01.2017. са сајта:
11. http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics
12. European Commission – Economic and Financial Affairs, European Economic Forecast, Institutional paper 011, november 2015, документ Европске комисије преузет 11.01.2017. са сајта:
13. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeip/pdf/ip011_en.pdf

14. Јањевић, М. (2005). *Устав Европе*. Београд: Службени гласник.
15. Конвенција УН о статусу избјеглица, преузето 11.01.2017. са сајта:
16. <http://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/openssl.pdf?reldoc=y&docid=47135f802>
17. Кошутић, Б. (2006). *Увод у Европско право*. Београд: Завод за уџбенике.
18. Managing the EU migration crisis – From panic to planning, публикација Европске уније преузета 11.01.2017. са сајта: [http://www.eu.com/Publication/vwLUAssets/eu-managing-the-eu-migration-crisis/\\$FILE/eu-managing-the-eu-migration-crisis.pdf](http://www.eu.com/Publication/vwLUAssets/eu-managing-the-eu-migration-crisis/$FILE/eu-managing-the-eu-migration-crisis.pdf)
19. Повеља Европске уније о основним правима, преузето 11.01.2017. са сајта:
20. http://arsbih.gov.ba/wpcontent/uploads/2014/01/POVELJA_O_OSNOVNIM_PRAVIMA_EVROPSKE_UNIJE.pdf
21. Прокопијевић, М. (2009). *Европска унија*. Београд: Службени гласник.
22. Тодић, Д., Грбић, В., Антевски, М. (2014). *Придруживање Европској унији и одрживи развој*. Београд: Институт за међународну политику и привреду.
23. Уговор о Европској унији, преузето 11.01.2017. са сајта:
24. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf
25. Уговор о функционисању Европске уније, преузето 11.01.2017. са сајта:
26. http://www.azzk.me/1/doc/Ugovor_o_funkcionisanju_EU.pdf
27. Хикс, С. (2007). *Политички систем Европске уније*. Београд: Службени гласник.
28. COUNCIL REGULATION (EC) No 539/2001 of 15 March 2001 listing the third countries whose nationals must be in possession of visas when crossing the external borders and those whose nationals are exempt from that requirement, преузето 11.01.2017. са сајта:
29. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:081:0001:0007:EN:PDF>
30. Convention implementing the Schengen agreement of 14 June 1985 between the governments of the states of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders (with final act, procès-verbal and joint declaration), Schengen, 19 June 1990, преузето 11.01.2017. са сајта:
31. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:42000A0922\(04\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:42000A0922(04)&from=EN)

MIGRANT CRISIS AND FREEDOM OF MOVEMENT IN THE EUROPEAN UNION

Ass. prof. Manja Djuric Dzakic, Phd¹⁶

Faculty of political sciences, University of Banja Luka,

Abstract: The author analyzes the relationship between the migrant crisis and freedom of movement within the European Union, as well as its effects on this freedom. In the analysis the author used the historical method, methods of analysis and synthesis, induction and deduction, and methods of compilation. Starting from the hypothesis that the crisis affects migrants and limited the application of freedom of movement within the European Union and the Schengen area in general, the author analyzes the conceptual definition of freedom of movement within the European Union, the ratio of these freedoms with European citizenship, the Schengen area and the migration crisis. Work results clearly indicate that the migrant crisis, combined with legitimate fear of terrorist attacks resulted in limiting the freedom of movement within the European Union and the Schengen area by the temporary restriction of internal border controls. On the other hand migrant crisis can have a positive effect on the increase of the workforce and contribute to the economic development of the EU member states.

Key words: freedom of movement, migrant crisis, the Schengen area, EU citizenship.

---

¹⁶ Email: sainttropez83@yahoo.com

ТЕРОРИЗАМ У ЕВРОПИ И У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ терористички акти - облици, могући циљеви и историјат настанка -

Др Желимир Б. Шкрбић¹

Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука

Апстракт: У раду се износе нови начини дефинисања тероризма у односу на постојеће дефиниције тероризма. Појашњава се начин дјеловања терориста у савременим државама, њихово „прилагођавање“ новом окружењу те могући циљеви терориста. Такође се наводе субјекти (конвенционални и неконвенционални) система безбједности у борби против тероризма, зашто се јављају и који су пропусти у раду ових субјеката, као и на који начин се ти пропусти могу умањити или елиминисати. Нагласак је на новим облицима (индивидуалним) терористичких напада и начину организовања одређених колективитета са предзнаком радикализма.

Кључне ријечи: дјеловање, тероризам, субјекти, Босна и Херцеговина, борба, организовање

УВОД

Тероризам, као један од облика насиља, све више угрожава како унутрашњу, тако и међународну безбједност у савременом свијету. Тероризам се назире у најранијој људској историји, па, као такав, постоји и увећава своје облике све до данашњих дана. Фасцинација тероризмом и политичким насиљем се може пратити практично од почетка људске цивилизације. У касним деценијама прошлог вијека, тероризам се проширио ван граница националних држава као битан израз политичке воље и интернационални проблем. Међутим, посебан проблем представља то што до сада не постоји јединствен став о суштинским елементима тероризма као појма. Нарочит проблем представља већ устаљени образац двоструких стандарда „једном терориста, а

¹ Email: skrboni@yahoo.com

другом борац за слободу“. Фасцинантно и готово невјероватно звучи чињеница да су савремени терористи, углавном, категорија разборитих и промишљених појединаца за које је тероризам рационални избор за остварење њихових политичких циљева. Уједињене нације немају јединствену дефиницију тероризма, али у бројним резолуцијама, конвенцијама, декларацијама и протоколима, одређени акти и понашања група или појединаца се означавају као тероризам. Једна од новијих дефиниција из 2004. године, тероризам описује као сваки акт „који укључује убиства или повређивање цивила, у сврху застрашивања популације, влада или међународних организација, са циљем да нешто учине или не учине, што произилази из тог акта“ (Вајт, 2004). Иако постоји много научних расправа о дефинисању тероризма, научници не би требало да у самој дефиницији унапријед суде о тероризму. Тиме треба да се баве надлежне институције које проводе законске одредбе. Данашња научна истраживања о савременом тероризму истичу сљедеће врсте:

Националистички тероризам, чији је мотив политичка независност земље на чијој територији живе припадници дотичне нације; као видови овог тероризма узимају се: баскијски, јерменски, палестински и др.

Религиозни тероризам спроводе вјерски заслијепљене терористичке групе у циљу политичког уређења на религиозним основама. Вјерски тероризам нарочито је био присутан у Иранско-ирачком рату, те исламски тероризам који се појавио и на тлу бивше Југославије.

Револуционарни тероризам који тежи фундаменталним политичким промјенама чији идејно–политички погледи превазилазе националне границе. Ови терористи се надају да ће насиљем промијенити носиоце власти (Црвене бригаде у Италији, Црвена армија у Јапану и друго).

Најновији² научници истичу **избјеглички тероризам** којем најчешће прибјегавају избјеглице незадовољне стањем и социјалним и друштвеним положајем који имају. Ови терористички акти припремају се ван земље, а врше се убацивањем терориста у земљу на илегалан начин (Ковачевић, 1992).

---

2 И прије је било избјегличких криза, али не избјеглица у оволиком броју, и то различитих мотива одласка из земље, *оп. цит.*

Манифестације савременог тероризма – уобичајени терористички акти

Терористички акт је незаконити акт са политичким циљевима. Шокантност терористичког акта је у томе што је он најчешће безобзиран и погађа невини лица, односно, људе који ни у ком погледу нису одговорни за невоље против којих се терористи наводно боре, или не могу да учине ништа да би се ситуација промијенила. Терористи нападају и одређене симболе државе, те тај начин „комуницирају“ са влашћу и шаљу одређену поруку, а све да би остварили постављене циљеве. Терористички акт не изазива обичан страх који је нормална реакција на угрожавање, већ ирационалну стрепњу пред нејасном, неодређеном и непознатом опасношћу, осјећање које се назива анксиозност, као интезивно стање страха. Вршењем терористичких аката, шаљу се поруке истомишљеницима које треба охрабрити и у страниј јавности, а земљу жртву представити као нестабилну и разједињену сукобима. Код избора жртве терориста, присутнија је интенција симболичког одабира за жртву терористичког акта. Када се ради о различитим личностима, извршиоци терористичког акта се најрадије опредјељују за напад на лица која симболизују поредак или систем. Најчешћи терористички акти укључују: бомбашке нападе, телефонске пријетње бомбом и пријетње по живот, отмице лица, ваздухоплова, индивидуалну пуцњаву из ватреног оружја, политичка убиства (атентате), паљевине, узимање талаца или друге начине, као и деструктивно уништавање имовине.

Неки од терористичких напада на подручју Европе, хронолошки набројани:

1. Напад на израелске спортисте на Олимпијади у Минхену, Њемачка, 1972. године;
2. Отмица воза и једанаест нафтних министара отетих у Бечу, 1975. године;
3. Убиство Алда Мора, 16. март 1978. године, Рим, Италија;
4. Експлозија у авиону Аир Индије на лету 182, 22. јун 1985. године;
5. Експлозија у авиону, Панамов лет 103, 21. децембар 1988. године;
6. Ауто-бомба у Омагху, Сјеверна Ирска, 15. август 1998. године;
7. Опсада московског позоришта „Дубровка“, 21. октобар 2002. године;
8. Напади у Мадриду, 11. март 2004. (познати и као 11-М или 11/3)
9. Терористички напад у Беслану – „Талачка криза у Беслану“ 2004. године;
10. Терористички напад у Лондону, 7. јул 2005. године;
11. Терористички напад у Норвешкој, 22. јул 2011. године;
12. Терористички напад у Волгограду, 29. и 30. децембар 2013. године;

13. Терористички напад на новинарску редакцију Шарли Ебдо у Паризу 2015. године;
14. Терористички напад у Анкари, Турска 2015. године;
15. Серија терористичких напада у Паризу 2015. године;
16. Напад у Бриселу 2016. године;
17. напади у Француској, Њемачкој, Турској у 2017. години

Захваљујући процесима глобализације, економској, технолошкој и комуникационој, а све више и политичкој повезаности савременог свијета, терористи су добили неочекивано велику, скоро неограничену могућност међусобног повезивања, координације и кретања на огромном простору. Порозност међудржавних граница оставља могућност релативно лаког транзита, тако да је посљедњих година уобичајено да терористи–држављани једне државе, у координацији са терористима–држављанима друге државе, врше припреме на територији треће државе за терористички напад који ће бити извршен на територији четврте државе.³ Притом, све активности врше искључиво у сопственој организацији, мотивисани властитим циљевима, финансирајући се и одлучујући (најчешће) самостално, тако да ниједна држава нема утицај или контролу над њима. Нови глобални терористи повезани су са организованим криминалним групама које, такође, дјелују на глобалном нивоу и користе све предности глобалних процеса. Везе терориста са организованим криминалом су неминовне. Општа контрола финансијских токова приморава терористичке мреже и групе да организују криминалне активности како би дошле до финансијских и других средстава неопходних за остварење својих циљева. На првом мјесту се налазе производња и дистрибуција наркотика, али су присутни и разни други облици класичног криминала – пљачке, препади, отмице, кријумчарење и трговина људима, прање новца и слично. Веза терориста са организованим криминалом ствара глобалну подземну економију која функционише на истим или сличним принципима као и легална економија. Подземна економија брзо усваја све технике мултинационалних компанија, те развија банкарство, офф шоре компаније и користи сва савремена средства комуникације (Поповић, 2005). Тероризам као вид организованог криминала представља једну од најактуелнијих дебата у савременој друштвеној науци. Постојање више терористичких група повећава могућност обмане приликом преузимања одговорности за нападе. Терористичке организације употребљавају различите облике насиља да остваре публицитет, изазову страх и постигну политичке циљеве. Пријетња нуклеарног, хемијског и

---

³ Ових напада је највише у 21. вијеку, а доказано је да се обука за неке од терористичких напада изводила на подручју Босне и Херцеговине, *оп.аут*.

биолошког тероризма је све више присутна.

За разумијевање неког терористичког акта, те утврђивање мотива, циљева и стварних намјера извршиоца, некада га је неопходно ставити у политички контекст времена. Честа је злоупотреба тероризма који је ионако комплексан безбједносни феномен, у циљу остваривања интереса појединих земаља, корпорација, појединаца и др. Ова појава је данас веома честа и актуелна. Путем медија, одређене интересне групе пласирају информације о неком терористичком акту као нападу на демократско друштво, цивилизацијске тековине, живот и здравље грађана, а, у ствари, циљ терористичког акта је испуњавање циљева и остваривање интереса тих интересних група.

ТЕРОРИЗАМ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

У БиХ, досад је неколико догађаја окарактерисано као терористички акт, односно, као акти који имају везе са (исламским) тероризмом или (исламском) терористичком пријетњом, али су само нека почињена дјела процесуирана пред законодавним органима и изречена је пресуда за кривично дјело тероризма. Од догађаја који имају обиљежја терористичког акта, поменућу следеће:

- подметање експлозива при Папиној посјети Сарајеву, 1997. године;
- бацање експлозивне направе на управну зграду Јавног предузећа Шуме Херцег-Босне у западном Мостару, 24. 07. 1998. године;
- убиство полицајца Анте Ваљана, 31. 07. 1998. године у Травнику, постављањем експлозивне направе поред моторног возила у канту за отпатке;
- убиство доминистра унутарњих послова Федерације БиХ 16. 03. 1999. године, постављањем експлозивне направе под моторно возило;
- планирање оружаног напада на војну базу СФОР ИГЛ, код Тузле, током 2000. године;
- планирање оружаног напада на војни логор КОНОР, код Сребреника током 2000. године;
- пуцање из ватреног оружја на зграду Уједињених нација након протеста због изручења „Алжирске групе“ војним снагама САД, јануара 2002. године;
- убиство четворчлане породице код Коњица на Божић, које је починио Муамер Топаловић,⁴ 25. 12. 2002. године;
- напад – каменовање возила 01. новембра 2004. године, на гробљу

---

4 Процесуирано као тешко вишеструко убиство, *op.aut.*

„Буковиц“ – подручје села Брајковићи, у области Гуче Горе, гдје је прије рата живјело око 7.000 Хрвата.⁵

- судски процес „Бекташевић и остали“, које је Суд БиХ почетком 2007. године осудио за тероризам (Бекташевић је са својим истомишљеницима из Шведске дошао у БиХ да би се борио за оно што није могао у другим европским земљама. На суђењу је изјавио да је у БиХ имао терористичку обуку и обуку за справљање експлозивних направа, што значи да је БиХ већ постала полигон за обуку „бомбаша самоубица“);
- детонација експлозивне направе у ФИС Витезу, 09. 10. 2008. године, гдје је једно лице смртно страдало.
- 2010. године, Бугојно, када је група радикалних исламиста дигла у ваздух полицијску станицу. Експлозивна направа је постављена на зид Полицијске управе у Бугојну.⁶ У Сарајеву је у октобру 2011. године Јашаревић Мевлид извршио је терористички акт на Амбасаду САД.⁷
- У априлу 2016. године, Нердин Ибрић упао је у полицијску станицу у Зворнику и убио припадника Министарства унутрашњих послова Републике Српске, Драгана Ђурића те ранио његове колеге Жељка Гајића и Стева Миловановића.⁸
- Најновији у низу терористичких напада догодио се у Рајловцу, када је Енес Омерагић, опет, близак вехабијском покрету, убио припаднике Оружаних снага БиХ, Армина Салкића и Недељка Радића.⁹

Неспорна је чињеница да је у БиХ, то јест у ФБиХ, у рату против других народа учествовао велики број (10.000 до 15.000) исламских ратника, муџахедина, из готово свих исламских земаља. Сви ти „свети ратници“

---

5 Извјештај Федералног омбудсмана из 2004. године.

6 Погинуо је полицајац Тарик Љубушкић, док је шест лица повријеђено. Актери овог напада су ухапшени и осуђени на дугогодишње затворске казне, а главним организатором се сматра Харис Чаушевић, звани Окс. *Оп. аут.*

7 Том приликом је рањен један полицајац. Агонија испред америчке амбасаде трајала је око пола сата, а нападач је савладан „брзом“ акцијом специјалаца када је погођен у ногу. Јашаревић је био припадник вехабијског покрета, а истрага је потврдила да је више пута боравио у познатом вехабијском упоришту у Горњој Маочи код Брчког. Јашаревић је осуђен на 15 година затвора. *Оп. аут.*

8 Нападач је убијен у размјени ватре, а напад је окарактерисан као „луцањ у РС“ и терористички акт, иако су у јавност изашле и информације да су оца Нердина Ибрића почетком рата у БиХ убили управо припадници зворничке полиције и других паравојних јединица из Србије, те да је ово био чин освете. Истрага је такође показала и да се Ибрић посљедних мјесеци прије напада дружио са припадницима вехабијског покрета. *оп. аут.*

9 Овим актом је још једном потврђено да је радикални исламизам постао опасан проблем за Босну и Херцеговину и да држава мора наћи начина да заустави даље ширење насилног екстремизма. *Оп. аут.*

доласком у БиХ донијели су и идеје о стварању нове исламске државе, а оне су се разликовале, пошто су муџахедини долазили из различитих дијелова свијета. У БиХ су долазили понесени изопаченим осјећајима вјерског јунаштва, али у нади да ће бранити стару муслиманску заједницу на Балкану којој је пријетила опасност. Углавном су се прикључивали босанским цивилним одбрамбеним снагама (Колман, 2006). Рат у БиХ се, изгледа, десио у погодном тренутку за Арапе – Авганистанце. У јануару 1993. године, пакистанска влада је, у циљу уклањања авганистанског џихада, наредила затварање канцеларије арапских муџахедина у земљи и запрјетила званичном депортацијом свим илегалним борцима који су намјеравали да остану у Пакистану. Повратак у домовину би за њих значио хапшење, мучење, а вјероватно и смрт. Један саудијски портпарол Арапа – Авганистанаца у Џеди је дао појашњење за медије да Алжирци не могу у Алжир, Сиријци у Сирију ни Ирачани у Ирак. Неки ће се одлучити за одлазак у Босну, а други ће морати да остану у Авганистану стално (Колман, 2006).

У најекстремнију организацију радикалних исламиста се, недвосмислено, сврставају вехабије. Они су организовани по принципу стварања сеоских колонија (задруга), слично организационом моделу саудијског „Ихвана“,¹⁰ или „Кибуца“ у Израелу. Осим што у овим насељима (у првој фази) граде паралелан образовни систем,¹¹ касније се настоје образовати и сви остали елементи који недвосмислено показују државотворност. У прилог овоме је и књига „Генералов син“ аутора Мика Пелед¹² (2013), у којој описује како је основана израелска држава. Током Првог свјетског рата, британски министар спољних послова, Артур Балфур, обећао је Свјетском јеврејском конгресу државу у Палестини, која је у том тренутку била под управом Отоманског царства и на којој су у том историјском моменту огромна већина била палестински Арапи. Како су се умножавали погроми над Јеврејима у Европи, убрзавао се и процес њиховог насељавања у Палестини: између 1904. и 1914. стигло је 40.000 људи, и то претежно ортодоксних. Стигли су, ипак, и социјалисти

---

10 Ихван значи браћа, а оваква насеља су се образовала у Саудијској Арабији од 1912. године, *оп. аут.*

11 Школа на јорданском језику не постоји само у Горњој Маочи. Напротив, школе у којима се пропагира радикални исламизам, да ли на јорданском или на арапском језику, дјелују на више локација у БиХ, попут Травника, Зенице, Сарајева и неких других, рекао је за «Глас Српске» Џевад Галијашевић (2010), члан Експертског тима Југоисточне Европе за борбу против тероризма и организованог криминала. „Тиме се бави и Исламски институт у Травнику, којег води Сафет Дургути, кога је Савјет безбједности УН ставио на списак терориста, а који овдје живи нормално и не сноси никакве посљедице“, каже Галијашевић.

12 Син израелског генерала Mati Peleda, команданта у Арапско-израелском рату. *Ор. аут.*

који су основали покрет кибуца, односно, пољопривредних задруга у којима је све у колективном власништву.¹³ Ипак, и поред свих забрана које су Енглези покушавали да спроведу, Јевреји су чинили 33 одсто укупног броја становника овог подручја на крају Другог свјетског рата, иако су заузимали тек мали дио територије (по неким изворима само 5 одсто). Јеврејске паравојне формације, прије свега, Хагана („Одбрана“) која је дјеловала под ингеренцијом Јеврејске агенције, званичног тијела овог народа у Палестини, и која је превасходно служила да се одбрани од арапских напада, и екстремистичке организације попут Иргуна (који се одвојио од Хагана) и Лехија (који се одвојио од Иргуна), почеле су своју активну борбу за независност, а против енглеске окупације. Иргун и Лехи су се окренули и тероризму, па су тако 22. јула 1946. године дигли у ваздух хотел „Краљ Давид“ у Јерусалиму, у коме се налазио главни штаб британске окупационе силе: биланс је био 91 мртвих и 46 рањених. Генерална скупштина Уједињених нација је 15. маја 1947. године формирала комитет чији је циљ био изналажење рјешења будућности Палестине. Исте године, 3. септембра, представили су свој извјештај који је подразумијевао формирање јеврејске државе, палестинске државе и Јерусалима као слободног града под међународном управом. Извјештај је усвојен 29. новембра, као званични приједлог УН. Јевреји су прихватили приједлог и славили на улицама својих градова. Арапи су га одбили. Истог дана, почео је грађански рат (Peled, 2013).

Наш научни радник, мајор др Милован Суботић (2015), научни сарадник Института за стратегијска истраживања Министарства одбране и аутор књиге „Екстремизам под окриљем религије“, каже да се овај екстремизам није „изненада десио“ свијету и да је, бавећи се дешавањима на Балкану, правио аналогију са дешавањима у исламском свијету и њиховим реперкусијама на Балкану. Он наглашава да „године 1967, после пораза Арапа у борби са Израелом, дошло је до хомогенизације арапског света. Уочена је и законитост како се догађаји у арапском свету рефлектују на Балкан. Правио сам анализу (која указује) да су догађаји и формирање „Муслиманске браће“ врло брзо добили еквивалент у „Младим муслиманима“ у Босни и Херцеговини. Кључни догађај за савремени ислам је ипак проглашење Ирана за прву исламску државу 1970. Одмах затим, осамдесетих година, долази и до развоја босанског ислама, да би се деведесетих дошло до тероризма у БиХ“ (Суботић, 2015). Поред тога, Суботић (2015) истиче да тренутно постоје четири колоне несигурних безбједносних колосијека и потенцијалних

---

13 Формира се школство и одговарајући наставни план и програм, формира се нека врста полиције која у одговарајуће вријеме добија и оружје, долази до уједињења два или више кибуца а у задњој фази до уједињења свих кибуца и проглашавања државе. *Он.аут.*

жаришта. „Гелије из деведесетих, уплив ДАЕШ-а¹⁴ који је настао на рушевинама Ал Каиде, и који је фанатичнији, организованији. Затим имамо мигрантску кризу са невероватним потенцијалом инфилтрирања терориста у ове просторе. Четврто, имамо проблем овде на Балкану — општу екстремизацију друштва. То траје већ 30 година са мањим или већим паузама.“ (Суботић, 2015).

Суботић (2015) наводи да је незахвално говорити о будућности и томе да ли је појава ДАЕШ-а пут у нови свјетски рат. Чињеница је да су арапске земље које су прошле кроз трансформацију регресирале. И управо на овом проблему се огледа слабост која се зове глобализација. Очито су аутократски режими били најбоља брана исламистима.

ЗАКЉУЧАК

Тероризам је једна од глобалних пријетњи која није заобишла ни Босну и Херцеговину. Велику опасност за стабилност у Босни и Херцеговини представља и организовање такозваних „мини држава“. Ове „мини државе“ се образују ради урушавања званично признате државе Босне и Херцеговине, а величању „снаге“ „исламистичке државе“, све у циљу ширења страха и стварања несигурности према свим другим нацијама. Настоји се да те „мини државе“ успостављају шеријатске законе, из чега произилази да на тим подручјима могу да живе само муслимани, а у догледно вријеме – да се уједине у једну државу. Таква, насеља екстремиста постоје већ годинама, а безбједносне агенције их не третирају по слову закона. И обичним грађанима је јасно да су то „државе“ унутар државе Босне и Херцеговине. Легитимисање грађана које врше припадници ових екстремистичких насеља (вехабија или, како се сами називају, „шеријатска полиција“) који за то нису овлашћени, говори о постојању паралелних институција, али и изостанку државног легитимитета и суверенитета на цијелој територији Босне и Херцеговине. Зауостављање и онемогућавање слободе кретања свих других који нису њихови припадници недвосмислено представља угрожавање основних људских права. Осим тога, то је и кривично дјело које се подводи под угрожавање територијалног интегритета једне државе и оно представља удар на државни суверенитет.

---

14 ДАЕШ је учестао термин, јер он нема аутентично тумачење. У арапском свијету се њиме означава нешто пејоративно, чиме се прави дистанца од припадника те организације. На тај начин им се даје до знања да нису држава, већ гомила људи које треба проказати, што их ужасно нервира“ – *исто*.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вајт, Р. Џ. (2004). *Тероризам*. Београд: Aleksandria Press.
2. Галијашевић, Џ. (2010). *Интервју за Глас Српске*, доступно путем интернета http://www.glassrpske.com/novosti/vijesti_dana/Terrorista-Durguti-profesor-akaida-u-travnickoj-medresi/lat/47059.html, приступљено 15.02.2017.
3. Peled, M. (2013). *The General's Son: Journey of an Israeli in Palestine*, Charlottesville, VA: Just World Books
4. Поповић, Б. (2005). *Нови глобални тероризам*. Зборник радова „Национална и глобална безбедност“, Београд.
5. Извјештај Федералног омбудсмана из 2004. године
6. Ковачевић, С. (1992). *Тероризам и Југославија*. Шимановци: Аркаде принт.
7. Колман, Е. (2006). *Џихад Ал Каиде у Европи, Авгано – босанска мрежа*. Београд: Удружење дипломаца Центра Џорџ Маршал.
8. Суботић, М. (2015). *Екстремизам под окриљем религије*. Београд: Одбрана

TERRORISM IN EUROPE AND IN BOSNIA AND HERZEGOVINA - terrorist acts - forms, possible aims and historical development

Želimir B. Škrbic, PhD¹⁵

Ministry of Interior of the Republic of the Republic of Srpska, Banja Luka

Abstract: This paper brings out new ways of defining terrorism, in relation to already known definitions of terrorism. The means terrorists use in modern states, their „adjustment“ to the new surroundings, and possible goals of terrorists are explained. Also, subjects of terrorism (conventional and unconventional) of combat against terrorism are mentioned, and it is explained what are omissions in the work of these subjects, and how to diminish or eliminate those omissions. The accent is on the new ways (of the individual) terrorist attacks and in the way a certain radical collectivity is organised.

Keywords: activity, terrorism, subjects, Bosnia and Herzegovina, combat, organization

---

¹⁵ Email: skrboni@yahoo.com

HUMAN TRAFFICKING: A THREAT TO STATE SECURITY AND HUMAN SECURITY

Duško Peulić, M.A.¹

Abstract: The study observes the core of both trafficking in persons and security offering a preliminary understanding the interconnection between the two concepts which is indeed a precondition of the more thorough contemplation of this security problem. Noteworthy is also the further elaboration of the risk that link between violence and modern-day slavery represents having in mind society and the individual. This informal economy violates the principle of morality and is understood to be one of the most offensive crimes. Its elementary features are psychological and/or physical torture, coercing into engaging in the violation of the law and established social norms as well as transporting and harboring. The consequence of all of this is the material gain, whereas the victim appears as Machiavellian means the gain will justify. Trafficking emerges in different forms, the most discernible of which are forced labor and sexual exploitation that is among the hardest forms of desecrating human soul. Unfortunately, it is a common phenomenon that many people (some independent estimates mention a figure of several million) around the world, women and children, in particular, every year become victims of this violence. Tough living conditions, as well as uncertain economic future, are among fundamental causes *infecting healthy society*. If a well-organised criminal network or a 'hidden economy' succeeds to impose *the rule of conduct*, then human trafficking finds fertile soil in which to grow. Having been lured the victims later realize where they are, but many *never* return to their families, and that terrible fate should make society do what can be done and help them.

Key words: Human, state, trafficking, security, smuggling.

---

¹ Email: duskop123@hotmail.com

INTRODUCTORY NOTE

Defining human trafficking, Hart points to what determines the notion as the contemporary slavery as many are deprived of freedom and forced to toil (Hart, 2009: 4). That is the crucial difference between these victims and human smuggling, which refers to people who, attempting to reach better economic opportunities, voluntarily pay others for their services. The importance of the issue calls for a wider explanation of the very concept of security and how, in this context, it relates to the individual and the state. After September 11, 2001, political debates drew more attention to the vulnerability of protection of people as one of the global problems burdening scene of international affairs more than ever before. Fischer and Green suggest that security incorporates foreseeable well-balanced conditions that enable pursuing interests or goals without factors adversely impacting the pursuit (Fischer and Green, 2004: 21).

However, attempts to determine the more precise meaning of the term are rare, even though during the time of the Iron Curtain security, in a somewhat narrower sense, became a dominant issue in political circles both in the East and West. After the attack on the United States at the World Trade Centre and the Pentagon, both human and the state security emerge as crucial issues on the international political scene. On the other hand, one may ask whether, in circumstances without this and similar threats, people would feel any more secure? Threats of the real world emerge in a variety of forms, including climate change, a proliferation of means of destruction as well as illegal migration or trafficking of persons for instance.

HUMAN SECURITY AND HUMAN TRAFFICKING

According to the conventional legal theory, the fundamental character of security refers primarily to the perception of and apprehending the vulnerability of an individual. Arguments supporting such an interpretation also challenge the attitude that the very nature of the term implies first security of the state and then personal freedom. The latter definition of how internationally recognized standards understand national security seems to be somewhat narrow; namely, comprehending national security should include both international and internal factors influencing the concept. Potential ambiguity is that the difference between personal and human safety is not always precisely determined. For instance, international organizations' documents and constitutions of states identify individual security as the protection of the body and of emotional or behavioral features that are personal in nature.

Article 3 of the Universal Declaration of Human Rights points unambiguously to this type.² Contrary to these general points, the notion [of human security] is a more comprehensive concept transcending the traditional explanation of personal safety. It relates to protection from the constant threat of starvation, a wide variety of infectious diseases, tyranny, or anything that adversely affects existence. Human freedom is the personification of protection against the material, health, and social difficulties and it embraces political safeness too. In other words, it intrinsically defends dignity and right of collectivity. A closer look at the meaning of human security in the light of human trafficking would not be possible without an explanation of who the victims are, elucidation of guilt and who should be accountable to enforce the law. It is an issue which frequently appears in the contemporary political discourses on illegal migration and trafficking, particularly of women and children endangering their rights and even lives. Striking and horrible is the story about nine-year-old Prjua and her seven-year-old brother Ajay who lived in a Mumbai suburb in India with alcoholic parents. The only amusement these children could find was at the nearby Asha Deep Day Centre where they could play with other kids. Prjua and Ajay were happy, but after a while, these children stopped going to the center and have never come back; their father sold both of his children for only thirty dollars and lost them forever.³

Poverty and poor living conditions often form distinctive features of societies in transition. Exhausted socio-economic resources in these circumstances create unhealthy community relations in which human trafficking mercilessly deprives people of inherent values and rights. The ruthless methods of criminal activity bring about horrible consequences that feature lives of modern-day slaves and represent the gist of the threat. Having in mind sexual exploitation and a variety of related diseases trafficking is only one of many features of multifaceted instability. Wylie suggests that: '... the root causes of the trafficking of women and children lie in insecure lives. People vulnerable to being trafficked are people whose lives have been made insecure by harsh economic conditions and state breakdown. The experience of being trafficked from start to finish involves a violation of personal security, from the initial deceptive relationship to the physical violence used to enforce compliance with exploitation. These insecurities are only compounded in the country of destination where the trafficked persons, aware of their illegal status and liability to deportation, fear both their traffickers and the state authorities...' (Wylie, 2006: 14). Human exploitation in this form brings about a threat to the material, social, and statutory security and endangers political

---

2 United nations, *The Universal declaration of Human Rights*, Available at: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

Article 3: 'Everyone has the right to life, liberty and security of person.'

3 Trafficking Stories, *Stop the Traffick*, Available at: http://www.stopthetraffik.org/downloads/trafficking_stories.pdf, p. 2

freedom as well as freedom of the community as a whole. That is why these factors which produce fear in victims of human trafficking deserve somewhat wider elaboration:

– An explanation of the material nature of insecurity points at first to the lack of means of providing material needs, low economic productivity and different forms of segregation. Economic instability could also encompass joblessness, as unemployment is indeed an influential factor in depriving humans of life privileges, of health care or welfare.

– Conditions in which women, for instance, have no opportunities others in the community enjoy persuasively illustrate social imbalance. Gender discrimination appears in employment, legal protection and education but extreme social uncertainty is a part of different sorts of cruelty such as sexual violence or domestic brutality.

– Cultural instability and societal vulnerability permeate one another through distortions of societal behavior. In some communities, common practices (in many other societies unacceptable) are pre-arranged marriages violating commonly accepted norms defining who can marry whom and when. Frequently, rigid criteria making it almost impossible for young women and even children forced into prostitution to return to normal life. Standards of reintegration in those societies do not acknowledge the right of a *desecrated soul* to become a part of the family again and that in turn only makes the circumstances worse. Hardly *measurable* is the pressure trafficked women, or what some would call slaves of sexual industry, live with.

– One of the important points (perhaps the most important) is indeed political instability creating to some extent favorable conditions for human trafficking. Some formerly communist countries in Eastern Europe during the very often turbulent transition to democracy and controversial identity reformulation were suitable settings for the contemporary slave trade.

– Moreover, emotional trauma, physical or sexual violence causes, shatters the sense of security in helpless trafficking victims. Alongside the absence of appropriate legal aid, access to law enforcement agencies or the fear of repatriation, what peculiarly affects trafficked persons is that the law in some countries does not accept testimonies of these people as reliable, but applies the so-called *corroborative evidence rule*.⁴

Goodey, emphasizing the latter type of insecurity, writes that the settings complexity gradually increased, and points out reasons for this. He suggests that frequently people suffering from modern-day slavery are unfamiliar with how to reveal a violation of their rights, exploitation or simply for different reasons they cannot report the abuse. One of the causes can be fear of

---

4 'Corroborate-to support or strengthen (a statement, opinion, idea, etc.) by fresh information or proof: Someone who saw the accident corroborated the driver's statement.' See: Longman Dictionary of English Language and Culture (1992)^{1st} ed., Longman Group UK Limited, Harlow-Essex, pp. 286

retaliation or fear of encountering traffickers who might be covertly operating within the law enforcement agencies or judicial system. Goodey further writes that these factors explain why policy may not be a match for confronting human trafficking (Goodey, 2008: 425). Women as sexual commodities are today seen in the hidden economy as an efficient means of generating profit. Many disagree on the definition of the human, but many do agree that the sexual attraction of a female figure being used in underground trade and abuse of a woman's body insult female dignity. It certainly should account for societal caution and interest, having in mind human security.

Another cause for alarm is that the sex industry permanently develops new modes of functioning thanks primarily to technological advancement. The Internet in globalization has evolved into an efficient mechanism different 'employment agencies' use to lure victims. A variety of sites offer dating, escort services, pornography and sex tourism and organized crime groups aggressively appear in conflict situations, seeing them as ideal sources of the human commodity. It brings about a mounting pressure on the values on which society rests and strengthens the feeling of being exposed to physical and emotional suffering. Illustrative is violence understood but not straightly expressed as well as one with nothing implied which involves torment and forced sexual intercourse that traffickers use as a mechanism of compliance (Kaye, 2003: 6).

TRAFFICKING IN PERSONS AND STATE SECURITY

Kaye writes that violence in the form of torture and rape is violence against the fundamentals of family existence; however, it is a much wider notion that, in particular setting and different forms, affects one of national core interests-security. What happens today is partial identifying the concept with realist theory, which defines things as they really are. Its advocates understand realism as fundamentally opposite to the idealist conception that ethical principles are either incorporated into international relations or that foreign policy solutions depend on multipartite factors diminishing the state's independence. In the main, the interests of all the state subjects are what policymakers define as lasting, necessary and shared objectives within the sovereign state structure.

The primary interest of collectivity is the very existence of the fundamental political entity, sources of material development and human values. Policy makers are highly critical and cautious about these elements of collective security. On the other hand, international relations theory defines security as a disseminating praxis whose primary determination provides a safe setting for who or what the praxis protects which is usually political community (Stem,

2005: 24). The somewhat broader definition does not say what 'secure' in this context means or what side uncertainty might come from. Nonetheless, in most cases, state security is conceived of as an attribute applied either to the source of disorder in the internal affairs of a sovereign country or determinants beyond its boundaries. Again, security perceived in this way as well as its implicit relationship to the interior structure of common objectives of the state have distinct characteristics of the theory arguing that the truth does not depend on how an individual or group explain it. In other words, realism points out how things happen irrespective of subjective observations. Contemporary realist theory preserves the gist of its original reasoning that sovereignty of the state is a guarantor of national independence and the ethics of societal unity; on the other hand, anarchists do not recognize the approach and argue that moral and political community organization are possible only in stateless societies. Conceptions appearing in philosophical debates are that the state, disorder, coercion and security are all features of international relations. In these conditions, the core unit of international relations struggles to survive, and McSweeney points to conceptions of general collective safety and mutual dependence between fundamental units in international affairs at the regional level of security. He suggests that this ideological thinking at the turn of the 20th/21st centuries questioned the traditionally understood nation-state, the moral requirement, and potential to protect its existence.

The late 1980s and fall of the Iron Curtain unequivocally showed the ground of the entity is not that stable, considering both the internal and external factors undermining its authority. McSweeney further points to some of these factors and stresses that mainly military, economic and cultural factors collide in different ways with both the state and the society; times change, but the very nature of what is likely to destabilize security does not (McSweeney, 1999: 4). Factors diminishing the role, the state wants to have, range from the illegal trade of arms, biological and even nuclear materials to drug and human trafficking. Financially supported by a global web of criminal organizations the latter does represent a grave threat to the foundations of the state. Given that these criminal networks are always behind widespread illegal commerce in weapons or drugs, and given that trafficking in persons presents a danger to the elementary principles of order and law, the state becomes indeed vulnerable in these conditions. Shelley writes that the victims of trafficking and illegal migration undermine the home security of the state as well as traffickers who along with them [victims] move different bacteria, parasites or viruses that incapacitate the unfortunate (Shelley, 2010: 66). In such psychological tension modern slavery undermines both individual and collective identity as well as social cohesion in the broadest sense of the term. Over the last ten years, humans have appeared as a very lucrative commodity and this illegal trade has spread worldwide. Most disturbing is that the percentage of toddlers as victims increases every year. It is very hard to find a country that does not

confront this problem, bearing in mind that the underground economy buys and sells more than half a million of modern-day slaves annually. Talking about proportions of the growing criminal industry and the threat it represents former US President George W. Bush warned that absence of societal action translates as a moral deficiency. Pointed to in his speech were the efforts the U.S. Federal Government make to help other countries fight human trafficking. For that purpose almost \$300 million had been provided for different programs around the world. He further said that his administration helped countries oppose exploitation, train and equip police units, and free the victims helping them so return to the society through different programs.⁵ The severity of the issue shown in this speech, be it sexual exploitation or forced labor, indicates that the threat reached the level at which every societal negligence becomes impermissible. The very nature of the crime expects governments to coordinate policies against the financial functioning of criminal networks and how trafficking gangs organize operations. It certainly involves appropriate changes in legislation which would enable law enforcement to develop more efficient strategies, data sharing, intelligence services assistance and the release of information that would help seize gangs' profit. Viewed in this light, the efforts of the international community to reach adequate measures have played a significant role. In 1997 the ministerial conference under the EU presidency adopted the Hague Declaration, which concentrated on several critical points, some of which are assisting law enforcement to combat trafficking, nuclear and chemical materials or delegating authority to the European Drugs Unit to address trafficking in human beings, as well as combat drug cartels. Struggling against an underground economy is not easy. Bringing about chaos is a favorable climate for traffickers to work in as it creates both fear in victims and societal insecurity appearing as a means of pressure.

The criminal justice system has not found its closer interpretation yet but deems it a symbol of cruelty and inhumanity used to realize doctrinal, religious, or militant goals. There have been attempts to define the *modus operandi* of the pressure as a proper counteraction to injustice or tyranny, spiritual value or unforgivable sin. On the other hand, it [the pressure] has turned into an efficient instrument against a vulnerable opponent. Trafficking in persons frequently finds fertile soil in state instability to reinforce its functioning, both structurally and financially. However, it undermines the functioning of the political entity, which perceives the threat as what endangers its existence and rightly attempts to develop the ability to oppose the risk; it is not the only prospect as trafficking in human beings is indeed understood to have different features of crime. The question which imposes itself is what these sources of danger to the security of the state have in common? In the paper on the

---

⁵ 'G. W. Bush Announces Initiatives To Combat Human Trafficking', *You Tube*, (08:48-09:09/23:48), Available from <http://www.youtube.com/watch?v=Gi9mCTxkDh8>

link between national security and human trafficking in the U.S. Glaser and Rizer write: 'It could be argued that on some level most, if not all, crimes have a negative effect on a peoples' way of life. However, there are a few crimes that are so corrosive to a society that they start to bring down the collective rather than just individuals. Indeed, the crime of murder could hardly be seen as a national security crime, yet genocide - the systematic killing of whole groups of people - certainly would be. The same is true with a single case of involuntary servitude or forced prostitution. Standing alone, these crimes do not constitute a breakdown of national security, but taken as a whole, in the context of human trafficking, these crimes indeed represent a breach of national security' (Glaser and Rizer, 2011: 75,76). It just confirms inherent similarities between social instability and different criminal networks do exist in circumstances in which the former, largely, depends on the latter procuring material means and protecting trafficking operations.

Noteworthy is the overall structure of the underground economy as a factor reinforcing, in a variety of ways, stability of trade in humans. That is really what crucially undermines the very foundations of international order. The interconnection between violence and the illegal flow of human trafficking at least partially makes up approaches focusing on nature (be it politically conflicting or societal transformation-oriented) of human groupings. Other approaches point out the importance of clarifying the pattern of the conflict, whereas the third factor appears in the study of crime. Preconditions for a close association between the political and the unlawful are global movements drawing ideas from nationalist schools of thought, racial or cultural values or spiritual tenets. They [movements] broadly emerge in the context in which collusion between trafficking and criminal networks could potentially come into being due to similar moral standards. The United Nations identify this as a very discernible and malignant tissue in which objectives of the [illegal] organization as a whole ranging from trafficking in narcotics, different materials to human trafficking for instance influence its conduct. The concept of the *unholy alliance* in the scholarly literature on international relations is what offers an insight into how global human trafficking and trans-state crime set and share objectives.

INSTEAD OF THE CONCLUSION

Trafficking in persons or modern-day slavery exists as a threat to the security of an individual, that of political entities as well as regional and international security. However, noteworthy is to mention that possible amelioration of the problem largely intertwines with how state policy treats the issue. Illegal networks of criminals force victims in this *lucrative industry*, into providing sexual services for payment, begging or forced labor. On the

one hand, traffickers reap financial benefits from the parallel economy while defying the state's authority and influence on the other. These are threats that, in different forms, endanger overall stability. Influence of the power of non-state organizations who maintain the underground trade does not weaken through opposing them as if these factors are external threats. Concepts focusing on only defense of the national need to undergo at least partial change and include individual security. As Patrick Hayden writes ignoring the safety of a person is not acceptable, and both philosophical theory and praxis should point out the importance of the concept as even the unparalleled strategies often materialize themselves through more suffering of those they protect (Hayden, 2005: 67). The issue does not solely concern agencies enforcing the law as the overall solution indeed requires analysis of the complex setting of human security apart from the state's freedom from danger. Parallel economies rob both an individual and the society of ethics and its foundational principles and modern-day slavery, in particular, denies core values that are essentially necessary for human security and that of the state. Neither of them in the current turbulent circumstances are secure; rooting out evil is pretty complex in nature, but there is no alternative.

BIBLIOGRAPHY

1. Fischer, J. R. and Green, G. (2004). 'Origins and Development of Security', *Introduction to Security*, Burlington-Massachusetts, Elsevier.
2. 'G. W. Bush Announces Initiatives To Combat Human Trafficking', *You Tube*, (08:48-09:09/23:48), Available from: <http://www.youtube.com/watch?v=Gi9mCTxkDh8>
3. Glaser, R. S. and Rizer, A. (2011). 'Breach: The National Security Implications of Human Trafficking', *Widener Law Review*, Vol. 17, Issue 1
4. Goodey, J. (2008). 'Human Trafficking: Sketchy Data and Policy Responses', *Criminology and Criminal Justice*, Vol. 8, No. 4
5. Hayden, P. (2005). 'War, Peace and the Transformation of Security', *Cosmopolitan Global Politics*, Aldershot and Burlington, Ashgate Publishing Limited.
6. Hart, J. (2009). 'What is Human Trafficking?', *Human Trafficking*, New York, The Rosen Publishing Group.
7. Kaye, M. (2003). 'Tackling Trafficking in Countries of Destination', *The Migration-Trafficking Nexus: Combating Trafficking Through the Protection of Migrants' Human Rights*, London, Anti-Slavery International.
8. Longman Dictionary of English Language and Culture (1992). 1st ed., Harlow-Essex, Longman Group UK Limited.
9. McSweeney, B. (1999). 'Introduction', *Security, Identity and Interests: A*

- Sociology of International Relations*, Cambridge, Cambridge University Press.
10. Shelley, L. (2010). 'The Diverse Consequences of Human Trafficking', *Human Trafficking: A Global Perspective*, Cambridge, Cambridge University Press.
  11. Stern, M. (2005). 'Theorizing Security and Identity', *Naming Security – Constructing Identity: 'Mayan Women' in Guatemala on the Eve of 'Peace'*, Manchester, Manchester University Press
  12. Trafficking Stories, *Stop the Traffick*, Available at: http://www.stophetraffik.org/downloads/trafficking_stories.pdf
  13. United Nations, *The Universal Declaration of Human Rights*, Available at: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
  14. Wylie, G. (2006). 'Securing States or Securing People? Human Trafficking and Security Dilemmas', *Studies: An Irish Quarterly Review*, Vol. 95, No. 377

ТРГОВИНА ЉУДИМА: ПРИЈЕТЊА ПО БЕЗБЈЕДНОСТ ДРЖАВЕ И ЉУДИ

Душко Пеулић, мр⁶

Апстракт: Студија посматра суштину трговине људима и безбједности и нуди уводно слово њихове међусобне повезаности што је заиста предуслов детаљнијег разматрања овог безбједносног проблема. Вриједно помена је такође даље рашчлањење ризика који представља однос између насиља и ропства модерног доба, имајући на уму друштво и појединца. Та неформална економија врши насиље над начелом морала и чини једно од најагресивнијих кривичних дјела. Њене су основне карактеристике психолошко и/или физичко nanoшење бола, присиљавање на кршење закона и утврђених друштвених норми, транспорт и скривање. У коначници свега овога је материјална добит, док жртва постаје Макијавелијево средство које ће та добит оправдати. Ова трговина се појављује у различитим облицима, од којих су најупечатљивији присилни рад и сексуално изабљивање, што се убраја међу најтеже облике обешчашћивања људске душе. Нажалост, општа је појава да многи (неке независне процјене помињу бројку од неколико милиона) у свијету, нарочито дјеца и жене, сваке године постану жртве ове пошасте. Међу основним узроцима

---

⁶ Email: duskop123@hotmail.com

заразе *здравог друштва* су свакако тешки животни услови и неизвјесна привредна будућност. Ако добро организована криминална мрежа или 'скривена економија' успије да наметне *правило понашања*, тиме трговина људима налази плодно тло на коме ће се развијати. Након намамљивања, жртве (касније) схватају свој положај, али се многе никад не врате породицама. Нужно је да та страшна судбина примора друштво да уради што се да урадити и помогне унесрећенима.

Кључне ријечи: Људско, држава, трговина, безбједност, кријумчарење.

**ПОРЕСКА УТАЈА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ – ОСНОВНО
КРИВИЧНО ДЕЛО ПРОТИВ ДРЖАВНИХ ФИНАНСИЈА И ПОСЕБНО
КРИВИЧНО ДЕЛО ПРОТИВ ПРИВРЕДЕ**

Доц. др Јоко Драгојловић¹

Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад

Проф. др Јелена Матијашевић-Обрадовић²

Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад

Апстракт: Пореска утаја је врста незаконите пореске евазије. О пореској утаји се најчешће говори онда када се избегава плаћање непосредних пореза. Неплаћање пореза може бити санкционисано као прекршај, привредни преступ или кривично дело. Обухват анализе у овом раду ограничен је на област незаконите евазије, и то конкретно на пореску утају као основно кривично дело против државних финансија и посебно кривично дело против привреде. У раду је при томе учињен осврт на сва релевантна питања која су у вези са пореском утајом као кривичним делом. Конкретно, учињен је осврт на појам и деликте привредног криминалитета, разлоге пореске евазије, те незакониту пореску евазију, потом на опште карактеристике кривичних дела против привреде, те на саму пореску утају, опредељујући прво, у кратким цртама, њен историјски развој, одређење у Кривичном законнику Србије, и, коначно, анализирајући праксу правосудних органа у Србији у кривичним поступцима за пореску утају. Основни разлог инкриминације пореске утаје произилази из потребе да се уставне обавезе грађана, плаћање пореза и других дажбина и обезбеђење средстава ради финансирања јавних функција обезбеде и кривичноправним нормама. Ово је нарочито битно због тога што се последице пореске утаје манифестују на свим пољима од виталног значаја за једну државу: нпр., на фискалном

---

1 Email: jokodragojlovic@gmail.com

2 Email: jela_sup@yahoo.com

плану, социјалном плану, политичком плану, итд. Значајна компонента у одговору на облике пореске утаје јесте свест, не само стручне јавности и правосудних органа већ и свих грађана, о штетности недозвољене пореске евазије уопште, нарочито пореске утаје, те последицама које свакодневно врло битно утичу на многе аспекте живота свих нас и наших потомака.

Кључне речи: привредни криминалитет, пореска евазија, пореска утаја, кривична дела против привреде, Кривични законик

УВОД

Избегавање плаћања пореза и других дажбина (пореска евазија) у значајној мери може утицати на економска, политичка, социјална и друга питања у држави. Другим речима, благовремено измирење свих обавеза прописаних пореским прописима у доброј мери доприноси функционисању државног апарата, те остваривању државних и друштвених функција.

Кршењем прописа којима се одређују пореске обавезе остварују се кажњива понашања, која могу бити лакша (те ће у конкретном случају постојати прекршајна одговорност учиниоца), а могу бити и тежа (у ком случају ће постојати кривична одговорност учиниоца). Субјекти чињења ових забрањених, кажњивих понашања могу бити и физичка и правна лица.

Пореска кривична дела – у првом реду пореска утаја, различити облици избегавања или неплаћања пореза и других дажбина, представљају стара кривична дела која су иманентна свим државама и облицима друштвене организације, од најстаријих времена до данас. Ова кривична дела су саставни део свих савремених кривично правних система који кроз прописивање кривичне одговорности и кривичних санкција за учиниоце противправних понашања покушавају заштитити најзначајнија друштвена добра и вредности (Јовашевић, 2009: 163).

Заштитни објект код ових кривичних дела су право државе и организација за обавезно социјално осигурање да наплате прописане дажбине. Наспрам овог права стоји дужност одређених физичких и правних лица да плате те дажбине. Дажбине се прописују ванкривичним прописима, што овим кривичним делима даје бланкетни карактер. За постојање ових дела потребно је да је прекршен неки пропис којим је уведена обавеза плаћања пореза, доприноса или неке друге дажбине (Кулић и Милошевић, 2011: 322–323).

За пореска кривична дела увек су биле прописиване строге санкције. Ова кривична дела спадају у ред оних ретких случајева где законодавац

изричито прописује обавезно изрицање новчане казне уз казну затвора, чиме је посебно наглашена њихова лукративна природа (Кулић и Милошевић, 2011: 323).

Различити облици пореске евазије (у првом реду пореска утаја), као ванвременски проблеми друштвене заједнице, те врло изражени, по структури све тежи, а по пољу примене све заступљенији појавни облици привредног криминалитета, увек су актуелни за теоријску елаборацију и анализу одређених релевантних питања. У раду ће детаљније бити речи о пореској утаји, као примарном, најпознатијем и врло заступљеном облику пореске евазије.

КРАТАК ДИСКУРС О ПОЈМУ И ДЕЛИКТИМА ПРИВРЕДНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Свако истраживање и изучавање неке појаве подразумева дефинисање њеног појма. У теорији не постоји јединствено мишљење о појму привредног криминалитета. Једна од најчешће цитираних дефиниција привредног криминалитета потиче од Едвина Садерленда (*Edwina Sutherland*), председника америчког социолошког удружења, који у свом обраћању овом удружењу 1939. године за привредни криминалитет употребљава термин криминалитет „белог оковратника“ (*white collar crime*). Садерленд дефинише ову појаву као „криминал који се јавља у области привредног пословања“. Он истиче да су његове основне форме испољавања најчешће у машинацијама у вези са купопродајом разних акција, лажним исказивањем стања и пословања појединих корпорација, лажним рекламирањем робе, подмићивањем пословних партнера и државних чиновника ради остварања повољних пословних аранжмана, ненаменским трошењем средстава, пореским утајама и сл. (Sutherland, 1940).

Како је Бокс (Вох) опазио, „теоретичари могу бити у стању да нацртају оштре концепцијске појмове везе између мафије и организованог криминала, корпорацијског криминала и политичке корупције, али у стварном животу ови појмови су тако испреплетани да није лако видети где се „лоши момци“ завршавају и где „добри почињу“ (Вох, 1981).

И у домаћој литератури не постоји јединствен став о томе како би се уобличио једна комплетна и садржински адекватна дефиниција привредног криминалитета.

Неки аутори праве разлику између садржаја појмова економског и привредног криминалитета, јер се као основ разлике узима природа друштвених односа према којима економски криминалитет настаје, тј. у самим економским односима и процесима (производња, расподела,

размена и потрошња). Наиме, они сматрају да је привредни криминалитет шири појам од економског криминалитета, јер привредни криминалитет обухвата економски криминалитет и кривична дела против службене дужности у привреди (није искључен имовински криминалитет у привреди (Пихлер, 1993).

Игњатовић сматра да има оправдања за поистовећивање термина криминалитет „белог оковратника“ и „криминалитет корпорација“, јер се и једна и друга дела врше у истим областима, на сродан начин, жртве су или сви грађани или организација која запошљава преступника, или друга, конкурентска фирма. Врше их иста лица, при чему је код криминалитета „белог оковратника“ схваћеног у ужем смислу, само јаче изражен лични користољубиви мотив. Са ова два термина углавном се исцрпљује област коју ми називамо привредним криминалитетом (Игњатовић, 1998: 212).

Без обзира на различите приступе у дефинисању привредног криминалитета као општег појма, неспорно је да постоји знатан број појавних облика привредног криминалитета, све сложенијих по структури и све опаснијих на пољу примене.

Облици криминалитета против привреде и економског система обухватају кривична дела која су усмерена против привредне делатности и економског система. Облици криминалитета у овој области познати су по способности да се могу прилагођавати конкретним друштвено-економским и политичким условима, тако да они доживљавају извесне трансформације, а јављају се и нови облици криминалитета. Обухватају она дела која се јављају у области индустрије и производње, грађевинарства и урбанизма, трговине (куповина и продаја), спољнотрговинског промета (увоз и извоз), као и кривична дела која су везана за процес својинске трансформације. Дакле, ова кривична дела испољавају се у различитим привредним гранама, у зависности од степена доминантности и развијености дате привредне гране (Шикман и Домузин, 2013: 6–7).

Типични деликти привредног криминалитета су: фалсификовање новца, пореска утаја, кријумчарење, прање новца, проузроковање стечаја, недозвољена трговина, проневера, примање мита, давање мита, фалсификовање исправе и слично (Ђукић, 2016: 173). Дакле, у област привредног криминалитета спадају претежно кривична дела против привреде и кривична дела против службене дужности.

РАЗЛОЗИ ПОРЕСКЕ ЕВАЗИЈЕ

Данас фискални систем Републике Србије чине две врсте јавних прихода. То су: 1) порези (јавни приходи које наплаћује Пореска управа) и 2) споредна пореска давања (у које спадају новчане казне, камате по

основу доспелог, а неплаћеног пореза и трошкови принудне наплате пореза). Поред пореза, систем јавних прихода чине и таксе и накнаде. Дакле, у Републици Србији данас се систем јавних прихода заснива практично на фискалном систему чији су основни извори прихода: порези, таксе, накнаде и доприноси. Међу свим изворима јавних прихода, највећи значај и улогу имају порези. Они практично представљају и највећи део јавних прихода (чине чак 95% републичког буџета). То значи да је порески систем и најзначајнији и најразвијенији и најразуђенији део фискалног система наше земље (Јовашевић, 2009: 160–161).

Етимолошки посматрано, порекло речи „евазија“ је латинска реч *evaddere*, што значи избежавати. У пореској терминологији, овим појмом означавају се различити начини избегавања плаћања пореза. Избегавање плаћање пореза иманентно је свим друштвеним епохама, свим државама и системима. То је ванвременска појава чији су узроци углавном економске, мада добрим делом и психолошке природе.

Плаћање пореза код обвезника изазива смањење економске снаге, погоршање његовог материјалног статуса. То негативно деловање пореза, код пореског обвезника изазива отпор плаћању пореза (Милошевић, 2006: 62). На појаву ових кривичних дела у знатној мери утиче став о правичном распореду пореског терета између различитих обвезника. Немогуће је некога опорезовати а да буде задовољан, али осећање да је порез неправично расподељен доприноси повећању отпора према његовом плаћању (Поповић, 1997: 451).

Отпор плаћању пореза резултат је многих фактора. Елементи који утичу на интензитет отпора плаћању пореза су:

а) висина пореског оптерећења – раст пореске стопе доводи до раста пореских прихода. Међутим, раст пореске стопе има границе. Након извесног нивоа, даљи раст пореске стопе не доводи до раста пореских прихода, напротив, може доћи до пада пореских прихода, јер је отпор плаћању пореза све виши и израженији (Лаферова крива);

б) намена трошења средстава прикупљених порезом – уколико је циљ опорезивања познат, односно опште прихватљив и порески обвезнику у њему види свој интерес, отпор плаћању пореза биће мањи или ће изостати. Међутим, уколико је намена пореза по мишљењу пореског обвезника неприхватљива или непотребна, отпор плаћању пореза биће израженији;

в) пореског облика – отпор је много већи код директних, него код индиректних пореза. Код индиректних пореза, порески терет је садржан у цени производа и услуга. Обвезник купујући производе и услуге није свестан да плаћајући одређени новчани износ за купљену робу, истовремено подмирује и пореску обавезу. Обвезник понекад зна да купујући робу плаћа и порез, али он тада (моментом куповине) није свестан висине пореског оптерећења;

г) перцепције јавности да ли је порески систем правичан или није – уколико је став јавности према опорезивању позитиван са јасно израженом осудом према лицима која не извршавају своју обавезу плаћања пореза, отпор опорезивању биће мање изражен (Милошевић, 2006: 62-63).

Према мишљењу појединих аутора, пореска евазија, зависи од много фактора који могу бити: објективног карактера (независни од пореског обвезника) и/или субјективног карактера (везани за личност пореског обвезника), а у зависности од тога да ли су у односу на пореског обвезника дати споља или су саставни део његове личности.

У факторе који утичу на пореску евазију, а који су објективног карактера, спадају: укупно економско стање, присуство сиве економије, намена прикупљених пореза, једнакост у третирању пореских обвезника, висина пореских оптерећења и стабилност пореских стопа. У факторе који утичу на пореску евазију, а који су пак субјективног карактера, спадају: висина пореског оптерећења, образовна структура становништва, порески морал, развијеност свести припадности одређеној држави, те пореска дисциплина пореских обвезника приликом извршавања грађанске дужности (Обрадовић, 2011: 21).

Незаконита пореска евазија

У пореском праву постоје две врсте евазије: законита или дозвољена и незаконита или недозвољена. За разлику од законите евазије која махом постоји када се користе празнине у пореским законима, код незаконите евазије порески обвезник избегава пореске обавезе кршећи позитивне законске одредбе.

Незаконита пореска евазија представља појаву која има разноврсне последице, пре свега у фискалном смислу, јер у буџет пристиже мање средства него што је планирано, тако и у социјалном, те политичком смислу. Недозвољено избегавање плаћања пореза, због ефеката које производи, обавезно за собом повлачи и одговарајућу реакцију – било са моралног, било са правног аспекта.

Бежање од обавеза плаћања фискалног терета често подразумева и незаконито понашање њихових носилаца. Ако порески обвезник избегавајући плаћање пореза дође у сукоб са правним прописима, говори се о незаконитој или о недопуштеној пореској евазији. Недозвољена пореска евазија се састоји у свесном и жељеном настојању да се умањи или сасвим избегне извршење постојеће пореске обавезе (Петровић, 1982: 27–28).

Другим речима, „незаконита пореска евазија обухвата поступке пореског обвезника усмерене на избегавање плаћања пореза којима се

крши закон. Ти се поступци свде било на сам чин неплаћања пореза (у потпуности или делимично), било на пропуштање да се поступи у складу са захтевима из пореског управног односа, који су пореском обвезнику наметнути да би се обезбедило да главна пореска обавеза буде испуњена (да поднесе пореску пријаву, да уредно води пословне књиге, да допусти пореску контролу и др.)“ (Поповић, 1997: 452).

Последице (незаконите) евазије пореза су како неповољни фискални ефекти тако и реперкусије на економско-политичком и социјално-политичком плану. Ширење ове појаве покреће питање економске правде и једнакости, економске политике и привредне ефикасности. Евазија пореза у знатној мери утиче на слабење економске основе друштва, што условљава социјалне разлике које изазивају велико незадовољство грађана, доводе до одређених социјалних напетости и ремете међуљудске односе. У данашње време ствара се слој тзв. новокомпонованих бизнисмена. Њихово богаћење често има корен у евазији пореза (Милошевић, 2006: 73–74).

Полазећи од врсте пореза чије се плаћање избегава, незаконита пореска евазија се дели на дефраудацију (пореску утају) и контрабанду (кријумчарење). При томе, о дефраудацији најчешће говоримо онда када се избегава плаћање непосредних пореза (порез на доходак и порез на имовину) (Милошевић, 2006: 67–68). Неплаћање пореза може бити санкционисано као прекршај, привредни преступ или кривично дело.

Обухват анализе у овом раду ограничен на област незаконите евазије, и то конкретно на пореску утају као основно кривично дело против државних финансија и посебно кривично дело против привреде. Пре него што се приступи анализи кривичног дела пореска утаја, предвиђеног чл. 229 Кривичног законика Србије, неопходно је истаћи неколико битних напомена, везаних за групу кривичних дела којој кривично дело пореска утаја и припада. Реч је о кривичним делима против привреде, предвиђеним у глави XXII посебног дела Кривичног законика.

ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ПРИВРЕДЕ

Кривична дела која спадају у групу кривичних дела против привреде, предвиђених главом XXII посебног дела Кривичног законика Србије (у даљем тексту: КЗ – *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, ... 108/2014) јесу делатности, односно активности, или пак радње, које су усмерене на напад и/или угрожавање привреде као основне друштвене делатности, која у ужем смислу обухвата производњу и расподелу производа, док у ширем смислу обухвата све врсте делатности и услуга које омогућавају испуњење свих човекових потреба.

Чл. 82, ст. 1 и 2 Устава Републике Србије (у даљем тексту: Устав – *Службени гласник РС*, бр. 98/2006) одређено је да економско уређење у Републици Србији почива на тржишној привреди, отвореном и слободном тржишту, слободи предузетништва, самосталности привредних субјеката и равноправности приватне и других облика својине. Република Србија је јединствено привредно подручје са јединственим тржиштем роба, рада, капитала и услуга. Поред реченог, чл. 84, ст. 1 и 2 Устава одређено је да сви имају једнак правни положај на тржишту. Забрањени су акти којима се, супротно закону, ограничава слободна конкуренција, стварањем или злоупотребом монополског или доминантног положаја. Коначно, а најбитније за тему рада јесте одређење чл. 91 Устава, које гласи – средства из којих се финансирају надлежности Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе обезбеђују се из пореза и других прихода утврђених законом. Обавеза плаћања пореза и других дажбина је општа и заснива се на економској моћи обвезника.

С обзиром на своју природу, кривична дела против привреде се могу поделити на: 1) општа кривична дела против привреде и 2) посебна кривична дела против привреде.

Општа кривична дела против привреде могу да се изврше у свакој, односно било којој грани привреде. По том критеријуму, овде спадају следећа кривична дела: 1) злоупотреба монополистичког положаја, 2) злоупотреба положаја одговорног лица, 3) злоупотреба у вези са јавном набавком, 4) проузроковање стечаја, 5) проузроковање лажног стечаја, 6) злоупотреба овлашћења у привреди, 8) нарушавање пословног угледа и кредитне способности, 9) одавање пословне тајне (Чејовић и Кулић, 2014: 464).

Посебна кривична дела против привреде могу да се изврше само у одређеним гранама привреде. Ова кривична дела се, с обзиром на тај критеријум, могу поделити на следеће подгрупе: а) *кривична дела у вези са производњом и трговином*, где спадају: 1) кријумчарење, 2) неовлашћена употреба туђег пословног имена и друге посебне ознаке робе или услуга, 3) недозвољена производња, 4) недозвољена трговина, и 5) обманљивање купаца, и б) *кривична дела против државних финансија*, где спадају: 1) фалсификовање новца, 2) фалсификовање хартија од вредности, 3) фалсификовање и злоупотреба платних картица, 4.ж) фалсификовање знакова за вредност, 5) прављење, набављање и давање другом средства за фалсификовање, 6) издавање чека и коришћење платних картица без покрића, 7) пореска утаја, 8) неуплаћивање пореза по одбитку, 9) прање новца, 10) онемогућавање вршења контроле, 11) фалсификовање знакова, односно државних жигова за обележавање робе, мерила и предмета од драгоцених метала (Чејовић и Кулић, 2014: 464).

ПОРЕСКА УТАЈА – ИСТОРИЈСКИ ОСВРТ

На подручју Србије, од деветог до једанаестог века, постојали су прецизно утврђени системи за утврђивање и наплату пореза и јавних дажбина. То је, иначе, период феудализације византијске државе (913–1139). Као најзначајнији писани правни извор на овом подручју истиче се Душанов законик који је донет на Саборима 1349. и 1354. године. О значају овог законика говори и чињеница да је он донет скоро два века пре немачког законика *Constitutio Criminalis Carolina* из 1543. године, који је регулисао кривична дела пореске утаје и неплаћања пореза (Поповић, 2012: 620). Наиме, Душановим закоником је било уређено питање плаћања царског дохотка – соћа, и предвиђено кажњавање за недавање царских дажбина које су били дужни да дају сваки кмет, мерох и властелин, које су доспевале за Митровдан и Божић. Срби су за време турске владавине плаћали „арач порезу и остале дације“. Између осталог, један од разлога српске револуције 1804. године било је питање убирања и плаћања данка у име српске самоуправе централној турској власти у Цариграду преко српске кнежевске самоуправе, уместо директно преко турских харачлија. Већ 1860. године Србија је донела самостални Казнитељски законик (Карличић, 2015: 96). Донекле права кривичноправна заштита фискалног система, пореза и јавних давања установљава се тек 1884. године када је донет посебан Закон о непосредном порезу Србије. Овај закон први пут, поред установљавања врсте пореза, обвезника, времена доспелости и начина прикупљања пореза, регулише и кажњавање за непоштовање ових законских одредби (у чл. 84) (Анђелковић и Јовашевић, 2006: 145).

Кривично дело под називом пореска утаја први пут је инкриминисано у нашем кривичном законодавству 1959. године, када је новелиран савезни Кривични законик из 1951. године, тако што је употпуњена одредба чл. 235, којом је било инкриминисано кривично дело давања лажних података у погледу пореза, при чему је кривично дело добило данашњи назив – пореска утаја. Током 1962. године допуњен је Кривични законик, када су извршене извесне измене у инкриминацији овог кривичног дела. У Кривичном закону Србије из 1977. године ово дело било је регулисано у чл. 154. Изменом Кривичног закона Србије из 1989. године извршена је незнатна измена законске формулације овог кривичног дела. У Закону о пореском поступку и пореској администрацији из 2002. године било је инкриминисано кривично дело избегавања плаћања пореза (чл. 172). Почетком примене овог закона престала је да важи одредба чл. 154 Кривичног закона којом је било уређено кривично дело пореске утаје. Ступањем на снагу Кривичног законика из 2005. године престала је да важи одредба чл. 172 Закона о пореском поступку

и пореској администрацији, којом је било инкриминисано кривично дело избегавања плаћања пореза, јер је у Законику прописано кривично дело пореске утаје. Тако се нормирање овог института поново преселило у домен кривичног законодавства (Кулић и Милошевић, 2011: 322).

ПОРЕСКА УТАЈА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ СРБИЈЕ

Чл. 229 КЗ прописује:

1) Ко у намери да потпуно или делимично избегне плаћање пореза, доприноса или других прописаних дажбина, даје лажне податке о законито стеченим приходима, о предметима или другим чињеницама које су од утицаја на утврђивање оваквих обавеза или ко у истој намери, у случају обавезне пријаве, не пријави законито стечени приход, односно предмете или друге чињенице које су од утицаја на утврђивање оваквих обавеза или ко у истој намери на други начин прикрива податке који се односе на утврђивање наведених обавеза, а износ обавезе чије се плаћање избегава прелази стопедесет хиљада динара, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

(2) Ако износ обавезе из ст. 1 овог члана чије се плаћање избегава прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година и новчаном казном.

(3) Ако износ обавезе из ст. 1 овог члана чије се плаћање избегава прелази седам милиона и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година и новчаном казном.

Анализом наведених одредби чл. 229 КЗ-а се може закључити да „основна обележја кривичног дела пореске утаје су: сложена природа у погледу инкриминације – бланкетни карактер диспозиције и објективни услов инкриминације, а у погледу објекта кривичноправне заштите – алтернативно прописане радње извршења (Карличић, 2015: 97).

Пореска утаја је дело *sui generis*, мада га у теорији неки сматрају и као посебан случај преваре. Ипак, распрострањеније је гледиште да је ово кривично дело лакше од преваре, тј. од преварног оштећења појединаца (Стојановић и Перић, 2007: 173). Спорно је схватање да је ово дело лакше од преваре, тј. од преварног оштећења појединца. Радња кривичног дела је преварна делатност која се врши у одређеној намери, намери потпуног или делимичног избегавања плаћања пореза, доприноса или других прописаних дажбина. Кривично дело се може извршити само са директним умишљајем и намером потпуног или делимичног избегавања плаћања пореза и прописаних дажбина (Карличић, 2015: 97). Умишљај извршиоца дакле, подразумева највиши степен свести и воље, при чему је представа о последици била један од мотива одлуке да се дело изврши.

Пореска утаја је, како је већ наведено, основно кривично дело против државних финансија, јер је законом одређен заштитни објект код овог кривичног дела заправо фискални систем, систем јавних прихода, а он чини основу привредно-економског система сваке земље. За разлику од заштитног објекта, објект радње, односно објект према коме је управљена радња кривичног дела је алтернативно одређен, те он може бити порез, допринос или друга прописана дажбина која представља јавни приход.

Ratio legis инкриминације пореске утаје произилази из потребе да се уставне обавезе грађана, плаћање пореза и других дажбина и обезбеђење средстава ради финансирања јавних функција обезбеде и кривичноправним нормама (Карличић, 2015: 97).

Из законског одређење се може видети да кривично дело пореска утаја има основни и два тежа облика.

Радња дела је алтернативно постављена, што упућује на чињеницу да је довољно извршење било које прописане радње да би кривично дело постојало. Радња кривичног дела се, у својој основи, испољава као радња чињења или као радња нечињења. С тим у вези, законодавац је предвидео да се кривично дело пореска утаја може извршити: а) давањем лажних података о законито стеченим приходима, о предметима или другим чињеницама (у ком случају постоји радња чињења – *delicta comissiva*); б) непријављивањем законито стечених прихода, односно предмета или других чињеница (у ком случају постоји радња нечињења – *delicta omissiva*) или в) на други начин, прикривањем података који се односе на утврђивање пореза, доприноса или других прописаних дажбина (у ком случају може постојати и радња чињења и радња нечињења).

У домену давања лажних података суштина је да се законито стечени приходи, предмети или друге чињенице неистинито и нетачно приказују у односу на фактичко стање, али увек уз услов да се ради о законито стеченој имовини. Поједностављено, приходи се приказују у мањим износима од фактичких, предмети који су стечени приказују се у мањој вредности или мањем обиму, приказују се већи расходи од стварних или се неистинито и нетачно приказују друге чињенице и подаци који су од значаја за утврђивање висине пореза или других законских доприноса. Ова законска одредница увек се везује за период у коме лице подлеже опорезивању (Поповић, 2012: 623). Овом радњом кривичног дела извршилац формално поступа по законској обавези да пореском органу пријави чињенице релевантне за утврђивање његове обавезе плаћања пореза, доприноса или друге прописане дажбине, али ову обавезу не испуњава у материјалном смислу, јер порески орган доводи у заблуду у погледу висине основице за утврђивање обавезе, чинећи то лажним приказивањем чињеница, што овом делу даје карактер посебног облика преваре (Лазаревић, 1988: 425).

Непријављивању законито стеченог прихода, предмета односно чињеница које су од утицаја на утврђивање пореза постоји када лице које има законити приход или законито стекне предмет опорезивања не поднесе пореску пријаву, а обавезан је на то, или у поднету пријаву не унесе неки од извора прихода који улази у основ за опорезивање или не назначи његову висину. Према врсти радње, ово дело се може извршити на два начина. Први начин је пропуштање да се благовремено поднесе пореска пријава о стеченим приходима и предметима или другим чињеницама које су од значаја за утврђивање висине пореске обавезе од стране лица које је, по закону или подзаконским прописима, то обавезно да учини. Други облик је пропуштање да се у благовремену пореску пријаву унесе неки од извора прихода или њихова висина (Поповић, 2012: 624).

Трећа алтернативна радња дела – прикривање података који се односе на утврђивање пореза, доприноса или других прописаних дажбина, обухвата све остале активности којима се избегава пореска обавеза.

Да би био испуњен услов за постојање пореске утаје неопходно је да су приходи или предмети стечени на законит начин, што је законодавац навео при формулисању овог кривичног дела. Незаконито стечени приходи или предмети не могу се опорезивати, пошто лица која незаконито стичу приходе или прибављају предмете подлежу кажњавању и одузимању таквих прихода, односно предмета. Опорезивање оваквих прихода, односно предмета, значило би одобравање незаконитог основа њиховог стицања. Према томе, неће постојати кривично дело пореске утаје ако се не пријаве приходи стечени неком деликтном активношћу – кривичним делом, привредним преступом или прекршајем. Када би постојала обавеза на подношење пријаве о приходима и предметима стеченим на незаконит начин, то би значило да постоји обавеза самопријављивања за учињену деликтну радњу (Кулић и Милошевић, 2011: 327).

Кодовог кривичног дела прописан је објективни услов инкриминације (Чејовић и Кулић, 2014: 468). Наиме, да би постојало ово кривично дело потребно је да износ дажбина чије се плаћање избегава прелази износ од стопедесет хиљада динара. Како Кулић и Милошевић наводе, „објективни услов инкриминације не треба да буде обухваћен умишљајем учиниоца, већ код њега мора постојати намера избегавања плаћања прописаних дажбина, али он не мора бити свестан висине износа који се избегава. Међутим, учинилац мора бити свестан да избегава плаћање дажбине у износу који није безначајан“ (Кулић и Милошевић, 2011: 328).

Наведени новчани износ не представља обележје овог кривичног дела, већ само услов за његово постојање и за разграничење од пореских прекршаја (Кулић и Милошевић, 2011: 328).

Извршилац пореске утаје у основи је порески обвезник. Шире посматрано, а у складу са законским одређењем, извршилац може бити свако ко у намери да потпуно или делимично избегне плаћање пореза, доприноса или других прописаних дажбина, даје лажне податке о законито стеченим приходима, о предметима или другим чињеницама које су од утицаја на утврђивање оваквих обавеза или ко у истој намери, у случају обавезне пријаве, не пријави законито стечени приход, односно предмете или друге чињенице које су од утицаја на утврђивање оваквих обавеза или ко у истој намери на други начин прикрива податке који се односе на утврђивање наведених обавеза, имајући у виду објективни услов инкриминације.

У складу са одредбама чл. 12 Закона о пореском поступку и пореској администрацији Србије (*Службени гласник РС*, бр. 80/2002, ... 108/2016), порески обвезник је порески дужник који је обавезан да плати порез, односно споредно пореско давање. Други порески дужници су: 1) порески јемац који одговара за плаћање обвезниковог пореског дуга, за случај да порески обвезник тај дуг не плати о доспелости; 2) исплатилац прихода пореском обвезнику који је дужан да обрачуна и по одбитку плати прописани порез на тај приход, у име и за рачун пореског обвезника, на одговарајући уплатни рачун; 3) порески посредник који је дужан да са рачуна пореског дужника (пореског обвезника или пореског плаца) на основу њиховог налога за пренос средстава обустави и по одбитку уплати утврђени порез, у своје име, а за рачун пореског обвезника, односно пореског плаца, на одговарајући уплатни рачун; 4) остала правна и физичка лица која дугују какву радњу из порескоправног односа. Чл. 15 истог закона одређено је да законски заступници физичких лица (родитељи малолетног лица, старалац пословно неспособног штићеника и др.) и правних лица (физичко лице које је као такво уписано у прописани регистар), као и пословођа предузетника и привремени старалац заоставштине, испуњавају пореске обавезе лица која заступају. Ако предузетник нема пословођу, односно ако није постављен привремени старалац на заоставштини, пореске обавезе испуњава предузетник, односно наследници као солидарни порески дужници.

Судска пракса у Србији познаје и случајеве када је извршилац овог дела лице које под туђим именом обавља пословну делатност која га на тај начин обавезује на подношење пореске пријаве или се ради о тајном ортаку радње који је, у заједничком договору са сувласником, саставио и поднео лажну пореску пријаву (Кулић, 1999: 138).

Кривично дело пореска утаја има и два квалификована облика. Први квалификовани облик се односи на ситуацију да износ обавезе чије се плаћање избегава прелази милион и петсто хиљада динара. Други квалификовани облик се односи на ситуацију да износ обавезе чије се плаћање избегава прелази седам милиона и петсто хиљада динара.

Разлика између основног и квалификованих облика састоји само у висини износа прописане дажбине чије се плаћање избегава. Сви облици садрже идентична законска обележја, што значи да квалификовани облици нису дела. Као и код основног облика овог кривичног дела, тако ни за постојање квалификованих облика није неопходно да је учинилац успео у својој намери да довођењем у заблуду пореског органа избегне утврђивање своје обавезе преко наведених износа (Кулић и Милошевић, 2011: 332–333).

Кривично дело Пореска утаја извршено је самим подношењем пријаве с лажним подацима, односно протеком рока за подношење пријаве или у моменту прикривања података који се односе на утврђивање прописаних дажбина на други начин. Последица овог кривичног дела пак настаје у моменту извршења било које алтернативно постављене радње дела.

Последице пореске утаје се састоје у угрожавању буџета и организација за обавезно социјално осигурање којима припадају прописане дажбине (Кулић и Милошевић, 2011: 329). Последице дела се манифестују на пољима од виталног значаја за једну државу: нпр. на фискалном плану (стварање буџетског дефицита), социјалном плану (са једне стране, нови порески намети, или већи постојећи порези могу довести до социјалних немира, док се са друге стране обвезници који се баве утајом пореза могу неосновано богатити, те тиме, на посредан начин, условити и/или поспешити социјалне разлике), политичком плану, итд.

ПРАКСА ПРАВОСУДНИХ ОРГАНА У СРБИЈИ У КРИВИЧНИМ ПОСТУПЦИМА ЗА ДЕЛО ПОРЕСКА УТАЈА

У циљу стицања што боље слике о броју пријављених пунолетних лица и донетих осуђујућих пресуда за кривично дело пореска утаја, нарочито ако се има у виду укупан број пријављених пунолетних лица и донетих осуђујућих пресуда за целу групу кривичних дела против привреде на нивоу Републике Србије, неопходно је консултовати релевантне квантитативне податке Републичког завода за статистику.

Број пријављених пунолетних лица и донетих осуђујућих пресуда за кривично дело Пореска утаја у периоду од 2012–2015. године, са компаративним прегледом у односу на број пријављених пунолетних лица и донетих осуђујућих пресуда за целу групу кривичних дела против привреде, те укупан скор за сва кривична дела на простору Републике Србије табеларно су приказани у наставку.

Табела бр. 1. Број пријављених пунолетних лица за кривично дело Пореска утаја, кривична дела против привреде и укупно за сва кривична дела на простору Републике Србије у периоду од 2012–2015. године

Кривична дела	2012. година	2013. година	2014. година	2015. година
Укупно – за сва кривична дела на простору Републике Србије	92.879	91.411	92.600	108.759
Кривична дела против привреде	3.221	3.397	3.347	3.526
Пореска утаја	1.132	1.051	712	715

Извор: Републички завод за статистику, 2013: 2–9; Републички завод за статистику, 2014: 3–9; Републички завод за статистику, 2015: 3–9; Републички завод за статистику, 2016: 3–9.

Табела бр. 2. Број осуђених пунолетних лица за кривично дело пореска утаја, кривична дела против привреде и укупно за сва кривична дела на простору Републике Србије у периоду од 2012–2015. године

Кривична дела	2012. година	2013. година	2014. година	2015. година
Укупно – за сва кривична дела на простору Републике Србије	31.322	32.241	35.376	33.189
Кривична дела против привреде	932	1.169	1.543	1.609
Пореска утаја	246	290	400	449

Републички завод за статистику, 2013: 2–9; Републички завод за статистику, 2014: 3–9; Републички завод за статистику, 2015: 3–9; Републички завод за статистику, 2016: 3–9.

ЗАКЉУЧАК

Колики је друштвени значај пореске евазије видљиво је на примеру пореза на имовину. Од 2006. године, када општине саме убирају овај порез, изгубљен је еквивалент од 250 најсавременијих школа и вртића или 10.000 километара локалних путева или 125 најсавременијих домова здравља (Карличић, 2015: 104).

Пореска утаја, као један од најзначајнијих облика (недозвољене) пореске евазије, представља основно фискално кривично дело у

савременом законодавству, из групе кривичних дела против привреде, о чијим је облицима и карактеристикама, историјском развоју, законским решењима, те пракси правосудних органа, детаљно било речи у раду.

Уколико се упореде подаци броја пријављених пунолетних лица за пореску утају, за кривична дела против привреде уопште и укупан број пријављених лица за сва кривична дела на простору Републике Србије у периоду од 2012–2015. године, уочава се сразмерно повећање, по годинама, броја пријављених пунолетних лица за кривична дела против привреде и укупан број пријављених лица за сва кривична дела на простору Републике Србије, али и сразмерно смањење броја пријављених пунолетних лица, по годинама, за саму пореску утају, као појединачно кривично дело. Дакле, супротно очекивању, број пријављених пунолетних лица за пореску утају у 2015. години износи 715, док је у 2012. години износио 1.132.

Уколико се пак упореде подаци броја осуђених пунолетних лица за пореску утају, за кривична дела против привреде уопште и укупан број осуђених пунолетних лица за сва кривична дела на простору Републике Србије у периоду од 2012–2015. године, уочава се сразмерно повећање, по годинама, броја осуђених пунолетних лица за пореску утају, за кривична дела против привреде уопште и за укупан број осуђених пунолетних лица за сва кривична дела на простору Републике Србије. Па тако, број осуђених пунолетних лица за пореску утају у 2015. години износи 449, док је у 2012. години износио 246.

Однос броја пријављених и осуђених пунолетних лица за пореску утају, по годинама, указује на позитивну тенденцију сразмерног раста броја осуђених пунолетних лица за пореску утају у односу на број пријављених пунолетних лица. Према наведеним подацима се може видети да је у 2012. години број пријављених пунолетних лица за пореску утају износио 1.132, а број осуђених пунолетних лица свега 246, док у 2015. години број пријављених пунолетних лица за пореску утају износи 715, док је број осуђених пунолетних лица 449.

Претходно наведени подаци свакако указују на две врло битне чињенице.

Наиме, могућности за примену свих појавних облика пореске утаје су веома велике, док су последице врло тешке, често теже и опсежније него што се на први поглед може претпоставити. У таквим приликама, непоходно је константно пратити развој нових могућности за примену пореске утаје, те развој постојећих облика и манифестација. Једино на такав начин (а у том домену и теоријска разматрања дају значајан допринос) пракса може дати донекле адекватан одговор на овај врло изражени проблем сваког система, без обзира на степен развоја, уређење и организацију.

Са друге стране, значајна компонента у одговору на облике пореске утаје јесте свест, не само стручне јавности и правосудних органа, већ

и свих грађана, о штетности недозвољене пореске евазије уопште, нарочито пореске утаје, те последицама које свакодневно врло битно утичу на многе аспекте живота свих нас и наших потомака.

ЛИТЕРАТУРА

1. Анђелковић, М.; Јовашевић, Д. (2006). *Избегавање плаћања пореза (фискални и кривично-правни аспект)*, Ниш: Центар за публикације Правног факултета.
2. Vox, S. (1981). *Deviance, Reality and Society, 2nd ed.*, London: Holt, Rinehart and Ninston.
3. Ђукић, С. (2016). Анализа кривичних дела привредног криминалитета у Србији и деликти корупције у привреди, *Војно дело*, 5/2016, 169-191.
4. Закон о пореском поступку и пореској администрацији, *Службени гласник РС*, бр. 80/2002, 84/2002 - испр., 23/2003 - испр., 70/2003, 55/2004, 61/2005, 85/2005 - др. закон, 62/2006 - др. закон, 63/2006 - испр. др. закона, 61/2007, 20/2009, 72/2009 - др. закон, 53/2010, 101/2011, 2/2012 - испр., 93/2012, 47/2013, 108/2013, 68/2014, 105/2014, 91/2015 - аутентично тумачење, 112/2015, 15/2016 и 108/2016.
5. Игњатовић, Ђ. (1998). Криминологија, Београд: Номос.
6. Јовашевић, Д. (2009). Пореска утаја у упоредном кривичном законодавству, *Страни правни живот*, 53, 2/2009, 159-188.
7. Карличић, М. (2015). Осврт на кривично дело пореска утаја, *Тужилачка реч*, 28/2015, 95-107.
8. Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014.
9. Кулић, М.; Милошевић, Г. (2011). Однос кривичних дела пореске утаје и неуплаћивања пореза по одбитку у српском кривичном праву, *Анали Правног факултета у Београду*, LIX, 2/2011, 321–343.
10. Кулић, М. (1999). *Пореска утаја и кријумчарење*, Београд: БМГ Београд.
11. Лазаревић, Љ. (1988). *Кривично дело пореске утаје*, Београд: Опорезивање и пореско право.
12. Милошевић, Г. (2006). Евазија пореза, *НБП – журнал за криминалистику и право*, XI, 2/2006, 61–77.
13. Обрадовић, С. (2011). *Привредни криминалитет – детекција и сузбијање*, Београд: Универзитет Сингидунум.
14. Петровић, М. (1982). *Финансије и финансијско право*, Осијек.
15. Пихлер, С. (1993). Ка савременој концепцији економског криминалитета. У *Актуелни проблеми сузбијања криминалитета*.

- Институт за социолошка и криминолошка истраживања, Београд, 35 – 38.
16. Поповић, Д. (1997). *Наука о порезима и пореско право*, Будимпешта: СОЛРП и Београд: Савремена администрација.
  17. Поповић, И. (2012). Пореска утаја у нашем праву, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, LXII, 619-636.
  18. Републички завод за статистику (2013). *Саопштење – статистика правосуђа*, LXIII, 199/2013.
  19. Републички завод за статистику (2014). *Саопштење – статистика правосуђа*, LXIV, 191/2014.
  20. Републички завод за статистику (2015). *Саопштење – статистика правосуђа*, LXV, 192/2015.
  21. Републички завод за статистику (2016). *Саопштење – статистика правосуђа*, LXVI, 189/2016.
  22. Стојановић, З.; Перић, О. (2007). *Кривично право – посебни део*, Београд: Правна књига.
  23. Sutherland, H.E. (1940). White-Collar Criminality, *American Sociological Review*, 5, 1/1940, 132-139.
  24. Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.
  25. Чејовић, Б.; Кулић, М. (2014). *Кривично право*, Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија.
  26. Шикман, М.; Домузин, Р. (2013). Феноменолошка димензија привредног криминалитета, *Безбједност, полиција, грађани*, IX, 3-4/2013, 1-20.

TAX EVASION IN SERBIAN CRIMINAL LEGISLATION - BASIC CRIMINAL OFFENSE AGAINST STATE FINANCES AND SPECIAL CRIMINAL OFFENSE AGAINST THE ECONOMY

Assistant Professor Joko Dragojlović, PhD³

Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Associate Professor Jelena Matijašević-Obradović, PhD⁴

Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Summary: Tax evasion is a type of illegal tax evasion. On Tax evasion is usually speaks when it is avoids the payment of direct taxes. Non-payment of taxes can be recognized as an offense, economic offense or crime /criminal offense. The subject of analysis in this paper is limited to the area of illegal evasion, and in particular to tax evasion as a basic criminal offense against state finances and a special criminal offense against the economy. The paper includes all relevant issues related to tax evasion as a criminal offense. In particular, reference is made to the concept of economic crime and offenses, reasons of tax evasion and illegal tax evasion, then the general characteristics of crimes against the economy, as well as their tax evasion, opting first, briefly, its historical development, the definition in the Criminal Code of Serbia, and finally, analyzing the practice of judicial authorities in Serbia in criminal proceedings for tax evasion. The main reason for criminalization of tax evasion arises from the need that the constitutional obligations of citizens, paying taxes and other charges and the provision of funds for financing public functions, are ensured by the criminal justice standards. This is especially important because the consequences of tax evasion manifested in all fields of vital importance for a country, eg. in the fiscal area, social level, the political level, etc. An important component in response to a form of tax evasion is the awareness, not only of the professional public and judicial authorities but also of all citizens, about i harmfulness of illegal tax evasion in general, especially tax evasion, and the consequences which have very important influence on many aspects of life for all of us and also our descendants.

Keywords: Economic Crime, Tax Evasion, Crimes against the Economy, the Criminal Code

---

3 *Email: jokodragojlovic@gmail.com*

4 *Email: jela_sup@yahoo.com*

КАЗНА МАЛОЉЕТНИЧКОГ ЗАТВОРА

Мр Тамара Марић¹

Министарство правде Републике Српске, Бања Лука

Апстракт: Казненоправни положај малољетних учинилаца кривичних дјела и прекршаја у савременим казним законодавствима је другачији од статуса пунољетних учинилаца казних деликата. С тим у вези, законом су прописана посебна правила кривичног поступка према малољетницима, али и посебне малољетничке санкције које се, по својој суштини и сврси, разликују од кривичних санкција које се изричу пунољетним учиниоцима кривичних дјела. Малољетничке кривичне санкције имају за циљ заштиту друштва од малољетничког криминалитета кроз васпитање и преваспитање, односно ресоцијализацију и правилан развој малољетника.

У оквиру опште сврхе свих кривичних санкција (а то је сузбијање противправних дјелатности којима се повређују или угрожавају вриједности заштићене кривичним законодавством), посебно је одређено да је сврха кривичних санкција према малољетницима да се пружањем заштите, бриге, помоћи и надзора, као и обезбјеђивањем општег и стручног оспособљавања утиче на развој и јачање личне одговорности малољетника, да се обезбиједи васпитање малољетника и да се обезбиједи правилан развој личности малољетника, како би се обезбиједило његово поновно укључивање у друштвену заједницу.

Малољетницима се за учињена кривична дјела, под условима који су предвиђени Кривичним законом Републике Српске, могу изрећи васпитне мјере, мјере безбједности и малољетнички затвор као посебна врста казне према старијим малољетницима.

Кључне ријечи: кривичне санкције за малољетнике, малољетнички затвор.

---

1 Email: t.malic@mpr.vladars.net

Увод

Малољетничко кривично право, које се примјењује према лицима која су у вријеме извршења кривичног дјела навршила четрнаест, а нису навршила осамнаест година, није само скуп законских прописа којима се одређује кривичноправни положај малољетних лица као учинилаца кривичних дјела, односно као жртава кривичних дјела. То је право које прописује посебан третман према малољетним учиниоцима кривичних дјела (Јовашевић, Икановић, 2012: 349). То је право које се заснива на личности учиниоца деликта, а не на самом деликту (Марјановић, 1998: 362). Стога се може рећи да малољетничко кривично право прелази оквире кривичног права, јер обухвата не само кривичноправне одредбе материјалноправне садржине већ и одредбе процесног и извршног кривичног права на начин, у мјери и у обиму који се односи на малољетне учиниоце кривичних дјела (Чејовић, 1985: 492). Оно се по садржини и форми својих норми издваја из кривичног права које се примјењује према пунољетним учиниоцима кривичних дјела, а поменуте одредбе дефинишу и сегмент који се односи на појам и врсте санкција, односно начин и поступак изрицања кривичних санкција. Законодавац је стога предвидио посебне кривичне санкције за малољетне извршиоце кривичних дјела које се разликују од кривичних санкција за пунољетне учиниоце кривичних дјела, како по својој суштини, тако и по својој сврси (Бабић, Марковић, 2009: 452).

Посебан статус малољетника у односу на пунољетна лица јасно је дефинисан одредбама Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској.² Овим законом предвиђене су и посебне кривичне санкције за малољетне учиниоце кривичних дјела које се разликују од кривичних санкција за пунољетне учиниоце кривичних дјела, како по својој суштини, тако и по својој сврси (Митровић, 2012: 244).

Малољетничко кривично право предвиђа три основне врсте малољетничких кривичних санкција: а) васпитне мјере, б) казна малољетничког затворе и ц) мјере безбједности (Јовашевић, 2011: 78-79). По први пут су у Републици Српској, 2010. године, уведене нове врсте алтернативних, неформалних мјера према малољетним учиниоцима кривичних дјела. Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске прописао је двије врсте „алтернативних“ неформалних мјера према малољетним учиниоцима кривичних дјела и то: а) полицијско упозорење и б) васпитне препоруке (Симовић и др., 2010: 88). У питању је новији

---

2 „Службени гласник Републике Српске“, број 13/10, 61/13.

облик друштвене реакције на малољетничку делинквенцију, тзв. диверзиони облик који се темељи на преусмјеравању малољетног учиниоца од редовног кривичног поступка ка примјени одређених кривичноправних мјера које се изричу изван формалне судске процедуре. Алтернативне мјере су посебна врста мјера која је прије свега намијења за учиниоце лакших кривичних дјела.

Основне кривичне санкције за малољетнике су васпитне мјере, а под одређеним условом, малољетнику се може изрећи и казна малољетничког затвора. Када је у питању изрицање кривичних санкција, закон прави разлику између лица која су у вријеме извршења кривичног дјела навршила четрнаест, али нису навршила шеснаест година (млађи малољетници) и лица која су вријеме извршења кривичног дјела навршила шеснаест, а нису навршила осамнаест година (старији малољетници). Према млађим малољетницима могу се изрећи само васпитне мјере, док се према старијим малољетницима могу изрећи васпитне мјере, али и изузетно и казна малољетничког затвора. Осим ових кривичних санкција, под условима предвиђеним законом, могу се изрећи и мјере безбједности (Бабић, Марковић, 2009: 453).

Иако се васпитне мјере и казна малољетничког затвора битно разликују, како по условима за њихово изрицање, тако и по својој суштини, законом је прописана заједничка сврха ових санкција. У оквиру опште сврхе кривичних санкција, посебна сврха васпитних мјера и малољетничког затвора јесте да се обезбиједи њихово васпитавање, преваспитавање и правилан развој. Под васпитањем подразумијевамо свјесно и намјерно преношење искустава старијих генерација на млађе, с циљем да се те генерације оспособе за своју друштвену улогу. Васпитањем се код малољетника стварају одређена сазнања, изграђују ставови према заједничким и индивидуалним вриједностима. Процес васпитања се првенствено одвија у породици, школи, разним облицима друштвеног организовања и сл. Преваспитавање подразумијева један дужи васпитни процес који је усмјерен на отклањање негативних посљедица васпитне запуштености и на изграђивање позитивних норми понашања. Оно се најчешће спроводи у васпитним установама од стране стручних лица, општим и професионалним образовањем и сл. Под обезбјеђењем правилног развоја малољетника подразумијева се стварање таквих животних услова који омогућавају да се малољетник формира и развија у смислу опште одређености за поштовање друштвених правила понашања (Срзентић, Стајић, 1994: 407, 408).

Казна малољетничког затвора

За разлику од васпитних мјера које се могу изрећи малољетним учиниоцима кривичних дјела, а под одређеним условима и млађим пунољетним лицима, казна малољетничког затвора се може примијенити само изузетно и то према старијим малољетницима. Ову најтежу казну за малољетне учиниоце кривичног дјела са идентичним карактеристикама и условима за њену примјену познају бројни савремени кривични закони (Митровић, 2012: 299), а у домаће кривично законодавство ова казна је уведена новелом Кривичног законика ФНР Југославије из 1959. године, иако је и прије тога, под одређеним условима, било могуће кажњавање, чак и млађег малољетника (Милошевић, 2001: 216-220). Малољетнички затвор је у систему малољетничких санкција у Републици Српској прописан члановима 50–60 Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске. То је посебна врста казне која се састоји у одузимању слободе кретања старијем малољетном учиниоцу тежег кривичног дјела за, у судској одлуци, одређено вријеме (Кнежевић, 2007: 347–361). У члану 50 поменутог закона је прописано да се може казнити само кривично одговоран старији малољетник који је учинио кривично дјело са прописаном казном затвора тежом од пет година, а због тешких посљедица дјела и високог степена кривичне одговорности не би било оправдано изрећи васпитну мјеру.

Малољетнички затвор је једина врста казне у систему малољетничких кривичних санкција у Републици Српској (Симовић и др., 2010: 141). По форми је слична казни затвора која се изриче пунољетним учиниоцима кривичних дјела, јер се састоји од одузимања слободе кретања, и као таква представља најтежу врсту кривичне санкције која се може изрећи, само изузетно, старијим малољетницима као одређеној категорији учинилаца кривичних дјела. Осуђена лица казну малољетничког затвора издржавају, по правилу, заједно, а одвојено само ако то захтијева здравствено стање осуђеног или потреба осигурања безбједности и одржавања реда и дисциплине у заводу. Ова казна извршава се у казнено-поправном заводу за малољетнике, с тим да је осуђена лица женског пола издржавају у посебном одјељењу казнено-поправног завода за жене. Пунољетна лица, којима је изречена казна малољетничког затвора, смјештају се у посебно одјељење завода, као и малољетници који за вријеме извршења казне малољетничког затвора постану пунољетни.

Осуђеним малољетницима се током издржавања казне омогућава: образовање, стручно и радно оспособљавање за занимање према њиховим способностима, склоностима и дотадашњем школском и радном ангажовању, у складу са могућностима казнено-поправног завода (Игњатовић, 2006: 192-193).

Посебно обиљежје ове казне је да она представља посљедње средство у борби против малољетничког криминалитета, јер се са овом казном постижу циљеви специјалне и генералне превенције. Изрицањем казне малољетничког затвора врши се појачан утицај на малољетника да убудуће не врши кривична дјела, али утицај и на друге малољетнике да не врше кривична дјела (Подруг, 2004: 238–243).

Два су услова за изрицање казне малољетничког затвора, и то:

- да је малољетник извршио кривично дјело са тешким посљедицама;
- да је кривична одговорност малољетног учиниоца испољена у високом степену.

При изрицању ове казне, суд је обавезан да утврди постојање и степен кривичне одговорности и да процијени у конкретном случају да ли ће казном малољетничког затвора бити остварена сврха кажњавања малољетника. То даље значи да је изрицање ове казне увијек супсидијарног карактера (Симовић и др., 2010: 142), јер и поред постојања законом предвиђенх услова, суд може да не изрекне казну малољетничког затвора уколико, цијенећи све битне околности конкретног случаја, процијени да се сврха кажњавања може остарити и примјеном неке од васпитних мјера.

Одмјеравање казне малољетничког затвора

Казна малољетничког затвора која се изриче малољетном учиниоцу кривичног дјела не може бити дужа од пет година, а изриче се на пуне године и мјесеце. Поред овог општег максимума, закон познаје и максимум од десет година, и то у два случаја: када је учињено кривично дјело за које је у закону прописана казна дуготрајног затвора и када су учињена у стицају најмање два кривична дјела за које је у закону прописана казна затвора тежа од десет година. Приликом одмјеравања казне малољетничког затвора, суд ће узети у обзир све околности који се тичу личности старијег малољетника, као што су степен зрелости малољетника и процијењено вријеме неопходно за његово преваспитање. У сваком случају, казна малољетничког затвора не може се изрећи у трајању дуже од законом прописане казне затвора за то дјело, с тим да суд није по закону везан за најмању прописану мјеру те казне.

Као најтежа кривична санкција предвиђена за малољетне извршиоце кривичних дјела, казна малољетничког затвора се изузетно примјењује и то под посебним условима које је закон прописао и који морају бити кумулативно испуњени, а то су:

1) да је чинилац у вријеме извршења кривичног дјела био старији малољетник,

2) да је малољетник извршио кривично дјело за које је прописана казна затвора тежа од 5 година,

3) да постоји висок степен кривичне одговорности малољетника, тј. сматраће се да је малољетник кривично одговоран ако је у вријеме извршења кривичног дјела био урачунљив и вин, односно да је поступао умишљајно или нехатно,

4) да постоји увјерење суда да због тешких посљедица дјела и високог степена кривичне одговорности не би било оправдано малољетнику изрећи васпитну мјеру (Бабић, Марковић, 2009: 449-450).

Посебна правила за одмјеравање ове казне примјењују се у случајевима када малољетник једном радњом (идеални стицај) или са више радњи (реални стицај) изврши више кривичних дјела за која се води јединствени кривични поступак пред једним судом и та правила се разликују од правила која се иначе примјењују у случају када пунољетно лице изврши стицај. Примјена ових правила зависи од врсте санкција коју суд утврђује за учињена кривична дјела, али закон искључује могућност кумулирања изречених васпитних мјера, односно васпитних мјера са казном малољетничког затвора (Симовић и др., 2010: 142). У случају стицаја кривичних дјела, малољетнички затвор изриче по посебним правилима, и то:

а) ако старији малољетник учини више кривичних дјела у стицају, а суд нађе да за свако кривично дјело треба изрећи казну малољетничког затвора, одмјериће по слободној оцјени за сва дјела у стицају једну казну малољетничког затвора у законом одређеним границама,

б) ако суд нађе да за неко кривично дјело које је учинио старији малољетник треба изрећи васпитну мјеру, а за неко кривично дјело казну малољетничког затвора, тада ће суд за сва дјела у стицају изрећи само једну казну малољетничког затвора,

в) ако суд за дјела у стицају утврди казну затвора и казну малољетничког затвора, тада изриче јединствену казну затвора сходно правилима за одмјеравање казне за дјела у стицају учињена од стране пунољетних лица (систем асперације),

г) ако суд нађе да за неко дјело у стицају треба изрећи васпитну мјеру, а за неко дјело казну затвора, тада изриче само казну затвора (Јовашевић, Икановић, 2012: 381).

Условни отпуст, застарјелост извршења казне малољетничког затвора и брисање осуде

Лице коме је изречена казна малољетничког затвора суд може условно отпустити са даљег издржавања казне ако је издржао трећину изречене казне и ако се на основу постигнутог успјеха у извршењу казне може очекивати да ће се на слободи добро понашати и да неће вршити кривична дјела. Уз дати условни отпуст, суд може да одреди мјеру појачаног надзора уз могућност примјене једне или више посебних обавеза. У том случају, условни отпуст траје најдуже до истека законског рока трајања изречене заводске мјере упућивање у васпитну установу или упућивање у васпитно-поправни дом, под условом да прије тога није обуставио извршење изречене васпитне мјере или је замијенио другом мјером. Суд може опозвати условни отпуст у законом одређеним случајевима, тј. ако за вријеме трајања условног отпуста, малољетник учини ново кривично дјело или ако одређена мјера појачаног надзора не постиже своју сврху, односно ако малољетник не испуњава посебне обавезе које су му одређене уз васпитну мјеру појачаног надзора. У тим случајевима вријеме које је малољетник провео на условном отпусту, неће се урачунати у законско вријеме трајања изречене заводске васпитне мјере (Милошевић, 1983: 28-46).

Условни отпуст, као значајан кривичноправни и пенолошки институт, има значајну сврху у погледу малољетних осуђених лица, а састоји се од тога да се осуђени малољетник, код кога је у току издржавања казне малољетничког затвора постигнут одређен степен ресоцијализације и поправљања, упути у друштвену заједницу, тј. пусти на слободу прије времена одређеног у судској одлуци, односно прије него што је у потпуности издржао изречену казну малољетничког затвора (Митровић, 2012: 306).

Застарјелост, као основ гашења кривичне санкције усљед протеча законом одређеног времена, у случају изречене казне малољетничког затвора наступа као је протекло пет година од осуде за малољетнички затвор у трајању преко пет година, односно три године од осуде за малољетнички затвор у трајању преко три године, односно двије године од осуде за малољетнички затвор у трајању преко три године. Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске прописује само релативну застарјелост извршења казне малољетничког затвора, док се у погледу апсолутне застарјелости, тока и прекида рока застарјелости примјењују одредбе Кривичног закона Републике Српске.

Осуда на казну малољетничког затвора брише се из казнене евиденције у року од једне године од дана издржане, застарјеле или

опроштене казне ако за то вријеме осуђени малољетник није учинио ново кривично дјело. Уколико се, за вријеме трајања рока за брисање осуде, малољетном учиниоцу поново изрекне казна малољетничког затвора или казна затвора у трајању преко пет година за ново кривично дјело, тада се не може брисати ни ранија ни каснија осуда (Митровић, 2012: 311). Ако је малољетнику изречено више осуда, из казнене евиденције се може брисати свака осуда појединачно или све заједно истовремено ако за то постоје законом предвиђени услови, с тим да се осуда не може брисати док траје примјена мјере безбједности.

Извршење казне малољетничког затвора у Републици Српској

Казна малољетничког затвора по правилу се извршава у посебном казнено-поправном заводу за малољетнике који не може имати додира са казнено-поправном установом у којој казну затвора издржавају пунољетна лица. Такође, казна малољетничког затвора изречена лицима женског пола извршава се у посебном казнено-поправном заводу за малољетнице или у посебном одјељењу казнено-поправног одјељења за малољетнике.

Када је у питању организација рада и живота малољетних лица која се налазе на извршењу казне малољетничког затвора у Републици Српској, Министарство правде Републике Српске је 2015. године донијело подзаконски акт којим је регулисан сам начин извршења и друга важна питања, а тичу се организације извршења казне малољетничког затвора за малољетника. Правилник о организацији рада и начину живота малољетних и млађих пунољетних лица која се налазе на извршењу казне малољетничког затвора је објављен у Службеном гласнику, број 52/2015 и ступио је на снагу осмог дана након објављивања.

Овим правилником, између осталог, дефинисано је:

- начин пријема и утврђивање програма поступања са малољетницима;
- смјештај, исхрана и одијевање малољетника док су на извршењу;
- здравствена заштита и хигијенске мјере;
- понашање и права малољетника на извршењу казне малољетничког затвора;
- мјере и облици преваспитног рада;
- класификација, рекласификација, врсте погодности и услови за њихово кориштење;
- отпуштање малољетника са извршења казне малољетничког затвора.

Одјељење малољетничког затвора, у Републици Српској постоји од октобра 2008. године и функционише као посебно одјељење у оквиру Казнено-поправног завода Источно Сарајево. Према евиденцијама

и статистикама којима располаже Министарство правде Републике Српске, у последњих 9 година, тачније од октобра 2008. године до марта 2017. године, на издржавање казне малољетничког затвора примљено је укупно 9 малољетника (табела 1).

Год.	год. рођења малољетника	врста кр. дјела	дужина изречене казне	дужина издржане казне	основ отпушта
2008.	1. (1990)	Убиство	10 година	На издржавању од 08.04.2008.	премјештен у КПЗ Бијељина 29.08.2014.
	2. (1986)	Убиство	7 година	6 година 1 мјесец 5 дана	условни отпуст
	3. (1989)	Убиство Тешко убиство	7 година	6 година 11 мјесеци	условни отпуст
2009.	1.(1991)	Тешко убиство	8 година и 8 мјесеци	7 година 2 мјесеца 5 дана	условни отпуст
	2. (1990)	Убиство	3 године и 6 мјесеци	2 године 10 мјесеци 15 дана	условни отпуст
2010.	1. (1992)	Угрожавање јавног саобраћаја	1 година	9 мјесеци 14 дана	условни отпуст
2011.					
2012.	1. (1994)	Убиство	5 година	4 године 7 мјесеци 2 дана	условни отпуст
2013.					
2014.	1. (1996)	Силовање	2 године и 1 мјесец	2 године 1 мјесец	редован истек
2015.					
2016.	1. (1997)	Силовање	3 године	од 11.07.2016.	на издржавању
2017.					

Табела 1.

Из табеларног приказа видљиво је да се ради о старијим малољетницима који су починила најтежа кривична дјела, и то је пет малољетника починило кривично дјело убиство, два силовање и један кривично дјело из области безбједности саобраћаја. Од укупно девет старијих малољетника, који су примљени на издржавање казне малољетничког затвора, од 2008. године до данас, два малољетника се још увијек налазе на издржавању казне, шест малољетника је условно отуштено, док је само један малољетник издржао казну до редовног истека. 2011, 2013. и 2015. године није било пријема старијих малољетника на издржавање казне малољетничког затвора у Казнено-поправном заводу Источно Сарајево.

Закључак

Освртом на изнесено, евидентно је да је доношењем Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске, направљен значајан искорак у области малољетничког кривичног права, али и у области малољетничког правосуђа, самим тим што су поменути закон утврђена посебна правила поступања свих релевантних институција према дјечи која су у сукобу са законом. Посебно треба нагласити да циљ свих радњи и поступака, како у поступку кривичног поступка, тако и у фази извршења изречених кривичних санкција према малољетницима, треба да воде рехабилитацији и социјалној реинтеграцији дјетета и његовом преузимању конструктивне улоге у друштву, што је овим законом постигнуто. Доношењем Правилника о организацији рада и начину живота малољетних и млађих пунољетних лица која се налазе на извршењу казне малољетничког затвора, постављени су стандарди – како у издржавању поменуте казне, тако и у начину поступања са малољетницима који су осуђени за најтежа кривична дјела, а представљају специфичну и осјетљиву категорију лица у односу на пунољетна лица. На основу претходно наведеног, може се констатовати да се казна малољетничког затвора у Републици Српској извршава у складу са законски постављеним нормама и стандардима и у оквиру међународног правног оквира којег постављају важеће међународне конвенције, смјернице у правилима у области малољетничког правосуђа.

Литература:

1. Д. Јовашевић, В. Икановић. (2012). Кривично право Републике Српске-општи део. Бања Лука.
2. Г. Марјановић. (1998). Македоснко кривично право, Општ дел. Скопје.
3. Б. Чејовић. (1985). Кривично право у судској пракси, Књига прва, Општи део. Београд.
4. М.Бабић, И.Марковић. (2009). Кривично право-општи дио.
5. Љ. Митровић. (2012). Систем казних санкција у Републици Српској. Бања Лука: Међународно удружење научних радника – АИС-.
6. Д.Јовашевић. (2011). Малољетничко кривично право. Ниш.
7. Н.Срзентић, А.Стајић, Љ.Лазаревић. (1994). Кривично право-општи део. Београд.
8. Н. Милошевић. (2001). Малолетничка делинквенција – стање, законодавство, пракса, Зборник радова, Криза и реформа правосуђа, Београд.
9. С.Кнежевић. Кажњавање малољетника у склопу међународних стандарда заштите људских права. *Права ријеч број 12/2007, Бања Лука, 2007. година;*
10. М. Симовић, Д. Јовашевић, Љ. Митровић, М.Симовић-Нишевић. (2010). Коментар закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку. Бања Лука: Међународно удружење научних радника – АИС- .
11. М.Подруг. Криминалистичка превенција. *Полиција и сигурност, Загреб, број 3-4/04;*
12. Б.Петровић, Д.Јовашевић. (2005). Кривично (казнено) право Босне и Херцеговине, Опћи дио. Сарајево.
13. Д. Јовашевић. Примјена казне малољетничког затвора-стање и могућности. *Теме, Ниш, број2/2011. године;*
14. Н.Милошевић. Условни отпуст према малолетницима. *Правни живот, Београд, број 1/1983;*
15. Ђ. Игњатовић. (2006). Право извршења кривичних санкција. Београд.

JUVENILE PRISON SENTENCE

Mr Tamara Maric³

Ministry of Justice of of the Republic of Srpska

Abstract: The penal situation of juvenile offenders and offenses in modern criminal legislation is different from the status of adult perpetrators of criminal offenses. In this regard the law as prescribed by the special rules of criminal procedure under juveniles and special juvenile sanction which, by its nature and purpose, different from the criminal sanctions imposed on adult offenders criminal offenses. Juvenile criminal sanctions aimed at protecting society from juvenile delinquency through education and re-education, or resocialization and proper development of juveniles.

Within the general purpose of criminal sanctions and that the suppression of illegal activities that violate or threaten the values protected by criminal legislation, specifically stipulates that the purpose of criminal sanctions for minors to providing protection, care, assistance and supervision, as well as providing general and vocational training impact on the development and strengthening of personal responsibility of minors juveniles and to ensure the proper development of personality of minors in order to ensure his inclusion in the community.

Minors who have committed crimes, under the conditions provided by the Criminal Code of the Republic of Srpska, may be imposed educational measures, security measures and juvenile prison as a special kind of punishment against older juveniles.

Keywords: juvenile criminal sanctions, juvenile prison

---

³ Email: t.maric@mpr.vladars.net

СТРУЧНИ РАДОВИ

ШТА НОВО ДОНОСИ ЗАКОН О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ПРЕКРШАЈИМА?

Иван Д. Милић, Мср¹

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

Сажетак: Увидевши да Закон о прекршајима има велике мањкавости, које на одређени начин „спутавају“ његову примену, законодавац је интервенисао у овој области, те је као резултат те интервенције донет Закон о изменама и допунама Закона о прекршајима.

С обзиром на то да се у теорији указивало на поједина лоша решења Закона о прекршајима, од законодавца се и очекивало да таква решења измени. Аутор има за циљ да укаже на одређење новине у прекршајном законодавству, које су уследиле након доношења Закона о изменама и допунама Закона о прекршајима 2016. године.

Кључне речи: прекршај, општа наредба, регистар, евиденција, новчана казна.

УВОД

Закон о прекршајима – ЗП [Сл. гласник РС, бр. 65/2013] који је почео да се примењује од 1. марта 2014. године има „много“ мањкавости, што ствара велике проблеме у његовој примени. Покушавши да отклони његове недостатке, законодавац је донео Закон о изменама и допунама Закона о прекршајима - ЗИДЗП [Сл. гласник РС, бр. 13/2016]. ЗИДЗП је донет без јавне расправе, имајући у виду, како се наводи, мањи обим измена Закона [вид. Предлог Закона о изменама и допунама Закона о прекршајима, стр, 26, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/233-16%20lat.pdf].

Овим Законом се уводе одређене новине у прекршајно законодавство Републике Србије. ЗИДЗП има укупно 22 члана. Из Предлога Закона о

¹ Email: i.milic@pf.uns.ac.rs

изменама и допунама Закона о прекршајима може се видети и који је циљ његовог доношења, а то је да се у мањем обиму измени и допуни Закон и побољшају одређене одредбе и на тај начин унапреди сврсисходност, делотворност, ефикасност и економичност поступка. У том смислу, треба проширити примену прекршајног налога који је као нови институт у области прекршаја за кратко време оправдао очекивања, као и да се омогући шири простор за закључење споразума о признавању прекршаја. Циљ је и уједначена примена Закона, правна сигурност и једнак положај странака [вид. Предлог Закона о изменама и допунама Закона о прекршајима: 23].

Ми ћемо за потребе овог рада указати на одређење, по нашем мишљењу, најбитније новине које се прописују овим Законом. На самом почетку указаћемо на новину у погледу начина прописивања новчане казне. Затим ћемо указати на новине које се тичу одлучивања Прекршајног апелационог суда, а након тога и на једну значајну измену која се односи на прекршајни налог. Надаље, предмет наше пажње биће и издавање опште наредбе за довођење. На крају, али никако мање битно, приказаћемо и ново решење које се тиче последица уписа у Регистар изречених новчаних казни и других новчаних износа.

НОВИНЕ У ВЕЗИ СА НОВЧАНОМ КАЗНОМ

Закон о изменама и допунама Закона о прекршајима доноси одређење новине у погледу новчане казне која се може прописати за учињени прекршај. По Закону о прекршајима било је прописано (чл. 39): законом или уредбом новчана казна може се прописати у распону: 1) од 5.000 до 150.000 динара за физичко лице или одговорно лице; 2) од 50.000 до 2.000.000 динара за правно лице; 3) од 10.000 до 500.000 динара за предузетника. Одлукама скупштине аутономне покрајине, скупштине општине, скупштине града или скупштине града Београда, могу се прописати новчане казне од минималног износа до половине највишег износа прописаног распона из става 1 овог члана. Изузетно од одредаба ст. 1 и 2 овог члана, новчана казна може се прописати у фиксном износу за физичко лице и одговорно лице од 1.000 до 10.000 динара, за предузетника од 5.000 до 50.000 динара, а за правно лице од 10.000 до 100.000 динара. Изузетно од одредаба ст. 1 до 3 овог члана, за прекршаје из области јавних прихода, јавног информисања, царинског, спољнотрговинског и девизног пословања, животне средине, промета роба и услуга и промета хартијама од вредности законом се могу прописати казне у сразмери са висином причињене штете или неизвршене обавезе, вредности робе или друге ствари која је предмет

прекршаја, али не више од двадесетоструког износа тих вредности, с тим да не прелази петоструки износ највећих новчаних казни које се могу изрећи по одредби става 1 овог члана.

Сада, Закон о изменама и допунама закона о прекршајима прописује: у Закону о прекршајима (*Службени гласник РС*, бр. 65/13), у члану 39 ст. 2 и 3 мењају се и гласе: Изузетно од одредаба става 1 овог члана, новчана казна може се прописати у *фиксном износу* за физичко лице и одговорно лице од 1.000 до 50.000 динара, за предузетника од 5.000 до 150.000 динара, а за правно лице од 10.000 до 300.000 динара. Одлукама скупштине аутономне покрајине, скупштине општине, скупштине града или скупштине града Београда, могу се прописати новчане казне *само у фиксном износу*, и то од минималног до половине највишег фиксног износа прописаног у ставу 2 овог члана. У ставу 4 речи: „ст. 1. до 3.” замењују се речима: „става 1”.

Оваквим законским решењем омогућава се да се новчана казна у фиксном износу може прописивати у вишем износу, у односу на првобитно решење Закона о прекршајима. ЗИДЗП је донео и одређену велику новину у погледу начина прописивања новчане казне, тако да се сада актима који су ниже правне снаге од закона и уредбе, новчана казна може прописивати само у *фиксном износу*, а не и у *распону*. Иако се, можда, чини да овакав начин прописивања новчане казне од стране „*покрајинских и локалних власти*“ не значи ништа круцијално, то ипак није тачно. Овакав начин прописивања новчане казне имаће далекосежне последице по сам прекршајни поступак. Наиме, када је новчана казна прописана у распону, о прекршају може да одлучује само суд (изузетно Републичка комисија за заштиту права у поступцима јавних набавки). С друге стране, ако је новчана казна прописана у фиксном износу онда се, у том случају, издаје прекршајни налог од стране овлашћеног лица [Милић, 2015: 243-251]. Сада ће се за сваки прекршај који је прописан „*покрајинском и локалном одлуком*“ издавати прекршајни налог, чиме се на веома брз и ефикасан начин „*кажњава*“ учинилац прекршаја, док је посебно питање колико ће овакво решење бити добро по саме „*учиниоце*“ прекршаја.

Интересанто је видети и *образложење* ове законске новине. „Прописивањем казни у фиксном износу за прекршаје које прописује локална самоуправа, иде се у правцу уједначавања висине казне са иста или слична дела што доприноси једнакој, али и ефикаснијој казненој политици. Са друге стране, судови ће бити растерећени прекршајних поступака када прекршајне санкције буде прописала локална самоуправа и други органи из члан 39. став 3. Закона, имајући у виду да се за прекршаје које они прописују искључиво издаје прекршајни налог. Тиме ће се додатно растеретити судови јер се повећава број прекршајних налога и на дела која су раније упућивала на прекршајни поступак када су се

казне прописивале у распону. Грађанима се омогућава, када добровољно плате казну у року од осам дана од дана издавања прекршајног налога, смањење дугованог износа за пола, што је додатни мотив за извршење новчане обавезе из прекршајног налога за све прекршаје које прописује локална самоуправа“ [Предлог Закона о изменама и допунама Закона о прекршајима: 25].

НОВИНЕ У ВЕЗИ СА ОДЛУЧИВАЊЕМ ПРЕКРШАЈНОГ АПЕЛАЦИОНОГ СУДА

ЗИДЗП доноси одређене новине и у погледу одлука другостепеног суда. Наиме, овим Законом се прописује нови члан 154а, којим се прецизира: Веће другостепеног суда ће *само пресудити ако је у истом предмету првостепена одлука већ једанпут укидана*. Веће другостепеног суда одлучује да ли ће одржати претрес. Ако веће одлучи да одржи претрес, судија известилац је председник већа. Сматрамо да је ова новина уведена из разлога да се прекршајни поступак убрза. Међутим, окривљени може, у року од осам дана од дана достављања пресуде, изјавити жалбу против пресуде *другостепеног суда* из става 1 овог члана, ако су по жалби подносиоца захтева ослобађајућа пресуда или решење о обустави поступка преиначени у осуђујућу пресуду. О жалби окривљеног против одлуке већа другостепеног суда одлучује друго веће тог суда. Дакле, даје се окривљеном право на жалбу, али само у наведеном случају.

Сматрамо да је законодавац требало да ово питање прецизније уреди, те да пропише коме се жалба предаје. Мада, жалба се предаје оном суду који је и донео одлуку, али је ипак, јасније када се законом то и прецизира. Осим тога, било би „пожељно“ и остале чланове ЗП прилагодити овом члану, јер су сада некомпатибилни. На пример, по чл. 258 ЗП, који носи наслов „*изјављивање жалбе*“, против пресуде и решења прекршајног суда може се изјавити жалба другостепеном прекршајном суду. Жалба се предаје суду који је донео првостепену одлуку. Видимо да се по овом члану жалба изјављује против пресуде и решења прекршајног суда, док се сада по чл. 154а жалба може изјавити и против пресуде *Прекршајног апелационог суда*.

НОВИНЕ У ВЕЗИ СА ПРЕКРШАЈНИМ НАЛОГОМ

Прекршајни налог, који је уведен Законом о прекршајима, од почетка своје примене има „велики значај“ у прекршајном праву Србије. Закон о прекршајима, уместо дасадашњег поступка наплате новчане казне на

лицу места, уводи тзв. прекршајни налог, са идејом да се наплата новчане казне, нарочито у погледу саобраћајних прекршаја, учини ефикаснијом [Вуковић, 2015: 163]. ЗИДЗП уводи одређење новине у погледу прекршајног налога (чл. 7 и 8). У члану 170 после става 2, додају се ст. 3 и 4, који гласе: „Прекршајни налог се може издати и у *електронској форми*. Ако овим законом није другачије одређено, на израду, форму, копирање, оверу, доставу и чување прекршајног налога издатог у електронској форми примењује се закон који уређује електронски документ”. У члану 172, после става 2 додају се нови ст. 3 и 4, који гласе: „Лицу из става 2. овог члана може се уручити и одштампана копија прекршајног налога издатог у електронској форми. На захтев суда, лица коме се налог издаје или његовог заступника, издавалац налога је дужан да изда оверену копију прекршајног налога.” У досадашњем ставу 3 који постаје став 5 реч: „овог” брише се, а после речи: „закон” додају се речи: „који уређује општи управни поступак”. Досадашњи ст. 4 до 7 постају ст. 6 до 9.

Иако се чини да ће се оваквим законским решењем прекршајни поступак убрзати, није баш најјасније како ће се овакво законско решење спроводити у пракси. Међутим, прво морамо да откријемо који је то закон којим се уређује електронски документ, а затим и да видимо како се њиме уређују питања од значаја за наш предмет интересовања. У Србији је тренутно важећи Закон о електронском документу – ЗЕД [*Сл. гласник РС*, бр. 51/2009], којим се, између осталог, прописује:

1. Израда електронског документа (чл. 5): Електронски документ израђује се применом било које доступне и употребљиве информационо-комуникационе технологије, ако законом није другачије одређено. Електронски документ који представља архивску грађу израђује се у стандардизованим форматима који задовољавају потребе трајног архивирања, у складу са законом којим се уређује архивска грађа. Електронски документ који је изворно настао у електронском облику сматра се оригиналом. Електронски документ који је настао дигитализацијом изворног документа чија форма није електронска, сматра се копијом изворног документа. Електронски документ из става 4. овог члана има исту правну снагу као и изворни документ, ако је: 1) дигитализацију обавио орган власти у вршењу својих надлежности и овлашћења, односно правно лице или предузетник у обављању својих делатности; 2) истоветност са изворним документом квалификованим електронским потписом потврдило овлашћено лице органа власти, односно овлашћено лице правног лица или предузетника.

2. Форма приказа електронског документа (чл. 6): Електронски документ садржи унутрашњу и спољну форму приказа. Унутрашња форма приказа састоји се од техничко-програмске форме записивања садржине електронског документа. Спољна форма приказа састоји се од визуелног или другог разумљивог приказа садржине електронског

документа на екрану рачунарског или другог електронског уређаја.

3. Копија електронског документа (чл. 7): Електронски документ не може имати копију у електронском облику. Копија електронског документа на папиру израђује се овером штампаног примерка спољне форме приказа електронског документа. Копија електронског документа на папиру мора да садржи ознаку да се ради о копији електронског документа. Оверу из става 2. овог члана обавља овлашћено лице органа власти за електронски документ у оквиру надлежности и овлашћења одређеног органа власти, односно овлашћено лице правног лица или предузетник за електронски документ из делатности правног лица, односно предузетника. Овлашћено лице из става 4. овог члана својеручним потписом и печатом потврђује истоветност копије електронског документа на папиру са спољном формом приказа електронског документа. Копија оригиналног електронског документа има доказну снагу оригинала, односно овереног преписа тог документа.

4. Достављање електронских докумената између органа *власти и странака* (чл. 10): Поднесак израђен као електронски документ физичка и правна лица (странке) достављају органима власти путем електронске поште на адресу електронске поште која је од стране органа власти одређена за пријем електронских поднесака или другим електронским путем, у складу са законом. Орган власти који је примио поднесак из става 1. овог члана, електронским путем, без одлагања, потврђује странци пријем поднеска. Поднесци, решења, исправе или било који други акти које сачине органи власти достављају се странкама, *на њихов захтев*, електронским путем. Електронски документ из става 3. овог члана орган власти доставља странци на адресу електронске поште која је од стране странке одређена за пријем електронских докумената или посредством јавног поштанског оператора.

5. Чување електронских докумената (чл. 12): Правна и физичка лица и органи власти дужни су да чувају и архивирају електронска документа у информационом систему или на медијима који омогућавају трајност електронског записа за утврђено време чувања, у складу са законом којим се уређује архивска грађа, законом којим се уређује електронски потпис и прописима о канцеларијском пословању. Правна и физичка лица могу послове текућег чувања електронских докумената поверити другом правном лицу које је дужно да ове послове врши у складу са овим законом, својим актима и закљученим правним послом. Лице коме су поверени послови чувања електронских докумената није одговорно за изворни садржај ових докумената.

Видимо да се Законом о електронском документу детаљано уређују сва питања на која се позива ЗИДЗП. Међутим, имајући све наведено у виду нама је „споран“ чл. 10 ЗЕД-а којим се прописује „поднесци, решења, исправе или било који други акти које сачине органи власти

достављају се странкама, на њихов захтев, електронским путем“. Из овог члана може се закључити да се прекршајни налог може издати у електронској форми само онда када је то тражио учинилац прекршаја. Нама је, заправо, нејасно како ће се у пракси спроводити ово законско решење. Да би се прекршајни налог издао у електронској форми нужно је да постоји обавеза да лице које је „учинио прекршај“ тај налог и прими, у супротном издавање налога на овакав начин нема сврхе, те се поставља питање када је он дужан.

НОВИНЕ У ВЕЗИ СА ИЗДАВАЊЕМ ОПШТЕ НАРЕДБЕ ЗА ДОВОЂЕЊЕ

Рокови застарелости покретања и вођења прекршајног поступка су доста кратки [Милић, 2014: 263–264], тако да приличан број прекршаја никада не добије судски епилог, услед застарелости. Чест узрок застарелости је немогућност да се саслуша окривљено лице, јер избегава пријем позива. Међутим, сам Закон о прекршајима омогућава да се одлука од стране суда донесе иако окривљено лице нија саслушано, што је више него спорно. Ако уредно позвани окривљени не дође и не оправда изостанак или у одређеном року не да писану одбрану, а његово саслушање није нужно за утврђивање чињеница које су од важности за доношење законите одлуке, одлука се може донети и без саслушања окривљеног (...), (чл. 93 ст.3). Осим тога, ЗП прописује да се *претрес* одређује *када суд оцени* да је то потребно ради правилног и потпуног утврђивања чињеничног стања, што је недопустиво [Milić, 2015: 447–457].

Са друге стране, у *образложењу* Предлога ЗИДЗП наводи се да: Уређује се издавање опште наредбе за довођење, како би се омогућило да се према окривљеном који се налази у бекству или очигледно избегава довођење може издати од стране прекршајног суда општа наредба за довођење, која се доставља органима полиције ради расписивања потраге. То треба да доведе до ефикасног проналажења и довођења вишеструких повратника учинилаца прекршаја, с обзиром на то да избегавањем пријема позива наступа застарелост вођења прекршајног поступка [вид. Предлог Закона о изменама и допунама Закона о прекршајима: 24].

С тим у вези, ЗИДЗП (чл. 9) уводи и један нови институт „*издавање опште наредбе за довођење*“. Овим чланом се прописује – после члана 189, додаје се и члан 189а, који гласи: издавање опште наредбе за довођење суд може наредити ако се окривљени против кога је покренут прекршајни поступак налази у бекству или постоје друге околности које указују да очигледно избегава довођење по издатој наредби суда за довођење која није извршена због постојања ових околности. Општу

наредбу за довођење суд доставља органима полиције ради расписивања потраге. Потрагу расписује орган полиције надлежан по месту суда пред којим се води прекршајни поступак. Ако се пронађено лице по издатој општој наредби за довођење не може одмах привести у суд, овлашћени полицијски службеник може сходно одредбама члана 190. став 3. овог закона, окривљеног задржати најдуже 24 часа од часа када је пронађен. Суд који је наредио издавање опште наредбе за довођење дужан је да је одмах повуче кад се пронађе тражено лице или кад наступи застарелост вођења прекршајног поступка или извршења прекршајних санкција или други разлози због којих потрага није више потребна.

Иако се може закључити да се општа наредба издаје само против окривљеног лица, ипак се чини да се општа наредба може издати и против прекршајно кажњеног лица. Наиме, видимо да се у петом ставу овог члана прецизира „суд који је наредио издавање опште наредбе за довођење дужан је да је одмах повуче кад се пронађе тражено лице или кад наступи застарелост вођења прекршајног поступка или извршења прекршајних санкција (...)“. ЗП прецизира да је суд дужан да повуче наредбу ако наступи застарелост извршења прекршајне санкције. Да би застарело извршење прекршајне санкције према неком лицу, мора се претходно том лицу изрећи прекршајна санкција, а када се изрекне прекршајна санкција и када наступи правноснажност одлуке којом је санкција изречена, то лице постаје прекршајно кажњено лице. Дакле, нама се чини да је интенција законодавца, ипак, да се наредба издаје и према прекршајно кажњеним лицима, како би се санкција извршила. Важно је напоменути и да Закон о полицији [*Сл. гласник РС*, бр. 6/2016], у чл. 59 прописује када се расписује полицијска потрага, а један о случајева јесте и за лицем за којим је прекршајни суд издао општу наредбу за довођење.

Из решења Закона може се извући још један закључак, а то је да се општа наредба може издати према окривљеном лицу без обзира на тежину учињеног прекршаја. Дакле, и за најблажи прекршај може се издати општа наредба. Корисно је овакво решење законодавца упоредити са решењем Законика о кривичном поступку [*Сл. гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014], који у члану 598 прописује: издавање потернице може се наредити ако се окривљени против кога је покренут кривични поступак због кривичног дела за које се гони *по службеној дужности* налази у бекству, а постоји наредба за његово довођење или решење о одређивању притвора. Издавање потернице наређује суд пред којим се води кривични поступак. Издавање потернице наредиће се и у случају бекства окривљеног из завода у којем издржава кривичну санкцију која се састоји у лишењу слободе, а наредбу доноси управник завода. Наредба суда или управника завода за издавање потернице доставља се органима полиције ради извршења.

НОВИНЕ У ВЕЗИ СА ПОСЛЕДИЦАМА УПИСА У РЕГИСТАР НОВЧАНИХ КАЗНИ

Закон о прекршајима садржао је доста непрецизно решење у погледу последица које трпи лице које је уписано у Регистар новчаних казни [Милић, 2016: 269-281]. Тако се њиме прописивало (чл. 336): у сврху наплате изречене новчане казне, трошкова поступка, и других досуђених новчаних износа који су евидентирани у регистру новчаних казни, кажњеном лицу док у потпуности не измири дуговани износ неће се дозволити: 1) издавање дозвола или уверења за чије су издавање надлежни органи управе, осим оних која се односе на лични статус; 2) повраћај одузетих личних и других докумената која су одузета по основу члана 199. овог закона; 3) регистрација, односно промена регистрације правног лица или регистрација предузетничке делатности које подразумевају промену ПИБ.

Сада се ЗИДЗП чл. 336 мења, те он гласи: „у сврху наплате изречене новчане казне, трошкова поступка и других досуђених новчаних износа који су евидентирани у регистру новчаних казни, кажњеном лицу док у потпуности не измири дуговани износ неће се дозволити: 1) издавање возачке дозволе и пробне возачке дозволе; 2) издавање потврде о регистрацији, саобраћајне дозволе, регистарских таблица и регистрационе налепнице, потврде о привременој регистрацији возила и привремених регистрацијских таблица; 3) одјава возила. Посебним законом може се предвидети и привремено ускраћивање издавања или продужења важности других дозвола и докумената. Не може се ускратити издавање или продужење важности дозвола и докумената којим би се угрозило остваривање Уставом гарантованих људских и мањинских права, здравље и безбедност људи, животна средина или имовина већег обима.”

Актуелно законско решење је прихватљивије од првобитног, јер се ипак прецизније, у једном делу, уређује које последице трпи лице које је уписано у регистар. Осим тога, на први поглед, чини се да се сужава „број“ забрана. Али је овакво решење у супротности са Уставом. Спорно је што се прописује да се „посебним законом може предвидети и привремено ускраћивање издавања или продужења важности других дозвола и докумената“, јер се сада поставља питање које су то друге дозволе и који документи. Било би прихватљивије да се Законом о прекршајима такстативно навело на које се све дозволе и документа односи забрана издавања или продужења. Оваквим начином уређења оставља се простор да се другим законима, којима се уређују поједине области друштвеног живота, уведе нове забране издавања дозвола и докумената, које можда и неће бити оправдане.

ЗАКЉУЧАК

Доношење Закона о изменама и допунама Закона о прекршајима јесте сасвим очекивано и оправдано. Међутим, законодавац је требало да искористи ову прилику и за измену и допуну осталих одредаба Закона. Као што смо у раду и видели, законске измене односе се, пре свега, на ефикасност прекршајног поступка, као што је у образложењу Предлога Закона, између осталог, и наведено. Прекршаји су најбројнија казнена дела, али то не значи да одлуку о томе да ли је учинилац прекршаја одговоран или није треба доносити на што је могуће ефикаснији и јефтинији начин. Чини се да се изгубило из вида да је циљ прекршајног поступка да се утврди истина, а то значи да се утврди да ли је окривљени учинио прекршај или није. Законодавац се односи маћехински према овој врсти казних дела, што никакао није оправдано. Прекршајне санкције итекако погађају учиниоце прекршаја, док је питање последица прекршајних санкција веома проблематично уређено другим прописима. Такође, сматрамо да се приликом доношења закона којим се мења и допуњују постојећи закони, мора водити рачуна о томе да та два закона не буде у супротности, као што смо то приказали у нашем раду.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вуковић, И. (2015). *Прекршајно право*, Београд.
2. Милић И. (2015). Прекршајни налог, *Безбједност–Полиција–Грађани*, бр. 1/2-2015.
3. Милић И. (2014). Нови Закон о прекршајима и стари проблеми са заштитном мером обавезног лечења зависника од алкохола и психоактивних супстанци, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 1/2014.
4. Milić I. (2015). Dužnost okrivljenog da govori na svoju štetu, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, бр. 9/2015.
5. Милић И. (2016). Регистар неплаћених новчаних казни и других новчаних износа, *Безбједност–Полиција–Грађани*, бр. 1/2-1016.
6. Закон о изменама и допунама Закона о прекршајима, *Сл. гласник РС*, бр. 13/2016.
7. Закону о прекршајима, *Сл. гласник РС*, бр. 65/13.
8. Закон о електронском документу, *Сл. гласник РС*, бр. 51/2009.
9. Закон о полицији, *Сл. гласник РС*, бр. 6/2016.
10. Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014.
11. Предлог Закона о изменама и допунама Закона о прекршајима -

http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/233-16%20lat.pdf

WHAT IS NEW IN THE LAW ON AMENDING THE MISDEMEANOR LAW?

Ivan D. Milić, Assistant²

Faculty of Law Novi Sad, University of Novi Sad

Summary: Having realized that the Misdemeanor Law has serious flaws, which in a certain way “impede” its application, the legislator has intervened in this matter and, as a result of that intervention, passed the Law Amending the Misdemeanor Law.

Although theoretic discourse has highlighted certain lacking provisions of the Misdemeanor Law, it was expected of the legislator to amend these. The author’s goal is to point out certain novelties in misdemeanor legislation, which were the result of the passing of the Law Amending the Misdemeanor Law in 2016.

Key words: misdemeanor, general provision, register, record, fines.

---

² Email: I.Milic@pf.uns.ac.rs

ОБУСТАВА ИСТРАГЕ

Мср Иван Мацура¹
Окружно тужилаштво Бања Лука

Апстракт. Чланак се бави мјерама и радњама које предузима тужилац са позитивно-правног аспекта у Републици Српској, примјеном материјалних и процесних прописа када доноси наредбу о обустави истраге. У овом раду се разматрају институти, околности, сметње, степен сумње, правни основ, као и процесни механизми рјешавања пријава и извјештаја о криминалитету.

Сврха рада је да у постојећем концепту истраге формулисане искључиво у начелу легалитета, укаже да подносиоци пријава, на првом мјесту полиција, о постојању сумње о кривичном дјелу треба да консултују више тужиоца, повећају квалитет рада, прије подношења извјештаја оцијене јесу ли прикупили довољно доказа, редовно анализирају случајеве о обустави истраге са циљем смањења прилива предмета и непотребног трошења тужилачко-судских ресурса.

Поводом појединих питања која се у вези са обуставом истраге постављају, приказани су како теоријски ставови тако и примјери из праксе, а пошто су истраге у начелу тајне, примјери су приказани као хипотетички.

Кључне ријечи: обустава истраге, разлози, притужба, одлуке

УВОД

Правни основ за обуставу истраге на основу кривичних пријава и извјештаја поднесених од стране полиције, образложеном наредбом од стране тужиоца садржан је у сљедећим правним изворима: Закону о кривичном поступку Републике Српске – ЗКП, (*Службени класник РС*, бр.

¹ Email: icomacura@gmail.com

53/12); Кривичном закону Републике Српске – КЗ (*Службени класник РС*, бр. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 и 67/13); Закон о имунитету Републике Српске; Уставу Републике Српске; Закону о тужилаштвима Републике Српске; Закону о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку. Истрага која подразумева скуп свих радњи и мјера које предузима тужилац или овлаштена службена лица под надзором тужиоца након сазнања да постоје основи сумње да је извршено кривично дјело, усмјерених на откривање и расвјетљавање кривичних дјела и њихових учинилаца, а у циљу њиховог кривичног гоњења може, од стране самог тог тужиоца, примјеном материјалних и процесних прописа да буде обуштавена. Уколико након проведене истраге тужилац установи да дјело које је учинио осумњичени није кривично дјело, ако постоје околности које искључују кривицу осумњиченог, ако нема довољно доказа да је осумњичени починио кривично дјело, ако је дјело обухваћено амнестијом или помиловањем или застарјелосту или ако постоје друге сметње које искључују кривично гоњење, тужилац ће наредбом обушавити истрагу. Обуштава представља негативну одлуку тужиоца у погледу даљег кривичног гоњења послје отварања истраге (Симовић, 2013:125). На јавну тужилачку одлуку, наредбу о обушави истраге, постоји право на притужбу, које припада оштећеном, у року од осам дана, канцеларији тужиоца.

РАЗЛОЗИ ЗА ОБУШТАВУ ИСТРАГЕ

1. Тужилац ће наредбом истрагу обушавити уколико установи да дјело које је учинио осумњичени није кривично дјело. Разлог за обушту истраге због тога што пријављено дјело које је учинио осумњичени није кривично дјело односи се на околности под којима нису испуњена сва законска обиљежја кривичног дјела (радња, противправност, одређеност кривичног дјела у закону и виност или кривица) или када иако постоје законска обиљежја кривичног дјела, постоје околности које искључују противправност, односно постоји неки од основа његовог искључења (као нпр. разлог искључења противправности одавања службене тајне из ст. 5, чл. 355, КЗ, или неки од општих основа као што је нужна одбрана или крајња нужда и др.). Уколико се утврди њихово постојање, кривично дјело не постоји (Бабић ет.ал., 2005: 121). Обушту истраге ће, по основу да пријављено дјело није кривично дјело, тужилац наредити у сљедећим случајевима: када је у питању кривичноправно ирелевантан догађај (самоубиство, несретни случај) или се ради о имовинско-правном спору², прекршају, дисциплинском поступку и када недостаје неки од

---

2 МУП ЦЈБ Бања Лука, по пријави оштећене, након прикупљених података и

елемената из законског описа, бића пријављеног кривичног дјела, односно обиљежја која чине посебне појмове појединих кривичних дјела (нпр. противправност) или због недостатка неког посебног елемента кривичног дјела о којем се ради³. Ради се о недовољно прецизном препознавању свих релевантних елемената законског описа кривичног дјела (бића дјела), а самим тиме и о кривој квалификацији дјела и нетачном супсумирању чињеничног реалитета током криминалистичке диференцијалне дијагнозе. У процесу истаге кривичног дјела учествују и полиција и тужилац, с тим да полиција ставља тежиште на хеуристичку (откривачку), а тужилац на силогистичку (доказну) компоненту. У пракси би то требало значити како је полиција та која би требало да трага за чињеницама које указују на то да је учињено одређено кривично дјело, односно да је одређено лице учинило конкретно кривично дјело, а тужилац би требало да својим ранијим укључивањем у криминалистичко истраживање и истрагу, те давањем стручног мишљења укаже на који начин те чињенице треба прикупити како би оне биле правно релевантне.

У наставку класификације разлога обуштаве истраге, детаљније се разрађују поједини разлози.

1.1. Дјело малог значаја је чест разлог обуштаве истраге од стране тужиоца. Полиција и друга овлаштена службена лица током подношења извјештаја о кривичном дјелу нису овлаштени да процјењу постоје ли околности које неко дјело чини малог значаја, већ су дужни такве околности утврдити, те такве податке доставити тужиоцу.

Оно је дефинисано чл. 7, ст. 2 КЗ, тако да није кривично дјело оно дјело које је, иако садржи обиљежја кривичног дјела одређена законом,

---

обавјештења доставио је извјештај за ххх, због постојања основа сумње да је починио кривично дјело пословна превара из чл. 265, ст. 2, КЗ РС. У вријеме закључења уговора, као и потписивања мјенице, рачуни осумњиченог нису били блокирани, што значи да у моменту закључења уговора, односно склапања правног посла није било намјере, односно иста се није могла доказати да је осумњичени обмануо другога и лажно приказао, а из чега произилази став тужилаштва да наведено дјело није кривично дјело, јер у себи не садржи потребна обиљежја, односно умишљај на извршење овог кривичног дјела већ се у конкретном случају ради о грађанско правном односу за који је надлежан Основни суд у Бања Лукци. Радујко Г. „Израда тужилачких аката“, Бања Лука. Преузето 10.1.2017, са сајта, www.rs.cest.gov.ba/2014-01-22-09-12.

3 Имајући у виду тешке материјалне прилике осумњиченог, те чињеницу да је од мјештана сазнао за могућност да се са парцеле гдје је скинут кукуруз остаци сакупљају, поводећи се за осталим људима који су на исти начин сакупљали кукуруз, долази се до закључка да је степен кривике осумњиченог низак. У конкретном случају ради се о незнатним последицама, с обзиром на укупну вриједност кукуруза који је одузет, притом имајући у виду да је сакупљање кукуруза извршено у току децембра, тако да је кукуруз био изложен временским непогодама што је од утицаја на његов квалитет. Наведено према: Избор судске праксе, научни, стручни и информативни часопис, Београд, 9/09, стр. 39.

у занемарљивој мјери опасно због свог малог значаја и због незнатности или одсутности штетних посљедица. Дјело је малог значаја ако на то указују његова природа, тежина, околности под којима је учињено, низак степен кривице учиниоца или његове личне околности. Из наведене одредбе недвосмислено произилази да дјело малог значаја представља институте који искључују противправност кривичног дјела (Делић 2006: 376). Ту је ријеч о тз. премисивној норми која има такво дејство да у једном конкретном случају понашање које је обухваћено законским бићем одређеног кривичног дјела чини допуштеним. Премисивна норма која прописује основ који искључује противправност у својој бити нема функцију да оправда нешто што је у кривичном праву забрањено, већ да оствари посебан циљ, да ријеши неизбјежну колизију између добра, интереса и дужности (Бачић, 1995: 202). Да би једно дјело било малог значаја, потребно је да су испуњени прописани услови, да се ради о лакшим кривичним дјелима, да је низак степен кривице учиниоца⁴ или његове личне околности, те да је посљедица незнатна или одсутна⁵. Са криминално-политичког аспекта, институт дјело малог значаја предствља један од важнијих инструмената криминалне политике на подручју третирања ситнијег, багателног криминалитета, јер се помоћу овог института из кривичног права, условно речено, искључују безначајна кривична дјела.

1.2. Ако је послије извршења кривичног дјела измијењен закон, једном или више пута, а из основа сумње проистјече да пријављено дјело није кривично дјело. Истрага о пријављеном дјелу ће од стране тужиоца бити обустављена због промјене законских прописа. Ради се о начелу примјене блажег закона и временско важење кривичног закона (чл. 4, ст. 2, КЗ). Ако се закон након учињења кривичног дјела измијени једном

---

4 Имајући у виду тешке материјалне прилике осумњиченог, те чињеницу да је од мјештана сазнао за могућност да се са парцеле гдје је скинут кукуруз, остаци сакупљају, поводећи се за осталим људима који су на исти начин сакупљали кукуруз, долази се до закључка да је степен кривице осумњиченог низак. У конкретном случају ради се о незнатним последицама с обзиром на укупну вриједност кукуруза који је одузет притом имајући у виду да је сакупљање кукуруза извршено у току децембра, тако да је кукуруз био изложен временским непогодама што је од утицаја на његов квалитет. Наведено према: Избор судске праксе, научни, стручни и информативни часопис, Београд, 9/09, стр. 39.

5 Уколико због штрајка запослених у МУП-у није било могуће издати друге регистарске таблице у краћем року, те је осумњичени употребио као праву лажну јавну исправу једну регистарску таблицу од пластике, броја идентичног предњој оригиналној регистарској таблици регистрованог п.м.в на тај начин што је предметним возилом учествовао у јавном саобраћају, при чему је окривљеном неспорно ово возило било нужно за рад, пошто ради као менаџер продаје у предузећу које је власник возила, ради се о дјелу малог значаја. (Ђурић, и Јовановић, 2013: 19).

или више пута, измијени назив или опис кривичног дјела, испитаће се постоји ли правни континуитет тако да се чињенично стање подведе под биће одговарајућег кривичног дјела из новог закона, па ако се утврди да постоји, примијениће се закон који је блажи за учиниоца. Нема кривичног дјела ако правни континуитет не постоји. Ступањем на снагу новог закона, за кривична дјела која су пријављена тужилаштву у ранијем периоду, примјеном новог закона, истрага ће се обуставити.

1.3. Сљедећи разлог за обуставу истрага је промјена неодређене вриједности као законског обиљежја неких кривичних дјела. Ако због промјене начелног правног мишљења висине неодређене вриједности као законског обиљежја неких кривичних дјела из саме пријаве и основа сумње проистиче да пријављено дјело није кривично дјело, а у вези с начелним правним мишљењем кривичног одјељења Врховног суда Републике Српске. Опстанак кривичног дјела зависи и од правног схватања висине неодређених вриједности које су законско обиљежје кривичних дјела. Тако је кривично одјељења Врховног суда Републике Српске на сједници од 30. 06. 2004. године донијело Начелно правно мишљење о висини неодређене вриједности као законског обиљежја неких кривичних дјела у Кривичном закону Републике Српске. Висине неодређене вриједности, као законско обиљежје кривичног дјела, дефинишу се ријечима „већи износ“, „већа вриједност“, „већа штета“, „већа имовинска штета“ и у свим случајевима постоји ако вриједност прелази износ од 10.000,00 КМ.

1.4. Ако се ради о нужној одбрани, тужилац ће обуставити истрагу када чињенични супстрат пријављеног догађаја садржи законске претпоставке за примјену неке од одредби КЗ с формулацијом искључења противправности. Искључење противправности означава ситуацију у којој закон за одређено понашање одређује да није противправно, дакле да по закону није кривично дјело. У кривично право нужна одбрана ушла је као изнимка обвезе правног поретка да казненоправном реакцијом штити најважнија правна добра. Искључена је противправност дјела учињеног у нужној одбрани. Нужна је она одбрана која је неопходно потребна да се од свог добра⁶ или од добра другог одбије истовремени или непосредно предстојећи противправни напад. Право на нужну одбрану изводи се из два начела: начела самозаштите према коме нико није дужан трпјети повреде својих правних добара, па је овлаштен силом одбити напад на њих и начела потврђивања (афирмације) права – јер

---

⁶ Нападнуто лице није дужно да измиче пред нападом већ је, напротив у циљу одбране правног добра овлашћено да истовременим противправним нападом на нападачева правна добра осујети, односно онемогући постојећи противправни напад. (Ђурић, и Јовановић, 2013: 38).

се признањем права на нужну одбрану осигурава превласт права над неправом.

1.5. Када се ради о крајњој нужди, тужилац ће је обуставити када чињенични супстрат пријављеног догађаја садржи законске претпоставке за примјену неке од одредабе КЗ с формулацијом искључења противправности. Није кривично дјело оно дјело које је учињено у крајњој нужди (став 1). Крајња нужда постоји кад је дјело учињено ради тога да учинилац отклони од свог добра или од добра другог истовремену нескривљену опасност која се на други начин није могла отклонити, а при том учињено зло није веће од зла које је пријетило (став 2). Ради се о стању опасности за једно добро коју отклањамо жртвујући друго добро које при томе мора бити мање од зла које је пријетило⁷. Дјело почињено у крајњој нужди није кривично дјело, јер му недостаје противправност. Закон не ограничава добра која се могу налазити у опасности. Код крајње нужде ради се о сукобу два оправдана интереса, дакле о сукобу два права, те она своје оправдање проналази само у начелу самозаштите. За успјешно позивање на крајњу нужду потребно је постојање стања опасности и неминовност жртвовања туђег добра. Крајња нужда као разлог искључења противправности, заснива се на начелу престижног интереса; ако су у питању различити интереси очувања правних добара, допуштено је спасавање једног правног добра на рачун другог увијек када је интерес очувања правног добра које се спасава већи од интереса очувања правног добра које се жртвује. Код отклањања опасности, радња је оправдана крајњом нуждом ако се опасност није могла отклонити на други начин. Радња мора бити прикладна да се њоме отклони опасност, а такође мора представљати и најблаже средство, односно такво средство које туђе добро повређује у најмањој могућој мјери. Мора се примијенити свако доступно средство или начин отклањања опасности, па и бијег, зато што се крајња нужда заснива само на начелу заштите неког интереса, а не и начелу потврђивања права над неправом.

1.6. Тужилац ће обуставити истрагу када чињенични супстрат пријављеног догађаја садржи законске претпоставке за примјену неке од одредаба КЗ са формулацијом „нема кривичног дјела“, а то су:

- чл. 157, ст. 2 КЗ (Учествовање у тучи). Нема кривичног дјела из ст. 1 овог члана ако је лице без своје кривице било увучено у тучу или се само бранило или раздвајало друге учеснике туче.

---

⁷ Када осумњичени својим возилом нагло скрене преко пуне линије у супротну коловозну траку да би избјегао директни судар са возилом које му је долазило у сусрет, великом брзином непрописно у лијевој траци, и на тај начин удари у возило из супротне коловозне траке, поступа у крајњој нужди. (Ђурић, и Јовановић, 2013: 50).

- чл. 204, ст. 4 КЗ-а (Ванбрачна заједница са малољетним лицем). Ако се брак закључи, гоњење се неће предузети, а ако је предузето, обуставиће се.

- чл. 308, ст. 2 КЗ (Помоћ учиниоцу послје извршеног кривичног дјела против уставног уређења Републике Српске). Нема кривичног дјела ако је лице коме је учинилац дјела наведених у ставу 1 овог члана брачни друг, лице које са њима живи у трајној ванбрачној заједници, као и сродник по крви у правој линији, брат или сестра, усвојилац или усвојеник, као и брачни друг неког од наведених лица, односно лице које са неким од њих живи у трајној ванбрачној заједници.

- чл. 355, ст. 5 КЗ (Одавање службене тајне). Нема кривичног дјела из става 2 ако ко службену тајну, чија је садржина супротна уставном поретку Републике Српске, објави или посредује у објављивању у намјери да јавности открије неправилности у организовању, дјеловању и вођењу службе, ако објава нема штетне посљедице за Републику Српску.

- чл. 361, ст. 3 КЗ (Непријављивање припремања кривичног дјела). Нема кривичног дјела из става 1 овог члана ако дјело није пријавило лице коме је учинилац брачни друг, лице које са њим живи у трајној ванбрачној заједници, сродник по крви у правој линији, брат или сестра, усвојилац или усвојеник, као и брачни друг неког од наведених лица, односно лице које са неким од њих живи у трајној ванбрачној заједници.

- чл. 362, ст. 3 КЗ (Непријављивање кривичног дјела или учиниоца). Нема кривичног дјела из става 1, овог члана ако дјело није пријавило лице коме је учинилац брачни друг, лице које са њим живи у ванбрачној заједници, сродник по крви у правој линији, брат, сестра, усвојилац или усвојеник, као и брачни друг неког од наведених лица, односно лице које са неким од њих живи у трајној ванбрачној заједници, као и бранилац, лекар или вјерски исповједник учиниоца.

- чл. 363, ст. 5 КЗ (Помоћ учиниоцу послје извршеног кривичног дјела). Нема кривичног дјела из ст. 1 до 3 овог члана ако је помоћ пружило лице коме је учинилац брачни друг, лице које са њим живи у ванбрачној заједници, сродник по крви у правој линији, брат, сестра, усвојилац или усвојеник, као и брачни друг неког од наведених лица, односно лице које са неким од њих живи у трајној ванбрачној заједници.

2. Разлози обуставе истраге ради постојања околности које искључују кривицу осумњиченог односе се на субјективне, психичке чињенице и околности везане на процесе у душевној сфери учиниоца. Ријеч је о недостатку неког од елемената кривице, а то су урачунљивост учиниоца у вријеме извршења кривичног дјела и умишљај. Кривица за кривично дјело постоји и ако је учинилац поступао из нехата, ако то закон изричито одређује. Значи тужилац може обуставити истрагу по принципу да нема казне без кривице, који гласи да нико не може бити

кажњен, нити се према њему могу изрећи упозоравајуће санкције ако није крив за учињено дјело. Ово се може радити код института стварне заблуде или код заблуде о бићу кривичног дјела, који гласи да није крив учинилац који у вријеме извршења кривичног дјела није био свјестан неког његовог законског обиљежја или који је погрешно сматрао да постоје околности према којима би, да су оне стварно постојале, то дјело било дозвољено.

3. Тужилац ће наредбом истрагу обуставити уколико установи да нема довољно доказа односно нема довољно доказа за основану сумњу да је осумњичени учинио кривично дјело (чл. 232, ст. 1, тачка ц) ЗКП-а. Постојање или непостојање основане сумње⁸ да је осумњичени починио пријављено кривично дјело је фактично питање сваког конкретног случаја. Ради се о сумњи која се заснива на подацима и доказима који терете пријављено лице, па ако нема доказа који са разумном вјероватноћом указују на осумњиченог као учиниоца, истрага ће се обуставити. Ова врста обуставе истраге, која може бити резултат субјективних пропуста у смислу недовољног квалитета и количине чињеница, односно у непостојању доказа којим су потврђене основане сумње да је осумњичени починио кривично дјела, значајна је и за контролу квалитете полицијског рада. Дакле, ту се ради о обустави истраге гдје се највјероватније, ради недовољног квалитетног рада, погрешно одлучено о подношењу извјештаја тужиоцу, сматрајући да постоји основана сумња да је одређено лице учинилац кривичног дјела. Полицијски службеници су дужни оцијенити јесу ли прикупили довољно доказа за подношење извјештаја, односно не могу подносити извјештај против осумњиченог ако не постоје чињенице које потврђују основе сумње. Када постоји сумња о некој ситуацији потребно се претходно консултовати са тужиоцем. Из анализе случајева о обустави истраге због недостатка основане сумње полиција може утврдити шта у практичном смислу тужилац сматра под тим појмовима, коју количину и квалитет правно релевантних чињеница је потребно прикупити да би се поднио извјештај.

---

⁸ Обустава истраге против осумњичени Ф.Г. који пориче учињење кривичног дјела разбојништва из чл. 233, ст. 1, КЗ, а из записника о саслушању оштећене З.У. да је лице, које ју је сачекало пред лифтом зграде у којој станује из њене руке пријетећи да ће је испребијати истргло њену торбу у којој се, између осталог налазио и новчаник са око 80 КМ, те одмах након тога изашло из зграде, је имало на глави навучену црну чарapu с прорезима за очи и да је она из тог разлога не би могла препознати. Из записника о претресу стана осумњиченог Ф.Г. произилази да у стану осумњиченог није пронађен ниједан од предмета. При таквом стању ствари, исказ свједока О.П. дат током истраге, с обзиром на његову садржину, није довољан доказ за закључак о постојању основане сумње да је осумњичени учинио кривично дјело. Хипотетички случај. (Филиповић ет. ал., 2006: 40). Презето 29.12.2016 са, www.pravosude.ba/vstv/.

У овом случају, наредба о обустави истраге је релативног карактера, јер је остављена могућност поновног отварања истраге – уколико се накнадно добију нове чињенице и околности које указују да постоје основи сумње да је осумњичени учинио кривично дјело.

4. Четврти разлог, као процесна сметња, на основу којег тужилац доноси наредбу да се обуставити истрага постоји ако је из пријаве и пратећих списа очигледно, односно у току истраге се установи да је дјело обухваћено амнестијом, помиловањем или застарјелошћу или постоје друге сметње које искључују кривично гоњење.

4.1. Амнестија је акт законодавног органа (чл. 70, ст. 1, тач. 10 Устава Републике Српске) којим се у форми закона поименично неодређеном кругу лица даје ослобађање од кривичног гоњења (*аболиција*). Она представља акт милости законодавца на основу којег се обуставља истрага.

4.2. Помиловање као акт милостије који је у искључивој надлежности председника Републике Српске (чл. 80, ст. 1, тач. 5 Устава Републике Српске) није прописао *аболицију* односно могућност ослобађања од кривичног гоњења (чл. 117, КЗ-а), тако да овај институт и ако је прописан ЗКП практично и не може бити разлог за обуставу истраге.

4.3. Застарјелост за вођење кривичног гоњења је у вези са чл. 111 (Застарјелост кривичног гоњења) и чл. 112 (Ток и прекид застарјевања кривичног гоњења) КЗ.

Проток одређеног времена од извршења кривичног дјела има за посљедицу немогућност кривичног гоњења. У чл. 111 КЗ, прописани су рокови за застарјелост кривичног гоњења, а критеријум за дужину рокова јесте прописана казна. Ако је за кривично дјело прописано више казни, рок застарјелости одређује се по најтежој прописаној казни. Ради се о одредбама опшег карактера, што значи да се примјењују у односу на сва кривична дјела. Код продуженог кривичног дјела, рок застарјелости кривичног гоњења рачуна се од предузимања радње посљедњег дјела које улази у састав продуженог кривичног дјела. Код кривичних дјела нечињења рок застарјелости кривичног гоњења почиње се рачунати од престанка дужности нечињења. Рок застарјелости кривичног гоњења за кривична дјела извршена у стицају рачуна се посебно за свако поједино кривично дјело (Стојановић 2012: 359). Док тече рок застарјелости кривичног гоњења, могуће је продужење тог рока, у случајевима обуставе и прекида застарјелости. Сметња која доводи до обуставе застарјелости кривичног гоњења може бити правне природе (нпр. душевна болест учиниоца усљед које се не може водити кривични поступак). Прекид наступа у два случаја. То је свака процесна радња која се предузима

ради гоњења учиниоца због учињеног кривичног дјела⁹, и кад учинилац у вријеме док тече рок застарјелости учини исто тако тешко или теже кривично дјело.

Неке процесне радње могу да трају извјесно вријеме, тако да рок застарјелости почиње поново да тече тек онда када је та радња довршена. Тако, у случају расписивања потјернице од стране полиције, та радња траје све до повлачења потјернице. То значи и да у периоду док је потјерница на снази не може да наступи релативна застарјелост кривичног гоњења. За кривична дјела против полног интегритета, брака и породице учињена на штету лица млађих од 18 година застарјелост почиње тећи од дана пунољетства оштећеног. С обзиром на то да би могућност обушаве и прекида могла практично да доведе да се институт застарјелости не примјењује, предвиђен је институт апсолутне застарјелости и она наступа протеком двоструког рока предвиђеног за релативну застарјелост кривичног гоњења.

4.4. Постојање других сметњи односно околности које искључују кривично гоњење као основ, и разлог за обушаву истрага, представља негативне процесне претпоставке или процесне сметње, као што су:

- Изостанак приједлога за предузимање гоњења као законска сметња прописана за кривична дјела: повреда тајности писма или других пошиљки (чл. 172, ст. 1); неовлашћено откривање професионалне тајне (чл. 173); утаја¹⁰ (чл. 235, ст. 1, 2 и 5); одузимање туђе ствари (чл. 236, ст. 1); превара (чл. 239, ст. 2); оштећење туђе ствари (чл. 249, ст. 1); оштећење туђих права (чл. 251, ст. 1); гоњење у случају кад је учинилац у блиском односу са оштећеним (чл. 256), гдје је прописано да се за кривична дјела: крађа, утаја, одузимање туђе ствари, одузимање моторног возила, противправно заузимање земљишта, отуђење туђих права, оштећење

---

⁹ Обуштава истраге против осумњичени Ф.Г. који пориче учињење кривичног дјела разбојништва из чл 233 став 1 КЗ, а из записника о саслушању оштећене З.У. да је лице, које ју је сачекало пред лифтом зграде у којој станује из њене руке пријетећи да ће је испребијати истргло њену торбу у којој се, између осталог налазио и новчаник са око 80 КМ, те одмах након тога изашло из зграде, је имало на глави навучену црну чарапу с прорезима за очи и да је она из тог разлога не би могла препознати. Из записника о претресу стана осумњиченог Ф.Г. произилази да у стану осумњиченог није пронађен ниједан од предмета. При таквом стању ствари, исказ свједока О.П. дат током истраге, с обзиром на његову садржину, није довољан доказ за закључак о постојању основане сумње да је осумњичени учинио кривично дјело. Хипотетички случај. (Филиповић ет. ал., 2006: 40). Преузето 29.12.2016 са, www.pravosuđe.ba/vstv/.

¹⁰ Обуштава истраге против И.Ц. који је дана 31.03.2016. год. у ххх пронашао мобилни телефон марке „Самсунг“ ГТ-И8262, број 359705050031773, власништво Н.Л. и исти у намјери да за себе прибави противправну имовинску користи, противправно присвојио, чиме би, починио кривично дјело Утаја из чл. 235, ст. 5, КЗ. Оштећена Н.Л. као свједок у изјави на записник, није ставила тужиоцу приједлог за кривично гоњење. И.М. Хипотетички случај.

стамбених и пословних зграда и просторија, ако су учињена према брачном другу, сроднику по крви у правој линији, брату или сестри, усвојоцу или усвојенику или према другим лицима са којима учинилац живи у заједничком домаћинству, гоњење предузима по приједлогу; неовлашћено коришћење рачунара или рачунарске мреже (чл. 292е, ст. 1) и самовлашће (чл. 397, ст. 1).

- Околности које искључују кривично гоњење и доводе до тога да се неће наредити спровођење истраге постоје у случају када два или више тужилаштава предузимају мјере и радње о истом¹¹ кривичном дјелу.

- Затим, околност да је ранији брак престао или је поништен, гоњење се неће предузети, а ако је предузето обуставиће се код кривичног дјела двобрачност (чл. 202, ст. 3), којим је прописана казна оном ко закључи нови брак иако се већ налази у браку (ст. 1) и оном ко закључи брак са лицем за које зна да се налази у браку (ст. 2).

- Исто тако, код кривичног дјела ванбрачна заједница за малољетним лицем (чл. 204, ст. 4) гоњење се неће предузети, а ако је предузето обуставиће се против пунољетног лице које живи у ванбрачној заједници са малољетним лицем узраста до 16 година (ст. 1), те родитеља, усвојоца или староца који малољетном лицу из ст. 1, допусти да у ванбрачној заједници живи са другим лицем или га на то наведе (ст. 2), ако се закључи брак.

- Као процесна сметња или негативна процесна претпоставке постоји у случају ако је дјело већ правоснажно пресуђено (*res judicata*) која се доказује правоснажном судском одлуком. Правоснажност је особина судске одлуке (пресуде или рјешења) да се не може побијати редовним правним лијековима (формална правоснажност). Наступа када се судска одлука више не може побијати жалбом или када жалба није допуштена. Ради се о поштовању начела *ne bis in idem* по ком нико не може бити поново суђен за дјело за које је већ био суђен пред судом и за које је донесена правоснажна судска одлука (чл. 4, ЗКП). Сврха установе правоснажности образлаже се потребом правне сигурности која тражи да судска одлука, у одређеном тренутку, постане несумњива и коначна. Правоснажност даје судској одлуци извјесност и правну снагу.

- Материјално-правни имунитет председника и судија Уставног суда,

---

11 Увидом у комплетно достављени спис Окружног тужилаштва Бијељина утврђено је да је по основу идентичне документације, а која се односи на целокупан догађај, узете изјаве како од осумњиченог, а тако и од саслушаних свједока, те комплетни доказни материјал, да се ради о истом кривичном предмету против осумњиченог хххх, а против којег је Окружно тужилаштво Бањалука под својим бројем Т13 0 КТПО хххх13 дана хххх године код Основног суда Приједор подигло оптужницу за кривично ђело Недозвољена трговина из члана 281. став 3. и 4. а у вези са ставом 1.К3 РС, а која оптужница је и потврђена код Основног суда Приједор. Сходно горе наведеном а из разлога што постоје друге околности које искључују кривично гоњење, одлучено је да се истрага у овом предмету неће спроводити. (**Радуљ, 2014: 5**)

те судија, за мишљење дато при доношењу судске одлуке и материјално-правни имунитет посланика у Народној скупштини и чланова Вијећа народа неће бити кривично одговорни за било који поступак извршен у оквиру њихових дужности у законодавним органима Републике Српске, што подразумева поступке који проистичу из дужности коју појединац обавља у Народној скупштини или Вијећу народа према важећим одредбама и дефиницији из Устава Републике Српске. Уколико у току кривичног поступка наведено лице изјави да је поступак који је основа за покретање кривичног поступка извршен у оквиру његових дужности то питање ће се расправити и рјешавати одлуком надлежног суда (чл. 3 и 6 Закон о имунитету Републике Српске *Службени гласник РС* бр: 69/02).

Из наведених законских одредби о имунитету произилази да само уколико надлежни суд прихвати изјаву лица које се позвали на имунитет тужилац може обуставити истрагу.

Главни тужиоци, замјеници главних тужилаца и тужиоци не могу бити позвани на кривичну одговорност ни за једно дјело учињено у вршењу службе (чл.29 Закон о тужилаштвима Републике Српске, *Службени гласник РС* бр: 55/02, 85/03, 115/04 и 68/07).

- Кривично правни имунитет представника државе (шефова држава, влада, министара вањских послова, дипломатских и конзуларних представника, међународних организација) је дио обичајног права, и он се као релевантан појављује већ на почетку неког поступка, и по правилу има за посљедицу, изузеће од јурисдикције државних органа према представнику државе, (Милисављевић 2015: 24), све у складу са бројним међународним уговорима који прихватају правила да се највишим представницима држава морају признати имунитети због природе функције на којој се налазе.

- Према осуђеном лицу гоњење се неће предузети ако је у вријеме издржавања казне затвора, казне дуготрајног затвора или казне малолетничког затвора учинио кривично дјело за које закон прописује новчану казну или казну затвора до једне године. У таквим случајевима примјениће се дисциплинска мјера (чл. 43, ст. 3 КЗ).

- За држављанина Републике Српске, као и за странца који учини кривично дјело у иностранству према Републици Српској или њеним држављанима, гоњење се неће предузети: ако је учинилац потпуно издржао казну на коју је у иностранству осуђен; ако је учинилац у иностранству правноснажном пресудом ослобођен; ако се за кривично дјело по страном закону гони по захтјеву оштећеног, а такав захтјев није поднесен (чл. 123, ст. 2, КЗ).

- Ако странац на територији Републике Српске, на домаћем броду, без обзира гдје се брод налази, домаћем цивилном ваздухоплову док је у лету, или у домаћем војном ваздухоплову, без обзира гдје се ваздухоплов налази учини кривично дјело, гоњење странца може се, под условима

узајамности уступити страни држави (чл.123, ст. 5, КЗ). Билатерални међународни уговори о правној помоћи у кривичним стварима Босна и Херцеговина закључила је са тридесет једном државом.

- Давање имунитета свједоку од стране тужиоца (чл. 149, ст. 3, ЗКП). Набрајајући права и дужности тужиоца, ЗКП у чл. 43. ст. 2. тачка в, прописује да тужилац има право и дужност да даје имунитет у складу са законом. Одредбом чл. 149, ст. 3, ЗКП прописано је да ће свједок који користи право да не одговара на поједина питања, одговорити на та питања ако му се да имунитет, те да имунитет даје тужилац у складу са законом. Свједок који је добио имунитет и који је свједочио неће се кривично гонити, осим ако је дао лажан исказ.¹² Имуитет као облик заштите од самооптуживања је имунитет који се примјењује према оним лицима које би одавањем различитих информација, података и доказа органима гоњења, себе изложиле кривичном гоњењу (Милетић и Додик, 2012: 8). Овај имунитет се даје најчешће у замјену за свједочење против другог учиниоца, а углавном се примјењује као ефикасно средство за „разбијање“ злочиначких удружења и процесуирање тешких кривичних дјела организираног криминала и тероризма. За таква лица користе се различити називи: „свједоци под имунитетом“, „свједоци – покајници“, „кронски свједоци“ или „свједоци сарадници правде“.

Примјена начела *ne bis in idem* је такође разлог да тужилац неће предузимати

кривично гоњење када утврди да је осумњичени већ био суђен за дјело пред судом и за које је донесена правоснажна судска одлука. *Bis* – начело *ne bis in idem* се примјењује само ако су ослобађајућа или осуђујућа одлука постале правоснажне (*res judicata*). *Idem* - Истовјетност лица и истовјетност дјела, при чему је битан чињенични опис дјела, а не његова правна квалификација. (Филиповић, 2015: 1).

Покретање и вођење поступка због истог дјела за које је оптужени оглашен одговорним и кажњен у прекршајном поступку, представља повреду начела *ne bis in idem* (пресуда Суда БиХ број: Крж од 22.11.2011. г.) О питању постојања двоструког суђења и кажњавања треба дати одговоре на питања: да ли је прва казна по својој природи била кривичноправна; да ли је дјело због којег је оптужени кривично гоњен исто; и да ли је постојала двострукоост поступка.

Према пракси Европског суда усвојеног у предмету *Муслија против*

---

12 Добијање имунитета од стране тужиоца неког лица, које је касније било свједок у том кривичном поступку, не значи да је то лице добило статус информатора, па према томе у том случају не ради се о посебним истражним радњама. Тужилац је свједоку РС. својом одлуком дао имунитет, на шта је овлаштен, а донио је и наредбу о обустави истраге против свједока, односно да се неће кривично гонити, осим ако да лажан исказ (пресуда Округног суда у Бањој Луци број: 71 0 К 012689 09 Кжж од 13.04.2009. год.).

Босне и Херцеговине (бр.: 32042/11, Европски суд за људска права, Страсбург, доступно на www.mhrr.gov.ba), Европски суд је указао на аутономно значење термина „осуђен“ у прекршајном поступку који се, према чл. 6, Европске конвенције у вези са чл. 4, ст. 1, Протокола бр. 7, уз Европску конвенцију изједначава са „кривичним поступком“. Даље је у том предмету Европски суд навео да апелант не може бити у кривичном поступку проглашен кривим за кривично дјело које се односило на исто понашање за које је кажњен у прекршајном поступку и које је, у бити, обухватало исте чињенице. Наведене ставове Европског суда у својим каснијим одлукама прихватио је и Уставни суд БиХ (види: Одлука број 381/11 од 24. априла 2014. године и Одлука број 2028/11 од 8. маја 2014. год.).

5. Одлука тужиоца за малољетнике да према малољетнику не покрене поступак. Одредбе кривичног поступак према малољетницима као посебном (Димитријевић 1965: 261) кривичном поступку садржане су у Закону о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку – ЗМ (*Службени гласник РС* бр: 13/10 и 67/13). Онда када ништа није посебно предвиђено у ЗМ, примјењују се општа законска правила. Тужилац за малољетнике пријаву оцјењује у првом реду примјеном одредбе чл. 232, ст. 1, и 224, ст. 3 ЗКП, то значи да ако постоје околности за обуству истраге, примјеном општих одредби, дужан је на исти начин поступити и према малољетнику. На примјер: ако нема основане сумње, наступила је застара или околност која искључује кривично гоњење, ради се о дјелу малог значаја; у односу на пријаву тужилац ће поступити једнако као да се ради о одраслом лицу. Примјена посебних начела вођења поступка према малољетнику не смије резултирати фактичким довођењем малољетника у неповољнији положај (на примјер да се за кривично дјело за које нема основане сумње да га је малољетник починио покрене поступак, без обзира на то што је из личне анемнезе видљиво да би малољетнику била потребна нека врста третмана).

- За кривична дјела за која је прописана новчана казна или казна затвора до пет година тужилац за малољетнике не мора покренути кривични поступак према малољетнику, тј није дужан да поступи по начелу легалитета кривичног гоњења, већ супротно, може поступити према начелу опортунитета кривичног гоњења, било безусловно, руковођен тиме да не би било цјелисходно да се води поступак према малољетнику, с обзиром на природу кривичног дјела и околности под којим је учињено, ранији живот и лична својства, било уз постављање одређених услова малољетнику (условни опортунитет кривичног гоњења), што се своди на одговарајући пристанак малољетника и његових родитеља, усвојоца или стараоца, органа старатељства, те спремност

малољетника да испуни један или више васпитних препорука. Тужилац може поступити на исти начин и у случају кривичних дјела са прописаном казном затвора преко пет година ако је такво поступање у складу са личним својствима, средином и приликама у којима малољетник живи и сразмјери са околностима и тежином учињеног кривичног дјела.

Поред тога, када је извршење казне или васпитне мјере у току, тужилац може одлучити да не захтијева покретање кривичног поступка за друго кривично дјело малољетника, ако с обзиром на тежину тог кривичног дјела, као и на кривичну санкцију која се извршава, (долази у обзир било која санкција, било заводска или она која се извршава на слободи), не би имало сврхе вођење поступка и изрицање кривичне санкције за то (ново или новооткривено) дјело.

Када тужилац за малољетнике утврди да дијете које у вријеме извршења кривичног

дјела није навршило 14 година, обуставће истрагу, јер такво лице не може бити одговорно за кривично дјело. Дијете не може сносити кривицу, без обзира на реалан степен зрелости, њихову личност или било коју другу субјективну околности. Таквом дјетету не могу се изрећи кривичне санкције нити примјенити друге мјере (чл. 2, ст. 2 ЗМ). Старосна граница способности за сношење кривице дефинисано је у објективном смислу и везано је само за узраст лица у вријеме извршења дјела (Шкуљић, 2011: 330).

ПРАВО НА ПРИТУЖБУ

На јавно тужилачку одлуку, наредбу о обуставу истраге, постоји право на притужбу које припада оштећеном, у року од осам дана, канцеларији тужиоца. Поред наведеног права, законодавац не прописује било какву одредбу о начину на који се поступа по поднесеним притужбама. Након пријема притужбе и упознавања са предметом, главни тужилац може од поступајућег тужиоца затражити потрбна појашњења ради разјашњења појединих чињеничних питања (Барашин и Хасанспахић, 2009: 513). Рок, форма и врста одлуке за рјешавање притужбе није прописана, али по притужбама треба поступити у разумном року, у форми рјешења као генеричкој форми за одлуке када је у питању функционисање државних органа. Главни тужилац може донијети сљедеће одлуке: одбацити притужбу као недопуштену у случају када није поднијета против наредбе о обустави истраге, у случају када је поднијета од полиције или као неблаговремену, с обзиром на то да је прописан законски рок од осам дана за њено подношење; одбити притужбу као неосновану када утврди да је поступајући тужилац дошао до правог закључка и поступио

у складу са законом; и уважити притужбу као основу и наложити наставак истраге и указати које је радње потребно предузети у наставку истраге. Главни тужилац о одлуци по притужби дужан је да обавијести и оштећеног.

ЗАКЉУЧАК

Може се закључити да тужилац за вршење своје уставне и законске функције у пуном капацитетуима овлашћење да у појединим случајевима и под законом предвиђеним условима одлучи да обустави истрагу, када прикупљени докази не указују на постојање кривичног дјела и кривичне одговорности, када околности случаја указују да кривична санкција није неопходна и да би и суд у судском поступку оптуженог ослободио од казне, када се ради о дјелу малог значаја, када недостаје неки од елемената из законског описа бића пријављеног кривичног дјела, или због недостатка неког посебног елемента кривичног дјела о којем се ради или о неким другим случајевима који искључују кажњивост. Сва кривична дјела прописана матријалним законодавством Републике Српске, осим оних које је починило неурачуљиво лице, могу бити предмет оцјене тужиоца. Тужилац, служећи се својим увјерењем заснованим на закону, након што утврди да не постоје основане сумње о почињењу кривичног дјела доноси јавнотужилачку одлуку о обустави истраге. Једино у случају када тужилац добије нове чињенице и околности које указују да постоје основи сумње да је осумњичени учинио кривично дјело остављена је могућност поновног отварања истраге. У активности институција гдје су запослена овлашћена службена лица, а посебно у полицији, потребно је вршити анализе случајева о обустави истраге због недостатка основане сумње, јер се тако може утврдити шта у практичном смислу тужилац сматра под тим појмовима, коју количину и квалитет правно релевантних чињеница је потребно прикупити да би се поднио извјештај. С обзиром на то да у пракси постоје обимни предмети у којим су предузете бројне мјере у циљу откривања кривичног дјела, проналажења осумњиченог, руковођењу и надзору над истрагом, управљању активностима овлаштених службених лица који прикупљању изјаве и доказе, издавању позива, наредби, захтјева и др., а на крају резултат тог рада буде одлука о обустави истраге, интерним актима тужилаштва такав рад тужиоца требало би вредновати као и рад по подигнутој оптужници, како би се и због тога избјегло подизање оптужница којим се троше тужилачко-судски ресурси.

Законска рјешења у погледу притужби на наредбу о обустави истраге су непотпуна, те их је нужно унаприједити интерним процедурама тужилаштва ради поступања по истим.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабић, М. ет. ал. (2005), *Коментари кривичних/казнених закона у Босни и Херцеговини*, Сарајево: Савијет/ Вијећа Европе и Европска комисија.
2. Бачић, Ф. (1995), *Кривично право општи дио*, Загреб, Информатор.
3. Барашанин М. и Хасанспахић Ђ., (2009), Начин рјешавња приговора/притужби на одлуке тужиоца у контексту унутрашњег функционисања тужилаштва, Бања Лука, *Правна ријеч - часопис за правну теорију и праксу*, 19/2009, 513-517.
4. Димитријевић, Д. (1965), *Кривично процесно право*, Београд.
5. Делић, Н. (2006) Незнатна друштвена опасност и дело малог значаја, Београд, *Прилози пројекту 2005*, 2006, 23-40.
6. Ђурић В.и Јовановић Д. (2003), *Практикум за кривично право*, Београд, “Сл. гласник”.
7. Милетић А. и Додик Б. (2012), Имунитет свједока, Сарајево, *Пројект за јачање тужилачких капацитета ВСТВБиХ*, 2012, 1-118.
8. Милисављевић, Б. (2015), Кривично правни имунитет представника државе, Београд *НБП Журнал за криминалистику и право*. 1/2015, 17-27.
9. Радужио Г. (2014), Израда тужилачких аката, Бања Лука, *ЈУ ЦЕСТ*, 2014, 1-38.
10. Симовић, М. (2013), Основне карактеристике система кривичне истраге у Босне и Херцеговине и њен утицај на поједностављење кривичног поступка, Београд, *Мисија ОЕБС*, 2013, 114-131.
11. Стојановић, З. (2012), *Коментар кривичног законика*, ЈП Службени гласник, Београд.
12. Тегелтија, М. ет ал., (2006) *Модул I, Истражни поступак*, ВСТВБиХ, Сарајево.
13. Филиповић, Љ. ет. ал., (2006), *Модул II, Поступак оптужења*, ВСТВБиХ, Сарајево.
14. Филиповић, Љ. (2015), Кривична оптужба, Банја Лука, *ЈУ ЦЕСТ*, 2015, 1-38.
15. Шкуљић, М. (2011), *Малолетничко кривично право*, Правни Факултет, Београд.

CESSATION OF INVESTIGATION

Ivan Macura, MA¹³

District Prosecution Banja Luka

Abstract: This article deals with the measures and actions undertaken by the prosecutor with positive legal aspect in the Republic of Serbian, application of substantive and procedural rules when making an order terminating the investigation. This paper discusses institutes, circumstances, interference, degree of suspicion, legal basis and procedural mechanisms to solve applications and reports on *kriminalietu*. The purpose of this paper is that in the current investigation concept formulated exclusively for the principle of legality, to point out that the applicants at first the police suspected the existence of a criminal offense should be more consultation with the Prosecutor, to increase the quality of work, before submitting the report to assess whether enough evidence regularly analyzed case terminating the investigation with the aim of reducing the inflow of cases and *bezpotrebnog* spending Prosecutorial judicial capacity.

Regarding certain issues regarding the suspension of the investigation are set, are presented as theoretical attitudes and practices, and since investigations are generally secret, examples are presented as hypothetical.

Keywords: suspension of the investigation, the reasons for the complaint, the decision

---

¹³ Email: icomacura@gmail.com

ИЗ СТРАНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

САЈБЕР КРИМИНАЛИТЕТ – УПЕЦАНИ У МРЕЖУ НАПАДА ВИРУСА

Назив оргиналног наслова: Cyberterrorismus: Bedrohungen aus dem Internet, *доступно путем интернет сајта*: <http://www.anwalt.org/cyberterrorismus/>, *приступљено 20.03.2017.*

Сајбер криминалитет (енгл. *cyber crime*; њем. *Cyberkriminalität*) обухвата кривична дјела почињена против интернета или уз помоћ интернета. Било да се ради о наруџбама на он-лајн продаји, резервацији одмора, одржавању социјалних контаката или управљању личним финансијама, могућности интернета су бескрајне.

Почеци сајбер криминалитета сежу још од 1969. године и то у Сједињеним Америчким Државама, када је настао такозвани Арпанет, претеча данашњег интернета.

Током година, овај облик информационе технике стално се усавршавао и постао техничко помагало које не само што је постало омиљена приватна занимација и иновација за предузећа већ и као конститутивни саставни дио многобројних друштава представља есенцијални државни инструмент.

Управо у коришћењу брзог, некомпикованог преноса података и обављању важних организационо-структуралних послова, лежи и опасност интернета. Јер, моћ са собом увијек носи и злоупотребу, тако да је сајбер криминал постао озбиљна пријетња по државу, односно државно право и њене грађане.

Како дефинисати појам сајбер криминал?

Са терминологијом преплављеном појмовима из енглеског језика, њемачки језик кориснике ставља пред мучне изазове. Појмови који се користе не могу се баш тачно и прецизно појаснити.

Шта је на примјер сајбер криминал?

Најближи превод значења овог појма могао би да буде интернетски криминал. Ради се, дакле, о кривичним криминалним радњама у простору информационих структура који је доступан путем интернета, такозваном сајбер простору.

Како год га назвали: сајбер криминал, интернетски криминал или компјутерски криминал, сви ови појмови су синоним за кривична дјела усмјерена потив интернета, мреже података, ИТ система или њихових података, која се врше уз помоћ информационих одн. комуникационих технологија.

Појавни облици сајбер криминалитета

Појавни облици и елементи кривичног дјела сајбер криминалитета су многоструки. Сајбер криминал се јавља у најразличитијим облицима и са различитим елементима кривичног дјела. У Конвенцији о сајбер криминалу Вијећа Европе, као примјери за интернетски криминал наводи се злоупотреба података или повреде ауторских права. У припучнику за превенцију и контролу компјутерског криминала (енгл.: *Manual on the Prevention and Control of Computer Related Crime*), као компјутерски криминал Уједињене Нације наводе сљедеће примјере:

- превара
- фалсификовање и
- недозвољен приступ подацима.

Сви ови деликти могу се починити на најразличитије начине, тако да су случајеви у којима полиција врши истраге интернетског криминалитета крајње разнолики.

Са новим достигнућима и развојем технике расте и већа уносност криминалаца. Управо су платформе као што је тамна мрежа (darknet) хранљива подлога за криминалне мреже.

Као darknet (тамна мрежа) означавају се анонимне везе, које, за разлику од интернета који користимо, нису јавно доступне. Претраживачи као што је гугл не могу пронаћи такве странице. Приступ се врши често преко специјалних софтвера, на примјер Тор-браузер-пакета (Tor-Browser-Paketa). Овдје не постоји централни сервер коме приступају сви корисници, умјесто тога управља се страницама појединих рачунара.

Такви тамни паралелни универзуми могу да служе за планирање и извршавање радњи које спадају у сајбер криминал. Примјер за то је, прије свега, размјена и дистрибуција садржаја са дјечјом порнографијом, као и продаја и куповина оружја или дрога.

Али и поред оваквих мрежа, сајбер криминалци своје опаке радње врше нпр. путем „Phishing“ мејлова, који служе за добијање осјетљивих личних података. Посебно је уобичајена пракса инфицирање и манипулација компјутерских система путем вируса штетних софтвера.

Хаковање профила на друштвеним мрежама је један облик сајбер криминала. Помоћу тројанаца, познатих и под називом Малвер (Malware),

или других програма, долази се до личних података и лозинки. Тако се може украсти нечији идентитет, што сада починиоцима омогућава, на примјер, хаковање банковних рачуна или приступ друштвеним мрежама као што су нпр. фејсбук или твитер.

Исто тако, за финансијско богаћење користе се крипто-тројанци (Cryptotrojaner, Ransomware). Уз помоћ ових тројанаца, заражени апарати се блокирају. Они ће се деблокирати тек када се уплати тражени износ новца као откупнина. Овдје, на примјер, може да постоји елемент кривичног дјела уцјене.

Исто тако, постоје и такозване бот мреже (bot networks), дакле неколико заражених рачунара, које нападачи могу контролисати из даљине.

Шта каже статистика

Шта се субјективно доживљава као велика опасност може се потврдити погледом на бројчану статистику сајбер криминала. Према статистици је од 2013. до 2015. године, додуше, био смањен број регистрованих кривичних дјела интернетског криминалитета. Међутим, број од округло 70.000 случајева према полицијској статистици на нивоу 2015. године и даље је висок.

У погледу статистике, криминалитет на интернету у сјенку ставља, на примјер, кривична дјела крађе (око 45.000) и кривична дјела против Закона о оружју (око 30.000).

У току 2015. године највише је било компјутерских превара (око 24.000). Са знатно мањим бројем случајева слиједи праћење и крађа података (око 10.000) а на трећем мјесту се налази кривотворење доказних података (округло 7.000).

Зато није чудо што се 2014. године више од једне трећине њемачког становништва плашило да постану жртва крађе идентитета.

Ова оправдана забринутост се може умањити сталним дјеловањем полиције и Савезне управе криминалистичке полиције (Bundeskriminalamt, скр. ВКА). Претпоставка за то је опсежно познавање профила починилаца.

Само на тај начин полиција може што прије ступити у борбу против дјела сајбер криминала, како би посљедице биле што мање. Треба имати у виду да појединачни хакерски напади неријетко могу бити и дио великог плана сајбер тероризма.

Какви људи се, дакле, крију иза таквих напада?

Типологија починилаца компјутерског криминалитета

Починиоци сајбер криминалитета су често обични неупадљиви ђаци или студенти. Полицијске истраге неријетко отежава то што су такозвани хакери непримјетни и немају дугачке кривичне досијее. У правилу се ради о ђацима и студентима, никако, дакле, о ИТ експертима. Они живе повучено и остварују контакте прије свега на информативној основи, умјесто да успостављају пријатељске везе. Ужитак, забава и знатижеља повезани са голицањем нерава често воде до тога да се хаковањем почну вршити противзаконита дјела. Осјећај моћи, контроле и освета могу исто тако бити мотив, као и финансијски аспекти или политички ставови.

Један аспект који доприноси криминализацији одређених особа су мали захтјеви властитих знања из информационих технологија. На интернету се све чешће налазе сумњиве понуде које и лаицима омогућују да манипулишу страним мрежама. Као и мотиви, мете напада сајбер криминалитета су различите. Зависно од интереса, велика предузећа у привредној бранши, веб-странице иза којих стоји држава, порно оператори или сајтови банака, исто тако су угрожени као и приватна лица.

Мјере државе и приватне технике самозаштите

У принципу, имамо два поља реакције, уколико дође до кривичних дјела сајбер криминала. Као прво, нападнута лица би требало да провјере властиту безбједност података, како би на тај начин и превентивно била заштићена од починилаца. Као друго, полиција би, по сазнању о интернет криминалу, требало да буде први контакт за жртву. Полиција располаже експертским групама или стручним центрима који се баве управо проблематиком сајбер криминалитета. Кривично гоњење од стране полиције и Савезне управе криминалистичке полиције у Њемачкој је задатак полиције у првом реду да истражује случајеве сајбер криминала и да починиоце који иза њих стоје приведе суду. Посебно је то дужност Покрајинских управа криминалистичке полиције (Landeskriminalamt скр. ЛКА). На нивоу државе, за сајбер криминал надлежна је Савезна управа криминалистичке полиције (БКА). Савезна управа криминалистичке полиције располаже специјалним јединицама које су најбоље оспособљене за разне облике сајбер криминала.

За спровођење истражних поступака, координацију националних и интернационалних активности за расвјетљавање сајбер криминала, у Савезној управи криминалистичке полиције формирана је једна група са ознаком „SO 4“.

Ова јединица припада Одјељењу за тешки и организовани криминал и она је специјална служба за контакте и истраге сајбер криминала.

Обрада сајбер криминала у стручном центру

Због све већег броја кривичних дјела која долазе са интернета, неке савезне земље су увеле такозване стручне центре, који се активирају увијек кад жртве пријаве случајеве сајбер криминалитета. Такве јединице постоје између осталих у Сјеверној Рајни-Вестфалији, Баден Виртмбергу и Баварској.

Стручни центар у Сјеверној Рајни-Вестфалији је основан 2011. године при Покрајинској управи криминалистичке полиције и у свако доба дана на располагање ставља стручњаке који примају упите и од државних органа и институција, као и из области науке, образовања и привреде. Ова јединица, осим тога, доприноси јачању свијести о опасностима и за поучавање о превентивним стратегијама.

Понуде Савезне управе за безбједност и информационе технологије (BSI)

Примарну државну службу за питања у вези са сајбер криминалом и безбједности на интернету представља Савезна управа за безбједност и информационе технологије.

Она помаже држави у вршењу свакодневних оперативних послова, сарађује са предузећим из привреде и грађанима служи као извор информација.

При Савезној управи за безбједност и информационе технологије 2006. године основан је пројекат CERT (Computer Emergency Response Team). Као прво, он пружа помоћ савезним органима код безбједносно релевантних опасности и случајева у компјутерским системима, а као друго, служи као платформа за информације и упозорења за грађане и мала предузећа. Редовно се врши анализа и процјена опасности на интернету, тако да се у конкретним ризицима корисницима шаљу упозорења.

Самозаштита је важна мјера за спречавање сајбер криминала као недозвољеног приступа трећих лица. Не само као нападнути или жртва, већ и за превентивну одбрану од опасности, корисници интернета могу на страницама BSI и CERT пронаћи важне савјете и препоруке како поступати у случају сајбер криминала. Посебно је важно да се осигурају лични подаци и да се са интернетом поступа опрезно.

Ево како се можете консеквентно одбранили од појединих напада.

Сигурносне стратегије за одбрану од сајбер криминала

Ако подузмете извјесне мјере безбједности, можете драстично смањити шансу да постанете жртва сајбер криминала. Да бисте се заштитили од недозвољеног приступа других лица, можете сами урадити следеће:

- Редовна инсталација сигурносних надограђи (апдејта) оперативног система и инсталираних програма
- Актуализација кориштеног анти-вирус програма
- Постављање заштитног зида (Firewall)
- Ограничавање права корисничких налога (user account)
- Опрезно поступање са личним подацима
- Коришћење сигурних прегледача (Browser)
- Коришћење сигурних лозинки (password) и редовно обнављање
- Пренос података искључиво преко шифрованих веза (препознатљиви као „HTTPS“)
- Деинсталација софтвера који се не користе
- Прављење резервних копија, тзв. бекапа (Backup)
- Коришћење WLAN преко шифованог стандарда WPA2
- Провјера сигурносног статуса компјутера.

Уколико би и поред свега тога постали жртва сајбер криминала, одмах се обратите полицији или чак потражите адвоката, прије свега за кривично право.

Мали глосар сајбер криминала

CERT: Computer Emergency Response Team; надлежан за превентивне и реактивне мјере заштите рачунарских система

Darknet (тамна мрежа): анонимне везе за које није омогућен јавни приступ

Malware: Општи појам за разне облике штетних програма (вируса)

→ Adware: не прави директну штету, увезује се у прегледач као алатка (toolbar) или Add-on и покушава убацити рекламу

→ Botnet (бот мрежа): низ заражених компјутера којима се управља са неког рачунара

→ Ransomware: Блокада система која се отклања само уз плаћање откупнине

→ Spyware: Програм за похрањивање осјетљивих личних података корисника

→ Trojaner: бескористан програм који корисници преузму несвјесно и који онда оштећује компјутер

→ Virus: Датотека са штетним кодом који програме чини неупотребљивим и који се шири по цијелом рачунару

Превео и прилагодио:

Миленко Мршић, Управа за полицијску обуку, mrsicm@yahoo.com

Напомена преводиоца текста:

Овај текст је преузет са сајта www.anwalt.org. Аутор текста је група аутора удружења истакнутих правних експерата Савезне Републике Њемачке који на овом сајту редовно објављују радове на теме из разних области. То су углавном актуелне теме и теме које су од највећег значаја за грађане, које својим грађанима пружају корисне информације и упутства за поступање, прије свега с циљем очувања личне безбједности и остваривања личних и других права.

ПРИКАЗИ

ПРЕДСТАВЉАЊЕ УЏБЕНИКА „МЕЂУНАРОДНА ПОЛИЦИЈСКА САРАДЊА“ АУТОРА ДР СТЕВЕ ИВЕТИЋА И СЛАВЕНА РОСИЋА

Др Желимир Б. Шкрбић¹

Министарство унутрашњих послова Републике Српске

Свједоци смо све већих глобалних безбједносних пријетњи за које се не може рећи да добијају адекватне и успјешне одговоре од стране свеукупне међународне заједнице, а поготово националних држава. Међутим, иако и глобална заједница свеукупно, па и свака држава појединачно предузима низ мјера, радњи и активности локалног, националног, регионалног и глобалног карактера, чињеница је да се међународна сарадња, а поготово међународна безбједносна сарадња издваја као заједнички и кохерентни именилац свих тих активности. У наведеном конгломерату активности, међународна полицијска сарадња је свакако примарни и незаобилазни сегмент сарадње на пољу предупређивања и реаговања на регионалне и међународне безбједносне изазове, ризике и пријетње.

Наведеног су свакако били свјесни и др Стево Иветић, из Високе школе унутрашњих послова Бања Лука и Славен Росић, из Министарства унутрашњих послова Републике Српске, приликом припремања, конципирања и издавања уџбеника „Међународна полицијска сарадња“ који је Европски дефендологија центар Бања Лука издао прошле године. Наиме, наведени аутори су се прихватили нимало захвалног рада на публиковању материјала са истоимени предмета на IV години студија у Високој школи унутрашњих послова Бања Лука, свјесни обима, садржаја и флуидности материје из дате области. Међутим, без обзира на наведено или можда чак и управо у складу са тим, аутори су исказали упорност и досљедност, те су публиковали наведени уџбеник.

Садржају уџбеника је подијељен на пет тематских поглавља. Неопходно је рећи да је ово први уџбеник овог садржаја на нашим просторима, усљед чега је систематика садржаја свакако резултат личних и стручних промишљања аутора, за које се може рећи да ће свакако у већој мјери бити

¹ Email: skrboni@yahoo.com

преузета и од стране аутора који се накнадно буду бавили наведеном проблематиком, имајући у виду остварену концизност и децидност у садржају.

Настанак, развој и правни основ међународне полицијске сарадње је прво поглавље уџбеника. Наведено је и разумљиво из дидактичких и методолошких разлога, али се примјећује да су аутори имали у виду да је ова област свакако релативна непознаница и студентима којима је уџбеник намијењен, а поготово другим потенцијалним читаоцима, усљед чега аутори детаљно износе историјат, узроке и поводе настанка садржаја међународне полицијске сарадње, посебно се осврћући на почетке институционализације међународне полицијске сарадње до Другог свјетског рата. Да би се јасније квалитативно прецизирала улога коју међународна полицијска сарадња има у свакодневним билатералним и мултилатералним односима између држава, аутори посебну пажњу посвећују, уз прецизирање појма међународне полицијске сарадње, и специфичним облицима међународне полицијске сарадње.

Друго поглавље уџбеника се односи на нормативни основ међународне полицијске сарадње, усљед чега друго поглавље и носи тај назив. У овом поглављу је примјетно да аутори полазе од претпоставке да су читаоци довољно упознати са међународноправним актима из области сузбијања организованог и транснационалног криминалитета, што представља и основе међународне полицијске сарадње, због чега се не упуштају садржајније и елаборацију међународних конвенција и резолуција који се сматрају изворима међународне полицијске сарадње, већ наводе одређене специфичне изворе за које претпостављају да су мање заступљени у правној литератури.

Треће и четврто поглавље уџбеника су свакако поглавља која су најпрепознатљивија када је у питању међународна полицијска сарадња, с обзиром на то да се у њима обрађују конкретне међународне полицијске организације које се сматрају синонимима међународне полицијске сарадње, попут Интерпола и Еуропола. У првом реду, из многобројних разлога који се наводе и у уџбенику, аутори елаборирају Интерпол као претечу и синоним институционализације међународне полицијске сарадње на глобалном нивоу. Након тога, указује се на Еуропол, као незаобилазан субјекат међународне полицијске сарадње на европском нивоу. Наравно, аутори посебно поглавље посвећују односима Интерпола и Еуропола са БиХ, такође исправно перципирајући и одређене изазове и препреке који постоји у међусобним односима. Поред Интерпола и Еуропола, у уџбенику се обрађује чак 21 регионална или међународна полицијска организација, међу којима су ОСЦЕ, ИПА, ФРОНТЕКС, ОЛАФ, ГРЕКО, МОНИВОЛ, ЦЕПОЛ... Из наведеног је јасно да садржајност и опсег уџбеника свакако не треба доводити у питање, ни са квалитативног, ни са квантитативног аспекта.

У петом поглављу уџбеника, који носи наслов Сарадња у борби против транснационалног криминалитета у југоисточној Европи, аутори локализују међународну полицијску сарадњу на регионалним нивоу, односно ниво југоисточне Европе, указујући на низ културолошких, традицијских, националних, административних, правних, институционалних и других специфичности овог поднебља који генеришу и специфичности регионалне полицијске сарадње. У том контексту, аутори се осврћу на значај Конвенције за полицијску сарадњу југоисточне Европе која је несумњиво најзначајнији правни акт из ове области на нашим просторима. Након тога, у осврту на институционализацију регионалне полицијске сарадње, даје се елаборација 15 регионалних полицијских субјеката у којима БиХ директно учествује или имају импликације на БиХ.

Имајући у виду да се у уџбенику детаљно елаборира чак око 40 међународних полицијских и безбједносних субјеката, то довољно говори о дOMETИМА уџбеника, што је најбоља, али не и једина препорука за упознавање са самим уџбеником. Уколико се томе дода да су аутори уџбеника дугогодишњи професор наведене области, те полицијски службеник који је извјесно вријеме био представник МУП-а РС у СЕЛЕК центру, јасно је да су аутори на најбољи могући начин у уџбеник интегрисали савремена теоријска промишљања из ове области и практичне импликације које тренутно има пракса међународних полицијских односа.

Усљед наведеног, уџбеник „Међународна полицијска сарадња“ аутора др Стеве Иветића и Славена Росића свакако предлажем за читање, како за будуће студенте и саме полицијске службенике, тако и за све друге заинтересоване који на било који начин долазе у контакт са многобројним међународним организацијама током обављања властитих послова и задатака.

**REVIEW OF JUBILEE 20 YEARS OF DEFENDOLOGY-
Constituted as the Science of Security
Studies, Protection, Security and Defense**

**Defendology's aim is to protect, secure and defend the Republic of
Srpska and all its citizens**

**WE MUST PROTECT, SECURE AND DEFEND THE REPUBLIC OF SRPSKA -
UNITY NOW OR NEVER¹**

Dusko Vejnović, PhD²

European Defendology Center for Scientific, Political, Economic, Social,
Security, Sociological and Criminological Research

Modern scientific and technological development of mankind has enabled the development of mankind and the growing spread of knowledge about: security studies, protection, security and defense. Although they, as a comprehensive problem, are observed in all scientific disciplines, missing is a unique systematic approach to the study of the basic occurrences in this field. It is this and such an insufficiency in the current science that the Theory of Defendology removes. Commitment to scientific methodological approach to spreading knowledge about: security studies, protection, security and defense, is the course of action that we institutionally, by science and education, have been improving for over 20 years.

Knowledge of security studies, protection, security and defense is widespread, because they are viewed as an overall problem in all scientific disciplines (but missing is a unique systematic approach, eg. Testing and articulation, flow) of the underlying occurrences in this field. This approach is provided by the Defendology Theory, an approach that we have been perfecting through science and education for over 20 years. 20 years ago, on this day of

---

¹ Текст је оригинално преузет из публикације *Jubilee 20 Years od Defendology (1997 – 2017), science on security studies, protection, security and defense*, у издању Европског дефендологија центра Бања Лука, 2017. године.

² Email: tin@blic.net

March 1, 1997 the Association of Defendologists of the Republic of Srpska was founded, and in 2007 it changed its name to Defendology Center for Security, Sociological and Criminological Research, and in 2011 the name changed to the European Defendology Centre for Scientific, Political, Economic, Social, Security, Sociological and Criminological Research.

Persistent, justified, certain, carried out is the directing of the European Defendology Center to a global, professional and scientific network of European and global knowledge. At the same time nourishing and preserving the national character of the knowledge and skills acquired, but we also direct our full attention to the balanced development of not only the science of security studies, protection, security and defense, but also of science and knowledge in general.

Proof of this program orientation are the following facts:

So far, in the context of publishing activities of Defendology published were 38 issues of the journal Defendology which is in the first category of national significance, 16 Collections of papers, 5 Yearbooks of the European Defendology Center, over 100 books, and organized were over 45 conferences and conducted were over 38 scientific research projects. Authors of publishing activities of Defendology, among others, gave the greatest contribution in the last 20 years to the founding, scientific and educational design of Defendology as a science on security studies, protection, security and defense. The words they have written, and all that they said, the works that they have done and the goals for which they fought, have an eternal value, they are of universal significance and therefore Defendology always remains topical, as we see, not only in our Serbian nation but also in other nations, national minorities, states, regions and the world.

Sources and types of jeopardizing humans, states and societies as a whole, with the development of science and engineering achievements are increasing, which requires adequate preventative, protective, security and defense mechanisms, all in the spirit of peace and respect of human rights and freedoms, and the Charter the United nations and the European Convention on human rights. In the period from 1997 to 2017 authors processed various topics in the field of science, profession, protection, security, defense, education, military, police, security services, detective activities, social defense, terrorism, civil society, democracy, media freedom, war, peace, non-governmental organizations, ethnic conflict, reconciliation, political culture, dialogue, tolerance, social crisis, international relations, transition, poverty, unemployment, conflict, sport, sports violence, hate speech, globalization, human rights and freedoms, freedom of the media, parliamentary control of the military, police and security services, human trafficking, corruption, crime, juvenile delinquency, drug addiction and a host of other topics from scientific disciplines such as defendology, sociology, cultural studies, criminology, conflictology, ecology, law, economics, psychology, political science, etc.

Theory of defendology is, in times of the current storm, in times of regional conflicts and instability is occurring as a need, attracting scientists who study the protection, security and defense, whose number is increasing. Protection, safety and security are the three elements (variables), a single tie, which in simplified form can be expressed as, protection + defense = safety (security). The purpose of protection and defense is safety (security) of living creatures and others in the natural and social system. Protective and defensive function is comprehensive and indivisible. It contains a set of factors, conditions and activities essential for achieving safety (security). In science studies on security, protection, security and defense (defendology) the word protection, security and defense have their original and full meaning. Protection refers to the identification of the conditions under which the threatening occurs (living being, nature, society, state, nation) and their reduction to the extent that does not threaten the achieved level of safety (security), for example reduction of sources and forms of threats and possibilities of its action and development. Owing to the complexity of the conditions of threat and achieving of safety (security) protection and defense is often implemented as an integrated and simultaneous process (defendology). They are unified as a finger and nail. Since protection and defense are inseparable, and their purpose and function is joint as well as the rules on which they are established, one can speak of a single function, for example a protective and defensive function. This is one of the three vital functions, however, a function without which there can not be life. There is not a single form and style of life that is not exposed to danger. Without the ability to protect and defend, every living organism, (from living cells to living creatures, from individuals to groups, communities or types of viruses and amoebas to humans) would become the victim and the least risk, sources and forms of threats. The level and quality of safety (security) and quality of life depends on the quality of protective and defensive function and its efficiency. Because people (human community) do not just want to stay on what they have achieved, but want to increase the level of personal (individual) and common (collective) safety, for example to affect the protective and defensive function and safety, they need to study it, to discover its essence, to uncover its secrets, correctness on which it is based, and seek the ability of the most effective positive (creative) impact. Protective and defensive functions, including safety and its result, is very complex and versatile, as well as the institutions to which it serves and the dangers to be faced and the conditions that must be implemented. Therefore, the protective and defensive function and security should be explored from multiple points of view, which means that they should become the concern of various (all) branches of science and scientific disciplines (multidisciplinary nature of the object of research) and in the practical application of all activities.

Protective-defensive and security function is not only complex, but also layered. The deepest fundamental layer contains the general regularities on which it is based and determined (natural, biological laws). These regularities apply to the protective-defensive function as a general phenomenon, on all the living world as a whole. On the second level are regularities concerning the community of living creatures (natural laws). On the third level are regularities related to the protection, security and defense of human society (social laws), and on the fourth level are regularities concerning the political society (political law). These regularities should be studied and examined in a comprehensive and systematic way, because it is the only way to connect and fully exploit the results of previous research in the field of protection, safety and defense in the various branches of science and different scientific disciplines. This is the fundamental purpose of the science of security studies, protection, security and defense (Defendology).

Protective-defensive function is comprehensive and indivisible. It contains a set of factors, conditions and activities essential for achieving safety (security). The meaning of protection and defense in the political language is narrowed and adjusted to the current geopolitical and military-political needs. Protection means various civic activities, preventive activity that prevents, removes danger on time, protecting the individual, the community, the state, while the defense usually refers to the defense of the country, the country from external aggression enemies. It is a repressive punitive, coercive, violent act, a subsequent activity aimed at eliminating the consequences and response in connection with the resultant negative behavior, or emergence towards the individual, community, country. It should be repressive to the extent that it brakes every form of violent threat to the constitutional order, community and country. In science on security studies, protection, security and defense (defendology) the words security studies, protection, security and defense have their original and full meaning. Protection refers to the identification of the conditions under which the threatening is occurring (to the living being, nature, society, state, nation) and their reduction to the extent that does not threaten the achieved level of safety (security), for example the reduction of sources and forms of threats and possibilities of action as well as development. In the period of open threats (attacks) carried out by the system of protection (when the protection system can not withstand the expressed level of threat sources and forms of threats), comes defense. The defense implies resistance to the open attack and the attacker who broke into the system of protection. Thanks to the presence of the complexity of the conditions of threats to various sources and forms of threats with the aim of achieving safety (security) protection and defense is often implemented as an integrated and simultaneous process (defendology).³ Theorists in social sciences often create

---

³ These questions are studied in detail at the Department of Civil Defense of the College

themselves an idealized image of the world, but without interest to realize it into practice. In all of this the spirit of the region of the Republic of Srpska and the Republic of Srpska as a whole is not a flash of time, just as it is not even Defendology, it is an expression of our need, our protection, security and defense, our survival, our freedom.

Defendology as a subject in colleges and universities in Republic of Srpska

A team of experts of the European Defendology center for scientific, political, economic, social, security, sociological and criminological research from Banja Luka, inter alia, through 20 years of successful work, therefore as an adult and mature, it decided to launch the Initiative for the introduction of narrow scientific fields in the field of security studies, protection, security and defense into the curricula at Universities and Colleges in the Republic of Srpska. In order for this activity to be performed well, in terms of content, cooperatively and successfully, today, when Defendology celebrates its 20th birthday, therefore, it is fully grown up and mature, in accordance with the Constitution of the Republic of Srpska and the laws of the Republic of Srpska, with great pleasure, we give it to the institutions of the Republic Srpska with the desire and the intention to, through the Ministry of Education and culture, and our Universities and Colleges perceive, assess, analyze needs, predictions and, finally, jointly implement it as a subject in our colleges and universities. We believe that this is the right academic path and methodology that guarantees a good team result, a result in the interest of public safety, a result in the interest of protection, security and defense of the Republic of Srpska, its development and prosperity. We start from the basic premise that security, protection and defense of the Republic of Srpska is the primary national interest, basic social need, basic social value and the strongest guarantee of safety. Safety of the Republic of Srpska is a condition without which no society can exist, and science is a condition without which security cannot exist.

---

of Political Sciences of Zagreb since 1984. The students listened to the subject of “The concept and the system of defense and protection,” founded as a science on protection, security and defense (Defendology). The basic teachings in relation to this subject were placed on postgraduate studies of Civil Defense. Similar studies exist in Slovenia, Bosnia and Herzegovina, Macedonia and the College of Security in Skopje in 1997 introduced the subject of defendology into the curriculum. The need for Defendology is corroborated by the fact that in the world there are numerous scientific institutes and community colleges that study protection, security and defense. (See: Božidar Javorović, PhD: Defendology No. 1/1999. Defimi, Zagreb, 1999). Association of Defendologists of the Republic of Srpska was founded on 1st March 1997 and it is the founder and publisher of the theoretical and professional journal “Defendology” dealing with matters of protection, security, defense, education, training and vocational training. Five issues of journals and three books have been published so far.

The aim of Defendology as a science and as a subject at Colleges in the Republic of Srpska is to present the impact and importance of security studies and science on system security, protection and defense, on public perception and on the process of political decision making, and ultimately on the overall content of life and labor of society. Security studies and scientific activities, as well as the system of security, protection and defense by the nature of things is partly mystified, which is more prominent in less developed societies. While functioning of the security system, protection and defense directly affects the functioning of society, including economic and social development, knowledge and understanding of the security system, protection and defense contributes to the process of making political decisions. Knowledge and understanding of the security system, protection and defense by professionals who work in this system significantly affects the functioning of the security system, protection and defense, and the whole society. Security and defense have a very important role in international relations, both through knowledge and functioning of own system, and through participation in international security systems and activities, both in theory and practice.

Finally, the knowledge and understanding of the security system, protection and defense by students, the population and citizens affects their way of thinking on the basis of which made are political programs of parties to which they give their vote. If there are no serious scientific activities, there is no correct perception of citizens nor qualitative political decisions, which especially comes to the fore in times of instability, crisis and war conflicts.

Defendology as a subject, studies of security as well as various forms of scientific activities in the field of security, protection and defense should be significantly demystified, which can be achieved through greater involvement of professionals / practitioners, while simultaneously scientists should be allowed easier access to information and data in institutions which deal with security, protection and defense.

Since the security of every society affects the economic and social sphere to the extent that we can say that this is a condition without which it can not be, therefore, scientific and educational activities, including informing students and citizens, are a condition without which security cannot be effective, and they need to be constantly upgraded and scientific achievements, papers and research results of students, professors and all others in the field Defendology, need to be more involved in practice.

European Defendology Center for scientific, political, economic, social, security, sociological and criminological research has through its activities such as: scientific research and professional work, work on professional and scientific training of personnel, instructional and advisory activity, publishing, public work, good cooperation with the institutions of the Republic of Srpska, local communities, and a range of other activities, provided all the

prerequisites for the realization of this idea, such as the concept of science, subject, objectives, methods, literature and, of course, personnel, and national, regional and any other cooperation.

In cooperation with the state authorities of the Republic of Srpska, various organizations, universities, Serbian Orthodox Church and other entities, we propose that the subject be called Defendology (science on security studies, protection, security and defense) It derives origin from the Latin word “defendo” “defendere”, “defendi”, “defensum” which means, refuse, prevent, defend, protect, and from the Greek word “logos”, of the well-known meaning (word, speech, or science) and to introduce into the curricula of universities and colleges in the Republic of Srpska. Through defendological upbringing, education and training should be carried out an all-round promotion on the professional and scientific basis in the interest of the Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina and the overall strengthening of their safety, security and defense power.

For the introduction of Defendology as a scientific-teaching discipline at universities and colleges there is a social and scientific need, theoretical and pedagogical significance, nationwide and state interest. Bearing in mind the current moment of international, political, economic, military and other relations, we are of a strong opinion that of all the measures to preserve constitutional values of the Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina, the most important is the one that today many are ignoring, and that is education and unhindered development of free and creative personality of the youth, pupils, students, and all in the spirit of protection, security and defense of their country. The effect of the law of social division of labor in the field of scientific work and practice of suffering of the Serbian people in the past war have directed us to innovate, on science based principles modernize the subject, which is in the colleges of the former Yugoslavia from 1948 to 1993 carried the name: out-of-army military education, pre-military training, the basics of national defense, basics of general national defense, general national defense and social self-protection SFRY and defense and protection, and in accordance with the latest global experiences and achievements to give it a scientific name Defendology and as such to constitute the scientific discipline, based on earlier constitution of political science, sociology, psychology etc. Defendology as a subject is taught at the Community College-Higher School of Internal Affairs of Banja Luka since 2000, therefore, it is as such already successfully promoted. Defendology in the national, state and regional framework has become a brand of Banja Luka and the Republic of Srpska, and it is also recognizable in the region.

We believe that this activity will, on a wide platform, long-term, professionally, patriotically, scientifically and in many other ways make a major contribution to the affirmation and promotion of the interests of the

Republic of Srpska, the state of Serbia, and all the positive values, with the due and necessary respect and respect of other peoples and national minorities.

Intellectual and every other renaissance is necessary in the interest of protection, safety and defence of the Republic of Srpska – education should be given back the reputation

We should take care not to remove people who think differently, who speak the truth for the common good. Where all think alike, or just one person thinks, or nobody thinks. It is not in the interest of development, but “testifies” and speaks in favor of corruption, crime and the inevitable decay. Those should be notified the doctrine known in Chinese philosophy “... he who knows, but does not know that he knows - wake him up, he who does not know, but knows that he does not know-teach him, he who knows and knows that he knows - follow him, he who does not know but does not know that he does not know – shun him”. Renewal of personnel and social revival is a necessity. Academic community should strengthen, should “wake up.” The status of a professor must have security in relation to possible wrong decisions. To be a critical intellectual primarily assumes the willingness to pay the heaviest price and make great sacrifices in order to live in truth and freedom. Only in that way we can belong to the movement of critical intellectuals. It was the time when the ideals of human freedom permeated intellectual activity. An intellectual, as a worker in the field of spiritual sciences, if he already decided to be a cleaner of society, first of all should be cleaner of the language spoken by powerful social groups.

The language of “the powerful” covers and reveals what is important to them, and that is the interest. On behalf of the interest, they are willing to spit truth in the eye. A true intellectual seeks the truth about those who strangle the truth in a way that is invisible for the ordinary human eye. He seeks the truth about those who give to their interest a lofty name of theory, seeks the truth about those who live by lies. A sociologist, if he is not a social eye that sees what the majority does not see (or does not want to see), can stop writing. But if he sees, but does not want to notify what he sees in clear terms, then he is spoilt, and does not deserve the name of the colleague, intellectual, educational, scientific, academic citizen. To many, the lack of knowledge and general culture does not present an obstacle to judge in public about what they do not understand and condemn those who are above their intellectual level, and squeeze their malice from themselves, giving it a lofty name of criticism. Criticism should be permanent intellectual struggle against the “anarchy of the spirit and the regime of the stupidity.” Out of the analysis of the spiritual climate of our time, which marks the decline of philosophical thinking and rational mind in the flood of formalism, pragmatism and utilitarianism, it can be concluded that the position of intellectuals, at least is unfavorable in terms of fulfilling their authentic role. Due to that, a growing number of intellectuals

is engaged in the role of leaders of political parties, in a function of ideological messiahs of certain political power, numbing its critical function. However, the voice of independent intellectual is not at a complete standstill, and many noted authors in Defendology, as well as other authors, persistently work to shed light on the path to truth, confronting new authoritarianism and moral and value relativism and nihilism, trying to revitalize the struggle against dogmatism, scientism and all forms of fundamentalism to revalue the meaning of life. Striving to this purpose, we invite all for the spiritual vigilance and wisdom.

The intellectual elite of the Republic of Srpska is largely concerned with themselves and is a bit in better position than others, but usually do not care about the movement of political, economic, security, defense, scientific, ethnically, regional, European and world processes. It is essential that we become aware and return to our roots, to ourselves, traditional values, in order to get new strength and encouragement for the development and safe survival. "Safety for all" is the main motto on which the Euro-Atlantic security system based upon. The priority is to adapt ourselves to the Republic of Srpska and not to adapt the Republic of Srpska to ourselves, the basic motto was, is and will be of the patriots, creators and protagonists of Defendology. We should be more afraid of our own mistakes than of the intentions of the opponents, but also to ask ourselves and worry why science has not used the opportunity to influence politics and the politics did not take advantage of the major. As you see, Defendology has a good team, and a good team is made, not born. We have to protect, ensure and defend the Republic of Srpska, because today is a revolutionary (supposedly reformist) principle above the law and legality, so now, "reforms" have replaced the revolution as a guiding principle. Many are envious to the Republic of Srpska, such as they envy to Defendology, as a brand of Banja Luka and the Republic of Srpska.

We will not look back on it, because we have long since learned that envy is a thing of moral disorder. It is necessary that we make reform in ourselves. In that way we will give a greater contribution to reforming other people and get rid off the loudmouth and so-called noisy patriots. Let us be fair, let us be humans. Oak is a symbol of strength and perseverance, and a bay leaf is a symbol of victory. Let us also be persistent. May our victories be, in sporting terms, fair play victories. Ahead of us in the Republic of Srpska there is a historical obligation, not only to timely ask the right questions, but inseparable from it, to give timely and correct answers to these questions, and in this regard to timely define and achieve the right solutions. Communion can be only built on the unity of goals. Science has to be more involved in achieving these goals, because verifiability separates science from other belief systems. The current crisis is preserving past solutions and keeps future decisions as secret. Republic of Srpska is a permanent homeland for all those who accept

it as their own, who respect its Constitution, its laws and legal system. We are not for conflicts, arming, terrorism, but, unfortunately, the facts show that our history was more military and diplomatic rather than economic and cultural. The boundaries, as you know, are always dictated by the strong, never the weak.

In doing so, we should not allow that party struggles for power get us into fight and therefore weigh us down, or even prevent the achievement of our strategic goals, and the fundamental prerequisite for achieving these goals is just our unity. It is more necessary now than ever. For this we have a historic responsibility. I guess we learned from the history that party fights constantly demonstrate old known wisdom: "The truth is unfamiliar to every party, all parties are far away from the truth." Peace, social security, freedom and security and defense for all citizens have no alternative. So it's good that everyone in BiH restrain the evil in them, because in that way they contribute to the restraint of evil throughout the community (Kolakowski), and all that is necessary for the forces of evil to conquer the Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina and the world is that good people do nothing (Berk). Our reality was the topic dealt with and still dealing with by most of the authors in the past 20 years of Defendology. They have also dealt with predictions, which is essential for scientists and science, but also for practice. Approaches were different, scientific, professional, political, etc. There was much criticism. Anyone who avoids criticism, in fact, does not want to know. The one who knows the truth, but does not want to say it, is not far away from the worst lie (Vaso Pelagic).

Approach of almost all authors was light of the science and common sense. Never in their writings did they allow the issue of human rights and freedoms to be replaced by quasi-existential motto "be silent and eat." So, the authors, their works and the good cooperation with the institutions of the Republic of Srpska, the city of Banja Luka and all other entities in the Republic of Srpska and BiH, good cooperation with the academic community, non-governmental organizations, relevant international organizations and institutions, prominent public figures and all other patriotic entities and individuals determined us to realize this conceptual, doctrinal, strategic and patriotic idea in practice. Defendology as a theory, but as practice also, is in the interest of all citizens regardless of race, religion and nation, it is in the interest of peace, in the interest of development, in the interest of protection, security and defense of the Republic of Srpska, in the interest of European and world peace. We start from the basic premise that security, protection and defense of the Republic of Srpska are basic national interest, basic social need, basic social value and the strongest guarantee of safety. Through defendologic education and training, a comprehensive promotion of the professional and scientific basis should be carried out in the interest of the Republic of Srpska and Bosnia and

Herzegovina and the overall strengthening of their safety, security and defense power. Defendology in national, state and regional framework has become the brand of Banja Luka and the Republic of Srpska.

**ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ „ГЕОПОЛИТИЧКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ
САВРЕМЕНОГ СВЕТА“ АУТОРА ПРОФ. ДР ЗОРАНА КИЛИБАРДЕ, ПРОФ.
ДР МИРОСЛАВА МЛАДЕНОВИЋА И ВЛАДИМИРА АЈЗЕНХАМЕРА СА
ФАКУЛТЕТА БЕЗБЕДНОСТИ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Мср Мартин И. Матијашевић¹

Факултет безбедности, Универзитет у Београду

Монографија: „Геополитичке перспективе савременог света“ – аутора проф. др Зорана Килибарде, проф. др Мирослава Младеновића и Владимира Ајзенхамера, објављена је 2014. године у Београду, у издању Факултета безбедности, Универзитета у Београду. Дело је обима 349 страница и представља покушај аутора да се на конхерентан и целовит начин објасне географски, безбедносни, политиколошки и други проблеми савременог света са аспекта геополитике.

Монографија је тематски и садржински конципирана из девет делова, укључујући уводна и закључна разматрања. Аутори најпре указују на шири геополитички контекст и последице проузроковане постхладноратовским дебалансом глобалне моћи, где се свет трансформише у униполарни светски поредак и супермацију Сједињених Америчких Држава. У другом делу монографије, аутори приказују лице и наличје униполарног поретка са акцентом на доминацију у служби глобалне стабилности и изазове глобалној доминацији. Трећи сегмент истраживања бави се анализом чинилаца будућих геополитичких промена кроз разматрање питања глобализације и глобалних диспропорција, неједнакости и свести о неједнакости која је све пристунија у савременим друштвима, као и брзином демографских промена, затим, етнорелигијским различитостима и актуелизовањем питања „четвртог света“, са акцентом на лидерске предиспозиције појединих држава и међусобне односе великих сила.

У централном делу монографије аутори указују на људско друштво и геополитички поредак у постуниполарном свету, као и на тешку одрживост постојеће политичко-територијалне поделе света, са

---

¹ Email: matijasevic@fb.bg.ac.rs.

посебним акцентом на дезинтегративни потенцијал сепаратистичких покрета и перспективе националног суверенитета. Као посебно важан аспект геополитичких процеса и промена, истичу надметање за контролу над природним ресурсима, наводе регионализам као аспект који доводи до стварања нових и моћнијих геополитичких актера на светској сцени.

Са геополитичког аспекта, посебно значај део монографије, који расветљава узроке многих савремених конфликта јесте надметање за контролу над природним ресурсима. Аутори најпре указују на истинску тежњу сваког човека за задовољењем својих примарних потреба, која је условљена доступношћу природних добара, као и величином залиха. С обзиром на њихову неравномерну распоређеност, још од периода првобитних људских заједница присутно је надметање и борба за њихову контролу.

У првом делу овог поглавља, аутори истичу да ограниченост и неравномерна дистрибуција природних ресурса са једне стране доводе до претеране експлоатације, а са друге стране до недостатка природних ресурса, који су или на измаку или су исцрпљени. Општепозната чињеница је да у свету постоји дубок јаз између оскудице и изобиља, посебно у случају природних ресурса, па тако аутори указују на различите дистрибуције слатке воде, нафте, гвожђа, бакра и фосилних горива, која су генератор индустријског развоја сваког друштва. Геополитички хегемони, велики зависници природних ресурса у условима њиховог неминовног дефицита потезу за присвајањем територија које тим ресурсима располажу или пак, спонзоришу, изазивају и стварају сепаратистичке и побуњеничке покрете у државама богатим природним ресурсима, а цена те подршке је довођење својих мултинационалних корпорација у циљу неконтролисане експлоатације ресурса тих држава. У трећем делу овог поглавља аутори почињу са питањем: „За чим се све трчи?“, како би указали на основне мотиве који покрећу на ову активност, било да су у питању егзистенцијалне потребе, било да је то превласт, љубомора, поседовање. Са геополитичког становишта, посебно су привлачни вода и обрадиво земљиште, фосилна горива, руде стратешких метала као и ретки, односно критични елементи, о којима аутори говоре у даљем делу монографија.

Аутори као посебно значајан и стратешки ресурс XXI века истичу воду и указују да несташица воде постаје видљив проблем многих држава које се до сада нису сусретале са тим. Неминовно је да несташица једног ресурса доводи до појачане потражње, па се у будућности може очекивати да таква потражња постане основ међудржавних, али и унутрашњих сукоба. Као типичан пример, аутори наводе проблеме између Египта и Етиопије проузроковане хидроакумулацином контролом реке Нил од стране Египта.

Као други типичан проблем индустријског и развијеног друштва,

указује се на недостатак обрадивог земљишта, а истовремено са тим и пораст потражње за храном усред енормног увећања светске популације. Решења овог проблема нема много, привремена су била повећани увоз хране, производња генетски мођификоване хране или новија решења у виду прекограничних пољопривредних поседа. Посебно је на мети купаца оличених у моћним мултинационалним корпорацијама Афрички континент, једним делом због географске близине купаца из Јужне Азије и Средњег Истока, другим делом због недовољно искоришћеног земљишта и повољне цене афричке земље. Аутори запажају да услов за раст и развој свакако представља енергија, а једни од водећих извора су фосилна горива, угаљ, нафта, природни гас, руде и стратешки метали, којима је богат незнатан број држава. Темпо привредног и индустријског раста и развоја моћних држава проузрокује глад за енергентима, а све је мање простора за експлоатацију.

У складу са наведеним аутори у извесној мери предвиђају и закључују да ће трка и потражња за свим врстама енергената у будућности бити у позадини многих криза и конфликта. Данас смо сведоци да већ јесте, примера је много, процеси покренути Арапским пролећем погодили су државе богате енергентима, превасходно нафтом, обојене револуције у Европи, дешавања у Украјини, неуспех руског пројекта „Јужни ток“ и тражење његове алтернативе у „Турском току“ у својој основи имају трку за енергентима, геоекономске циљеве, али и заузимање геостратешких положаја у појединим државама.

Монографија: „Геополитичке перспективе савременог света“ – аутора проф. др Зорана Килибарде, проф. др Мирослава Младеновића и Владимира Ајзенхамера представља научно-стручно утемељено штиво које се може препоручити како студентима основних и постдипломских студија из области студија безбедности, политикологије, дипломатије, тако и широј читалачкој публици, јер је написана на крајње једноставан и разумљив начин, стилем који утиче на то да се овакав рукопис чита у једном даху.

ЧАСОПИС БЕЗБЈЕДНОСТ, ПОЛИЦИЈА, ГРАЂАНИ

-УПУТСТВО АУТОРИМА-

Поштовани,

У часопису *Безбједност, полиција, грађани* Министарства унутрашњих послова Републике Српске објављују се изворни и прегледни научни радови, претходна саопштења, научне полемике, стручни чланци, коментари судских одлука, прилози из међународног научног и стручног живота, излагања са научних и стручних скупова, прикази књига и сл. наставника и сарадника Високе школе унутрашњих послова Бања Лука као и осталих научних радника из земље и иностранства.

Часопис излази на српском језику и ћирилицу, а наслов рада, титула аутора, институција у којој је запослен, апстракт и кључне ријечи чланака су преведени на енглески језик. Радови који нису достављени на српском, објављују се на изворном језику у складу са правописом тог језика, уз навођење садржаја и апстракта чланка на српском, односно енглеском језику.

Часопис излази два пута годишње.

Радове који не задовољавају основне критеријуме часописа у погледу структуре рада и правила цитирања, редакција неће узети у разматрање. Уколико рукопис одговара стандардима часописа, упућује се на анонимну рецензију. Сваки рад оцјењују најмање два објективна рецензента, одабрана из реда признатих стручњака из уже научне области. По рецензији, рукописи се шаљу ауторима с примједбама и приједлозима за отклањање недостатака. Исправљене рукописе, аутори треба да врате редакцији у року од пет дана од дана пријема захтјева за дораду и исправку рада.

Достављањем рукописа за објављивање у часопису, аутори пристају на постављање својих радова на интернет страници часописа, односно на интернет страници Високе школе унутрашњих послова у Бањој Луци. Аутори преносе на часопис право на објављивање достављених текстова и ниједан њихов дио не може се репродуковати без писмене сагласности уредника часописа. Часопис задржава и сва остала права, изузев уколико није другачије договорено с аутором.

Аутори приликом писања радова за часопис *Безбједност, полиција, грађани* треба да уважавају сљедећа правила:

І ТЕХНИЧКА УРЕЂЕНОСТ РАДА

Рад мора бити сачињен у *Microsoft Wordu*, ћириличким писмом, фонтом *Times New Roman*, величине 12 pt.

Рукописи, по правилу, не треба да буду дужи од једне половине табака, изузетно један табак. Једна половина табака износи 8 страна од 28 редова са 66 знакова у реду, односно 14400 знакова.

Табеле и графички прикази треба да буду урађени у *Microsoft Wordu*. Свака табела и графикон треба да буду означени бројем и да имају одговарајући наслов (**нпр.: Графикон бр. 1.**). Наслов и назив табеле и графикона стављају се изнад табеле и графичког приказа, док се извор наводи испод, уређен по правилима цитирања часописа.

Једначине се пишу у графичком едитору за једначине, искључиво у *Microsoft Equation* и постављају се на почетак реда. На десном рубу реда, у истом реду у којем је написана једначина, у угластој загради треба назначити њен број, почевши од броја 1.

Фотографије (слике) морају бити припремљене за црно-бијелу штампу, тј. ако је изворна слика у бојама које се у црно бијелој штампи не разликују, боје се морају замијенити „растером“ тј. различитим графичким знаковима које је потребно објаснити у легенди. У слике се уноси само најнужнији текст потребан за разумијевање, као што су мјерне варијабле с њиховим димензијама, кратко објашњење на кривуљама и слично. Остало се наводи у легенди испод слике. Максимална величина слике је 13 cm x 17 cm.

Научни и стручни радови морају да садрже: име и презиме аутора, назив и сједиште установе у којој ради, наслов рада, сажетак (апстракт) с основним налазима рада (обима од 100 до 250 ријечи), кључне ријечи (до десет ријечи), излагање суштине рада, закључак (до једне стране) и листу референци, те наслов рада, апстракт и кључне ријечи (*Key words*) на енглеском језику. Саставни дијелови сажетка (апстракта) су: циљ истраживања, коришћени методи, резултати и кратак закључак. У листи референци, наводе се библиографске референце, као што су монографије, чланци и др., и остали извори, као што су закони, коришћене интернет адресе, збирке судских одлука и сл. Референце се исписују азбучним редом у складу са предвиђеним стандардима.

У односну на претходно поменуто аутори нужно требају испоштовати сљедеће:

а) Наслов рада: 12 pt., bold, централно равнање (*alignment centered*), велика слова.

б) Име аутора/коаутора: 11 pt., централно равнање (*alignment centered*).

- в) Институције и Е-mail адресе: *11 pt., italic* (пишу се у фусноти).
г) Апстракт и кључне ријечи: 11pt. потпуно равнање (*Alignment justified*).
д) Текст рада: 12 pt., потпуно равнање (*alignment justified*), називи цјелина великим словима без редног броја (*Alignment centered*), називи подцјелина малим словима *italic*, централно равнање.
е) Литература: 11 pt., без редног броја испред; референтни извори се наводе према абецедном реду.
ф) Наслови слика: *11 pt., italic*, центрирано испод слике.
г) Наслови табела: *11 pt., italic*, центрирано изнад табеле.
х) Референце: 10 pt., наводити их у фусноти.

II ПРАВИЛА ЦИТИРАЊА

У часопису *Безбједност, полицаја, грађани* користи се стил цитирања - **АПА стандард** (Publication Manual of the American Psychological Association) у складу са **чланом 56 Правилника о публикавању научних публикација („Службени гласник Републике Српске“, бр. 77/10)**. Цитирање аутора се врши у тексту, без подножних напомена). С тим у вези аутори су дужни уважавати сљедећа правила цитирања:

ЦИТИРАЊЕ У ТЕКСТУ (књиге, чланци, дисертације):

Књиге, чланци и дисертације се наводе на сљедећи начин: Када је у питању један аутор чији се дио књиге, чланка или дисертације цитира у загради се наводи презиме аутора, година издања књиге и број странице (**нпр. Кунић, 2006: 148**), а уколико је у питању парафразирање или резимирање дијела текста аутора није неопходно наводити број странице (**нпр. Кунић, 2006**). Уколико је у питању страни аутор, презиме се наводи у изворном облику на страном језику (**нпр. Roxin, 1963:148**).

Уколико је нпр. књига писана у коауторству наводе се оба аутора (**нпр. Прерадовић и Симеуновић, 2007: 145**), а уколико је ријеч о три или више аутора наводи се презиме првог аутора и латинска скраћеница *et al.* (**нпр. Бабић et al., 2006: 1054**)

Уколико се цитира више радова истог аутора, било књига или чланака, а уколико аутор има више објављених радова исте године који се цитирају, уз годину се додају латинична слова а, б, с, д, итд., последи чега слиједи само број стране (**Лазаревић, 2000а: 67**).

Уколико се цитира више различитих аутора онда се у загради наводе аутори оргиналних радова по реду објављивања и раздвајају се тачком-зarezом (**нпр. Бошковић, 2010, 25; Шкулић, 2011: 68**).

Секундарно цитирање се врши на сљедећи начин: **(нпр. Вуковић, 2004, цитирано код Крстић, 2004:110).**

а) Књиге, чланци и дисертације

Књиге се наводе на сљедећи начин: прво презиме (послије чега слиједи зарез) и прво име аутора, година издања у загради, назив уџбеника италиком (*italic*), назив издавача и мјесто издања (курентом). Између наведених дијелова референце ставља се тачка. Навођење назива издавача није обавезно, али је пожељно. Након овога пише се страница са које је цитирање преузето **(нпр. Кунџ, П. (2006). *Управно право. Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова*).**

Уколико се у књизи помиње више мјеста гдје је издата, наводе се прва два раздвојена цртом **(нпр. Tierney, J. (2006). *Criminology*. Harlow – London: Pearson).**

Чланци се наводе на сљедећи начин: презиме и прво слово имена аутора, затим у загради година издања. Након тога пише се назив чланка у часопису (курентом), па назив часописа (*italic*), и на крају број часописа са страницом која се цитира. Назив часописа и број одвајају се зарезима. **(нпр. Шкулић, М. (2010). *Начело законитости у кривичном праву. Анали Правног факултета у Београду, 1/2010, 57 – 69.***

Када се наводи чланак у зборнику радова на српском или другом језику овог говорног подручја, послѣ назива зборника који је писан курзивом, послѣ имена уредника у загради се наводи назнака „ур.“ или „ed.“, односно одговарајућа скраћеница у другом језику (нпр., у њемачком „Hrsg.“). Затим се наводи назив рада италиком, па издавач, и на крају странице на којима се налази рад **(нпр. Buchanan, A. (1994). *Liberalism and Group Rights.. In J. L. Coleman, A. Buchanan (eds). Essays in Honour of Joel Feinberg. Cambridge University Press, 1–15*).**

Уколико постоји више аутора књиге или чланка (до три), раздвајају се тачком-зарезом **(нпр. Бавџон, Љ.; Шелих, А.; Корошеџ, Д.).**

Уколико се наводи књига или чланак са више од три аутора, наводи се прво презиме па прво слово имена и само првог од њих, уз додавање скраћенице ријечи *et alia* (*et al.*) курзивом **(нпр. Бошковић, М. *et al.*).**

Необјављене докторске дисертације се наводе на сљедећи начин: **Павловић, З. (2005). *Циљне оријентације у учењу. Необјављена докторска дисертација, Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет.***

б) Правни прописи и електронски извори

Правни прописи се наводе на сљедећи начин: пуним називом у куренту – обично, потом се курзивом наводи гласило у коме је пропис објављен, а послѣ запете број и година објављивања, поново у куренту

– обично. Уколико ће се поменути закон цитирати и касније, приликом првог помињања последице црте наводи се скраћеница под којом ће се пропис даље појављивати (**нпр. Закон о полицијским службеницима – ЗПС, Службени гласник РС, бр. 43/10 или Закон о општем управном поступку – ЗУП, Службени гласник РС, бр. 13/02**).

Уколико је правни пропис измјењиван и допуњаван, наводе се sukcesивно бројеви и године објављивања измјена и допуна (**нпр. Закон о дјечијој заштити, Службени гласник РС, бр. 4/02, 17/08 и 1/09**).

Навођење судских одлука треба да садржи што потпуније податке (врста и број одлуке, датум када је донесена, публикација у којој је евентуално објављена).

Цитирање текстова с интернета треба да садржи назив цитираног текста, датум приступа страници и адресу интернет странице (**нпр. European Commission for Democracy through Law, Opinion on the Constitution of Serbia. Преузето 24.05.2013. са сајта [http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDLAD\(2007\)-004-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/2007/CDLAD(2007)-004-e.asp)**).

Поред наведеног, аутори треба да уважавају и сљедеће напомене:

Члан, став и тачка прописа означава се скраћеницама чл., ст. и тач., а иза посљедњег броја не ставља се тачка (**нпр. ЗКП, чл. 5, ст. 2, тач. 3 или КЗ, чл. 5, 6, 9 и 10 или ЗПС, чл. 4–12, итд.**).

Инострана имена транскрибују се на ћирици на српском језику како се изговарају, а приликом првог помињања у тексту њихово презиме наводи се у загради у изворном облику на страном језику курзивом, нпр.: Годме (*Gaudemet*) или Шенке (*Schönke*).

Латинске и друге стране ријечи, интернет адресе и сл. пишу се курзивом.

Сви цитирани извори у тексту рада треба да се налазе у попису литературе.

Извори који нису кориштени у раду не треба да се налазе у попису литературе.

Када од истог аутора наводимо више радова, критеријум поретка је година издања (прво иду раније издати радови па новији).

Ако се уз име аутора налази и коаутор, радови у коауторству се наводе иза ауторских.

Ако рад нема аутора, наслов дјела или институција којој се приписује ауторство заузимају мјесто аутора, односно прво мјесто.

